

ΧΡΟΝΙΚΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΩ ΦΡΑΝΤΖΗ
του Πρωτοβεστικρίου

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'

Περί της Βασιλείας Κυρ Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου
και της Αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως και ἑτερονωνυμίων

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗΝ J. P. MIGNÉ

ΠΡΕ
156
616

1953

ΧΡΟΝΙΚΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΕΣΤΙΑΡΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

π

Ἄν—ὅπως βασιμότητα ὑποστηρίζεται—τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεσαίωνα πρέπει νὰ τοποθετηθῆι στὴν πρώτη ἄλωση τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Φράγκους, τότε ἡ μία ἀπὸ τὴς χρονολογίαις, ποὺ συμπίπτουν μὲ τὰ καιρῖα γεγονότα τῆς νεοελληνικῆς μας ἱστορίας, εἶναι βέβαια τὸ 1453, κοντὰ στὸ 1821 καὶ στὸ 1922. Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμε, ὅτι τὸ 1453 ἀνήκει ἀκόμη στὸ Μεσαιωνικὸ Ἑλληνισμὸ καὶ σημειώνει τὸ τέλος του, δὲν παύει καὶ πάλι νὰ ἔχει ἀποφασιστικὴ σημασία γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Νεωτέρου, τῆς ὁποίας τότε ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφετηρία.

Δὲν φαίνεται ὡστόσο νὰ μᾶς ἔχει ἀνοητὰ γίνει συνείδησις ἢ ἀλήθεια αὐτῆ καὶ ἡ νεοριώτερον αἰτία θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀναζητηθῆι στὴ σχολικὴ μας μόρφωσις, ποὺ ἐπιμένει νεοριῶς στὴν ἀφομοίωσις γνώσεων ἀπὸ τὴν ἀρχαία μας ἱστορία τῶν κλασικῶν χρόνων καὶ τὴ νέα τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐχει προκληθῆ ἔτσι κάποια παραμορφωτικὴ διάγκωσις τῆς σημασίας τῶν δύο αὐτῶν περιόδων τῆς ἱστορίας μας εἰς βάρος τῆς μεσαιωνικῆς περιόδου γενικώτερα καὶ τῶν μακρῶν αἰῶνων, ποὺ προετοίμασαν τὴν Ἐπανάστασις, εἰδικώτερα.

Ἡ παρατήρησις δὲν ἀφορᾷ μόνο τὴν Ἱστορία μὲ τὴν

στενότερη ένωση, αλλά και τον Πολιτισμό έν γενει και και τὰ Γράμματα κορίως, Συναθίσταμε, όταν μιλοῦμε γὰ τὸς ἐνδόξους προγόνους μας, ὁ καθὲς μας εὐπηρείται μόνο στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Καί μοιροῦντι οἱ ἴδιοι ἀποκαλοῦμε και σήμερα οἰκνότερα τὸς ἑαυτοὺς μας Ρωμαίους, δὲν θεμιθίμαστε ὡστόσο ἀρετά, ὅτι ἄμεσοι πρόγονοί μας εἶναι οἱ ἐξ ἴσου ἐνδόξοι και πολὺ πλησιέστεροί μας «Ρωμαῖοι» τῶν βεζαντινῶν χρόνων. Πλησιέστεροι ὄχι μόνο χρονικά γιατί αὐτοὶ εἶναι ὁ «Ἕλληνας», καινοῦτος κόσμος, μέρας», ποὺ βρήκε ἄπ' τὴ θαυμασία, παρελλήμων ἐστρατεία» τοῦ Ἀλεξάνδρου στήν Ἀνατολή, και γιατί μ' αὐτοὺς, ἐκτός ἄπ' τὴ φιλετική καταγωγή, ἔχομε πολὺ περισσότερο κοινὰ δυὸ ἀπὸ τὰ κοινότερα γνωρίσματα ἐνὸς Ἑθνους: γλῶσσα και θρησκεία.

Εἶναι βέβαια θαυμαστά και περιλαμπρα και μοναδικὰ τὰ κλασικά μας μνημεῖα τῆς Τέχνης και τοῦ Λόγου ἀλλά ποιὸς ἀπὸ μᾶς, ἂν στέζει μὲ θαυμασμό και μὲ δέος μπροστά στον Παρθενῶνα, δὲν ἀπερίζει μὲ τὸν ἴδιο θαυμασμό, μὲ τὸ ἴδιο δέος—και ἀκόμη μὲ μιὰν ἀνείπωτη συγκίνηση—τὴν Ἁγιά Σοφιά: Τὸ ἴδιο και μὲ τὰ μνημεῖα τοῦ Λόγου: Ὅσο κι' ἂν θεωροῦμε ἀνυπερβλήτη τὴν ὁμορφιά ἐνὸς χορικοῦ τοῦ Σοφοκλέους, ἐνὸς λόγου τοῦ Δημοσθένους ἢ μιᾶς σελίδας τοῦ Ξενοφῶντος, δὲν εἶναι ἴσως λιγώτερο ὠραία ἐνα Κορτάκιον τοῦ Ρωμανοῦ, ἢ εἰς λόγος τοῦ Χρυσοστόμου ἢ μιὰ σελίδα τοῦ Μιχαήλ Φελλοῦ και ἀκόμη τὰ κείμενα αὐτὰ—ἂν τὰ γνωρίζαμε—θα τὰ αἰσθανθίμαστε πολὺ πιδ δικὰ μας, ἄφοδ και ἢ γλῶσσα τους μᾶς εἶναι πολὺ πιδ γνώριμη και τὰ θέματα, ποὺ πραγματεῦνται, πολὺ πιδ κοινὰ στο ἐν-

διαθέτον μας και στήν φρεσύνθησή μας. Γιατί, ὡσο κι' ἂν θαυμάζομε τὸ κάλλος τοῦ ἀρχαίου Ἕλλητικοῦ Λόγου,—ὡσαὺ τὸ εἶπε ὁ Πουητής—«εἴμαστε ἄλλοι, δὲν μποροῦμε,» πάντα μέσα μας τ' ἀχρία τὸ χριστιανικοῦ—συντημιμαῦ, ποὺ τὸν ἀκοῦμε—στὰ μεριλοῦμα μέσα τοῦ δαβιδικοῦ ψαλμοῦ...».

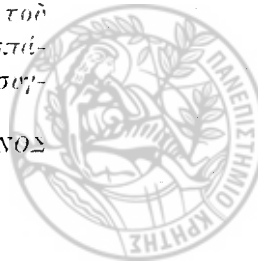
Δυστυχῶς, ἀπὸ τὴ μεσαιωνική γραμματεία μας τίποτε ἢ σχεδὸν τίποτε δὲν διδάσκαται στὰ σχολαῖά μας. Καί καιτ' ὄνομα ἀκόμη ἱστορικοὶ σάν τὴν Ἁγία Κομητηρή και τὸν Μιχαήλ Δούδα ἢ ποιηταὶ σάν τὸν Πατριόδοχη Σέοριο και τὸν Ἰωάννη Δαμασκηνὸ μᾶς εἶναι—ἐνοσῶνται στοὺς μὴ εἰδικὸς—περίπου ἄγνωστοι, κι' ἂς εἶναι τὰ ὄνομα και τὰ ἐπώνυμά τους τόσο περισσότερο οἰκνὰ στήν ἀκοή μας ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν ἀρχαίων μας κλασικῶν. Μένει, γὰ εὐ μᾶς θυμίζει τὸν ἐνδόξο μας Βεζαντισμό, ἢ ὀπερζόσμια ὠραιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας ἔμνων, ὅταν τοὺς ἀκοῦμε στήν Ἐκκλησιᾶ ἀλλὰ τότε πολὺ περισσότερο τοὺς νοῦθῶμε σάν ἐκκλησιαστικά κείμενα ἀνυπόστατα δεμένα μὲ τὴ Αυτορία, ὡπως τὸ Εὐαγγέλιο και τὸν Ἀπόστολο, ποὺ σάν δημιουργήματα τοῦ μεσαιωνικοῦ μας πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Βιβλία ἐκλαῖκεντικῆς μορφῆς, ποὺ εὐ περιέχουν ἔθρη τῆς μεσαιωνικῆς μας γραμματείας, ἐλάχιστα ὀπύθχουν, τὰ περισσότερα σὲ παλιῆς δοσέθρετες—συνήθως ξένες—ἐκδόσεις. Πολὺ φρεσικά, ἄφοδ δὲν ζητιοῦνται ἀλλὰ και πὼς εὐ ζητηθὸν, ἄφοδ εἶναι ἄγνωστα. Καί ἔμως κάποια προσπάθεια θα ἔπρεπε εὐ γίνει ποὺς τὴν κατεῦθενση αὐτή. Ἡ ἐκδοση τοῦ ἀνὰ χειρὸς τόμου ὀφείλεται στήν πρωτοβουλία και τὴν ἐπιμέλεια ἀνθρώπων, ποὺ δὲν ἔχουν καμμιά εἰδικότητα, ἀλλὰ ποὺ νομίζομε,

ὅτι μὴ ἐπαγὴ τῶν μεγάλων ἑλληνιστῶν κοινοῦ μὲ τὰ κεί-
ματα αὐτὰ καὶ ἐπιβεβλημένη εἶναι καὶ δευτεῖα. Ἡ γλῶσ-
σα τῶν εἶναι κατὰ καιρὸν προσετιῆ στον ἀνεγνώστη μὲ
τὴν ἐπιλήρη γρηγορατικὴ μὲθοδος καὶ εἶναι κείμενα μεγάλα
εὐ μέντοι ξεχωριστά καὶ ἤρωστα. Τὸ Χρονικὸν τοῦ Φραν-
τζῆ εἶναι ἀπὸ τὸ πρὸ ἀντιπροσωπευτικὸν καὶ ἐπιβίλλε-
ται πολὺ περισσότερον εὐ γίνεαι ὅλων τῶν Ἑλλήνων κτή-
μα πνευματικόν, γιατί περιέχει τὴν ἱστορίαν μας ἵστορία τοῦ
1453 γραμμένην ἀπὸ μάλιστα, πρὸ τῆν ἔζησε σὲ ὅλη τῆς
τῆν ἐφηλὴν τριακονετήτα στὸ πλεονὸν τοῦ προμαχοῦντος
Βασιλείου.

Ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγηρον σχεδὸν τὸ τρίτον βιβλίον τοῦ
Χρονικοῦ, ὁ τόμος περιλαμβάνει μερικὰ ἀκόμη ἀποσπεί-
σματα, πρὸ ἀναγέρονται σὲ τὴν πολὺπαθὴν ζωὴν τοῦ συγ-
γραφέα τ ο.

ΠΕΡ. Ε.Μ. ΚΟΜΝΗΝΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΕΣΤΙΑΡΙΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ πρὸ ἡμῶν οἱ πολλοὶ συγ-
γραψάμενοι διωρίσαντο· καὶ ἅπερ ἂν ἐπῆλθεν εἰπεῖν, ταῦτ'
ἂν καὶ ἡμεῖς εἰρεῖν ἔχομεν. Τί γὰρ καὶ εὑροῖμεν καινότερον
νόημα τοσοῦτων ἱστορισάντων καὶ σύμπαν τῆς ἱστορίας ἀπο-
φηνάμενων ἐν τοῖς σφετέροις συγγράμμασιν; Τάχα δὲ ὁ
πλεον ἐκείνων ἐν τοῖς νῦν προκειμένοις ἡμῖν λέξουσιν ἄξιον,
τοῦτό γε ἂν τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς προβαλοῦμεθα. Τὸ δὲ
ἔστιν ὅτι καινότερων ἡμῖν προκειμένων πραγμάτων, ἂ μῆπω
τις γραφῆ παραδέδωκε, καινότερον συμβαίνει εἶναι καὶ τὸ
ὠφέλιμον ἐκείνων ἐν γνώσει τῶν ἀνθρώπων γεγεννημένων,
ἅπερ ὁ βέρον χύδην λόγος οὐκ ἀληθῶς ἀποφαίνεται. Οἱ μὲν
οὖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἱστορικῶς συγγραψάμενοι ἄλλην ἄλλως
πεποιήνται τὴν ἀρχήν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ κόσ-
μου γενέσεως ἤρξαντο, οἱ δὲ ἐξ ἀξιολόγου τινὸς τῆς ἀρχῆς,
ἢ Περσῶν ἢ Ἑλλήνων ἢ Ρωμαίων ἢ ἄλλου οὐτινοσοῦν τῶν

ἐθνῶν, ἕκαστος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν τὸ οἰκεῖον καταρτιζόμενος σύγγραμμα. Καὶ ἡμῖν οὐχ' ἥκιστα οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς τελεσθήσεται. Τὰ μὲν γὰρ ἅπαντα τὰ ἀπ' ἀρχῆς γεγενημένα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως πολλοῖς τε καὶ πολλὰκις ἐξιστορήθη· οὐκ ἦν λέγειν μοι καὶ ὡς πρὸς ἀλλήλους οἱ πλείους οὐ συνεφώνησαν, τὰ τῶν βασιλέων συγγράφοντες, ἀλλοιώσεις τε χωρῶν καὶ πόλεων στάσεις καὶ πολέμων συρρήξεις καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ νίκας καὶ ἤττας, καὶ ὅσα τοιαῦτα σύμμικτα τοῖς καθ' ἡμᾶς πολυσχεδῶς γὰρ τὰ αὐτῶν τελούτων καὶ μηδὲ παρ' αὐτῶν ἴσως τῶν ἐνεργούντων γινωσκομένων σχολῆ γε ἂν τοῖς ἐξιστοροῦσι τὸ ἀληθὲς παντάπασι γενήσεται ἢ ἐπίτευξις. Ἐκ τοῦ μόνου δὲ καὶ ὅσα τῆ κοινῆ φήμῃ γνωρίζεται, ταῦτα τὸν ἐξιστοροῦντα παραλήψεσθαι δεόν, εἰ μὴ ἀδικεῖν οὕτως ἐθελήσειε τὴν ἀλήθειαν ὡς οἱ τοὺς ὀβολοὺς κερματίοις ἐλλυμαινόμενοι ἢ καὶ παραχαράττειν θουλόμενοι. Οὕτε γοῦν πρὸς χάριν οὔτε πρὸς φθόνον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς μῖσος ἢ καὶ πρὸς εὐνοίαν συγγράφειν χρεῶν ἔστι τὸν συγγράφοντα, ἀλλ' ἱστορίας μόνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης θυθῶ παραδοθῆναι, ἣν ὁ χρόνος εἶδε γεννᾶν, τὴν ἱστορίαν, μένειν δὲ ζῶσαν τε καὶ λαλοῦσαν φωνῆν καὶ ἔμφυχον καὶ διαπρύσιον κήρυκα δι' ἀπεράντων αἰώνων. Οὕτως τοῖνον ἀγῶ Γεώργιος Φραντζῆς, ὁ χρηματίσας καὶ πρωτοβεσιτιάριος καὶ Γρηγόριος τάχα μοναχός, ταῦτα ἔγραψα περὶ τῶν καθ' αὐτὸν καὶ τινῶν μερικῶν ἀναγκαίων γεγονότων ἐν τῇ τῆς ζωῆς μου χρόνῳ πρὶν τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ πρῶτον μὲν διηγησώμεθα περὶ τῶν ἀφορμῶν καὶ αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων βασιλείας ἐκ πρώτου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Τούρκων, καὶ πόσοι καὶ τίνες οἱ υἱοὶ καὶ θυγατέρες καὶ δεσπό-

ται ἐγένοντο αὐτοῖς· καὶ τῶν γεγονότων πολέμων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀνὰ τοῖν δυοῖν ἀδελφῶν, τοῦ δεσποτίου κυρίου Δημητρίου λέγω καὶ δεσποτίου κυρίου Θωμά, καὶ ἐτέρων ἀναγκαίων καὶ μνήμης ἀξίων θούλομαι διηγήσασθαι.

BIBLION A'.

BIBLION B'.

Ἀρχόμενον μετὰ τὴν θανάτῳ τοῦ βασιλέως κερῶ Μαρουῆ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

BIBLION Γ'.

Περὶ τῆς βασιλείας κερῶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐτέρων τινῶν.

α'. Νοεμβρίου μηνὸς δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ 1297 ἔτους ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ νηὸς ὁ δεσπότης κερῶ Θωμάς, μὴ εἰδὼς τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον καὶ διερχόμενος τὴν Καλλιούπολιν ἔμαθεν αὐτόν. Αὐτοῦ δὲ παραγενομένου ἔπαυσαν πολλῶ πλεον τὰ ὅσα ὁ δεσπότης κερῶ Δημήτριος καὶ οἱ αὐτοῦ σφετεριζόμενοι ἐνήργουν βασιλεύσαι τοῦτον τὸν δεσπότην καὶ πορφυρογέννητον. Ἀλλὰ παρὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν οὐκ ἄξιον εἶναι ἐκρίνετο, ζῶντος τοῦ πρώτου καὶ τοιοῦτου ἀδελφοῦ τοῦ ἐπὶ πάσαις ἀρεταῖς πρωτεύοντος· εἰ καὶ δυστυχῆς ἦν, ὅμως τὸ προσήκον καὶ δίκαιον

ἐπραξαν. Προστάξει τῆς ἀγίας δεσποίνης καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς τῶν δεσποτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων δουλῆ καὶ γνώμῃ τῇ ἀμνηρᾷ ἐδουλήθησαν ἀκουτίσαι ἕτι καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ χρόνου καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἀγάπη τῶν ἐν τῇ πόλει σχεδὸν πάντων τὸν κύριον Κωνσταντῖνον διὰ τὸν βασιλέα κρίνουσιν, ἵνα κάκεινος ἐπίσταται τοῦτο. Καὶ τῇ Γ' τοῦ Δεκεμβρίου ἀπεστάλην ἐγὼ πρέσβυς πρὸς τὸν ἀμνηρᾷ ἀναγγεῖλαι τὰ εἰρημένα. Ὡς οὖν ἀνήγγειλα αὐτὰ τῷ ἀμνηρᾷ, ἀκούσας ἐπεκύρωσε, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ δώρων ἀπέπεμψέ με. Ταῖς αὐταῖς δὲ ἡμέραις καὶ ἄρχοντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πελοπόννησον ἐστάλησαν, καὶ Ἀλέξιος Φιλανθρωπηγὸς ὁ Λάσκαρις ἐστάλη εἰς τὴν πόλιν παρὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν μετὰ τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ ὑπὲρ τινῶν ὑποθέσεων τοῦ δεσπότης δὴ πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ εἰδότες τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον. Καὶ φθάσας εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εὗρε τεθνηκότα τὸν ἀνακτα. Καὶ συγχύσεως πολλῆς οὖσης περὶ τοῦ τίνα στεφθῆναι εἰς βασιλέα ἐκ τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸ διορισθὲν ὑπὸ πάντων, ὡς προεῖρηται, ἐπεστάλη παρ' αὐτῶν ὁ Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηγὸς μετὰ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ λεγομένου Ἰάγρου εἰς Πελοπόννησον, ἵνα εἰς βασιλέα στέψωσι τὸν δεσπότην κύρ Κωνσταντῖνον τὸν αὐθέντην μου, ὃ καὶ ἐπραξαν ἐν τῇ Σπάρτῃ τῇ ἕκτῃ Ἰανουαρίου. Καὶ τῇ ιβ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ νέου ἐστεμμένου βασιλέως, μετὰ Καταλανικῶν τριήρων, καὶ παρὰ πάντων ἀσπασίως ἐδέχθη ὁ νέος ἀναξ μετὰ χαρᾶς, ἐμπλησμένοι ἅπαντες ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης, καὶ θριάμβους μεγάλους ποιήσαντες, ὡς ἔθος ἐστὶν τοῖς νεωστὶ ἐστεμμένοις βασιλεῦσι ποιεῖν. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας τὸν αὐτὰδελφον αὐτοῦ τὸν κύρ Θωμᾶν τὸν αὐθεντόπουλον εἰς τὸ δεσπο-

τικὸν ἀξίωμα ἀνεθίβασε. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ ἐξεληθὼν τῆς πόλεως ὁ προδρόμῃς δεσπότης κύρ Θωμᾶς ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον. Τῇ δὲ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1709 ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ δεσπότης ὁ πορφυρογέννητος κύρ Δημήτριος, καὶ ἀπῆλθε κάκεινος εἰς Πελοπόννησον, καὶ συμβάσεις μεθ' ὅρκων φρικτῶν πρὸ τοῦ ἐξελεῖν αὐτοὺς τῆς πόλεως ἐνώπιον τῆς κυρίας μητρὸς αὐτῶν καὶ βασιλίσσης καὶ τοῦ αυτοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ καὶ πάντων τῶν τῆς συγκλήτου ἐγκρίτων ἀρχόντων ποιήσαντες, ἵνα μηδεὶς τοῦ ἑτέρου τοὺς τόπους καὶ ἔρια ὑπερπηδᾷ καὶ ἀρπάξῃ, ἀλλ' εἰρηγικῶς διάγειν. Οὗτοι δὲ μετὰ ταῦτα μὴ τηρήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας ἠθέτησαν. Διὰ τοῦτο ἐν ὑστέροις, ὡς ἐφάνη καὶ εἶδον κάγω, κακῶς ἀπέλαθον καὶ πρὸς ἀλλήλους διετέθησαν, ὡς πρόσω διεγγήσομαι τὰ παρακολουθήσαντα ἀναμεταξὺ αὐτῶν.

Τῇ δὲ τετάρτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλην ἐγὼ παρὰ τοῦ αὐθέντου μου καὶ βασιλέως πρὸς τὸν τῆς Ἰθρηρίας κύριον Γεώργιον Μέπεν, ὅς παρ' ἡμῖν ρηξ λέγεται, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζούντος κύρ Ἰωάννην τὸν Κομνηγόν, μετὰ δώρων ἀγλαῶν καὶ πολλῆς παρασκευῆς, μετὰ ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ψαλτῶν μουσικῶν καὶ ἰατρῶν καὶ τινῶν κρουόντων ὄργανα καὶ ἕτερα εἶδη μουσικά. Καὶ ἐλθόντες εἰς Ἰθρηρίαν ὑπὸ πάντων ἐδέχθημεν μετὰ χαρᾶς, καὶ κρουόμενων τῶν μουσικῶν εἰδῶν καὶ ὀργάνων πάντες οἱ ἐκείθεν ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες ὅτι ἤκούομεν περὶ τούτων, ἀλλ' αἰσθητῶς ὡς τὰ νῦν οὐκ εἶδομεν οὔτε ἤκούσαμεν. Οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς Ἰθρηρίας πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ αὐτῆς καὶ περὰ τῶν ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἤκουον, τί δὲ ἐστὶν οὐκ ἐγίνωσκον. Καὶ ἐλ-

θόντων πολλῶν, ἐν αὐτοῖς ἦν καὶ τις γηραιὸς ὡσεὶ ἑτῶν ἑκατόν, καὶ τάδε μοι διηγήσατο. Ἦν τοῦνομα τῷ πρεσβύτῳ Ἐφραΐμ, ὀρμώμενος ἐκ τῆς περιφέρειου τῆς Ἰερηίας πόλεως λεγομένης... ὅς ἐκ νεότητος αὐτοῦ ἠχημαλωτίσθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀσεβῶν τῶν ἐκείθεν ἔθνων, καὶ ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ ἔμπορος ὢν, καὶ μετὰ ἐτέρων πολλῶν ἐμπόρων θέλοντες ἐλθεῖν κατὰ τὰ τῶν Ἰνδῶν μέρη ποιῆσαι τὴν αὐτοῖς νομισμένην ἔμποριαν, καὶ περιπατοῦντες ἡμέρας οὐκ ὀλίγας ἤγγισαν ἔνδον τῆς τῶν Ἰνδῶν χώρας. Ὁ αὐτὸς Ἐφραΐμ ἐπιθυμῶν φεύγειν τοῦ ζυγοῦ τῆς αἰχημαλωσίας ἐζήτησε εὐκαιρίαν· καὶ ἐν μιᾷ νυκτί πανσελήνῃ ὁ κύριος αὐτοῦ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ἔδοιπορίας καὶ ἕτεροι συνοδοιπόροι, αὐτὸς τῆς τύχης φορῶν χρησάμενος ἐγερεθεὶς φυγὰς ᾤχετο ἐκ τόπου εἰς τόπον, περιπατῶν ἡμέρας πολλὰς ἐν ἐρήμοις τόποις καὶ ἀβάτοις. Ἐφθασεν εἰς τινὰς νήσους, ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἱ Μακρόβιοι· μακροδίους γὰρ ὀνομάζουσι διὰ τὸ ζῆν πλεῖον ἢ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ἕκαστος αὐτῶν. Καὶ τοῦτο δὲ γίνεται, λέγουσι, διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν καὶ καθαρότητα, διὰ τὶ μὲν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν οὐ λείπονται ὀπώραι παντοῖαι δι' ἔλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ μὲν ἀνθοῦσι, τὰ δὲ ὀμφακίζουσι, τὰ δὲ τρυγᾶται. Ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ μεγάλα Ἰνδικὰ γίνονται κάρυα καὶ δυσπόριστα ἡμῖν καὶ πάνυ ἐπιθυμητὰ ἀρώματα καὶ ὁ μαγνήτης λίθος. Οἷτινες ἄνδρες ἔθνος εἰσὶν εὐσεβὲς καὶ ζῶσι ζωὴν ἀκτήμονα καὶ τὸν Θεὸν δοξάζουσιν. Ἐκ τῶν ἐκείθεν καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Νεῖλος ἀρχὴν λαμβάνει· ὁ δὲ τρόπος ἔπου ὁ ποταμὸς οὗτος τῷ Ἰουλίῳ καὶ Αὐγούστῳ μηνί πλημμυρεῖ, καὶ οὐχὶ ἑτέρῳ καιρῷ ὡς οἱ ἄλλοι ποταμοί, λέγουσιν εἶναι οὕτως· ἔτι οἱ δύο αὐτοὶ μῆνες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ὑπάρχουσι· ψυχρότεροι τῶν

ἄλλων μηνῶν. Διότι ὁ ἥλιος ὑπάρχει πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ βόρειον. Ὑψώνεται διὰ τοῦτο τότε μεσοῦντος τοῦ θέρους, τὴν Αἴγυπτον ἐπικλύζει, ὡς τοῦ ἡλίου τὴν βροσιωτέραν διαθέοντος ζώνην καὶ τοῖς ἄλλοις παρενοχλοῦντος ποταμοῖς. Ἐπέρασε δὲ καὶ τινὰ ἄλλον ποταμὸν πάνυ ἐπικίνδυνον, ἵνα ὑπάγῃ αὐτόθι εἰς τοὺς Μακροδίους, διὰ τὶ ζῶν ἀμφίβιον μέγα σφόδρα, ὃ κατοικεῖ ἐν ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ τῷ ὕδατι, καλούμενον τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ ὄδοντοτύραννον, οἶον καὶ ἐλέφαντα καταπιεῖν δλόκληρον. Εὐρίσκονται δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς ἐρήμοις τόποις καὶ ἕτερα πολλὰ φοβερότατα ζῶα καὶ θηρία, ἐξ ὧν εἰσὶ δράκοντες πλεῖστοι καὶ μέγιστοι σφόδρα ὡσεὶ πηχῶν ἑβδομήκοντα, τὸ δὲ μέγεθος καὶ τὸ πάχος πολὺ καὶ φρικωδέστατον, σκορπίοι μὲν πηχυαῖοι, οἱ δὲ μύρμηκες σπιθαμιαῖοι καὶ πλεόν, νυκτερίδες δὲ ὡς κόρακες θερινοί, μυῖαι δὲ ὡσεὶ στρουθία τὰ ἐπὶ δώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι οἱ τόποι εἰσὶν ἀκίητοι, διὰ τὰ φοβερά θηρία καὶ φαρμακώδη. Οἱ ἐλέφαντες δὲ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν εἰσὶ τὸ πλεῖθος ὡσπερ καθ' ἡμᾶς οἱ ὄες καὶ ἀγέλαι προβάτων, οἱ καὶ ἀγεληδὸν πορευόμενοι βόσκονται. Διατρίψας δὲ οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ καιρῷ τινὶ καὶ τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου ἐκείνου καλῶς ἔμαθεν, καὶ ἐνεθυμήθη ἵνα ἐν τῇ πατρίδι ἐπανέλθῃ. Καὶ τινι τῶν ἐντοπίων τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰπὼν, παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἤγαγεν ἐν τόπῳ τινὶ ἔνθα ἐκ τῶν ἔξωθεν Ἰνδῶν ἀκάτεια ἐρχόμενα καὶ φόρτον ποιοῦντα ἀρωμάτων ἦν. Καὶ ἐμῆς ὁ Ἐφραΐμ ἐν ἐνὶ τῶν ἀκατίων καὶ ἐλθὼν εὗρε νῆα παμμέγεθον Ἰερηϊκὴν, καὶ πλεύσας δι' αὐτῆς ἦλθεν εἰς Ἰερηϊαν ἧτοι Ἰσπανίαν κατὰ τὴν Πορτογαλίαν, κάκειθεν δι' ἄλλης νηὸς πλεύσας κατὰ τὰς Βρεταννικὰς νήσους καὶ πλησίον Γερμανίας ἐπέ-

ρασαν ἐν τῇ Ἰερουζαλήμ καὶ ἐβόησαν, καὶ οὕτως ταῦτά μοι ἐξηγήσατο.

Ἀπελθὼν οὖν ἐγὼ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ διὰ συμπεπνημένην, ἔπου δ' ἄρα μοι φανήσεται ἐκ τῶν δύο γένων. Ἔδει οὖν ἵνα μετὰ γράμματος, διὰ τὸ ἀναίτιόν μου πλῆρον, δηλώσω τῷ βασιλεὶ τὰ κατὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ ὁ αὐθέντης μου ἀπελογίσατο. Καὶ ἐρχόμενοι περὶ τὴν Ἀμισὸν ἐναυάγγισα. Ἐκείσε προσδοκῶν ἐγὼ τὴν ἀπολογία διέτριψα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἕτη δύο καὶ ἡμέρας τριάκοντα. Ἐν τῷδε τῷ καιρῷ τῆς κγ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους τέθνηκεν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἡ ἀσιδιδίμος δέσποινα Εἰρήνη ἡ διὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Ἰπομονὴ μοναχὴ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, πλησίον τοῦ μακαρίτου καὶ ἀσιδιδίμου βασιλέως τοῦ συζύγου αὐτῆς. Καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνί τοῦ ς' μηνὸς ἔτους ἀπέθανεν ὁ ἀμνηστὸς ὁ Ἀμουράτης, ὃ καὶ ἐμαθὼν ἔτι ὢν ἐν τῇ Ἰερουζαλήμ. Ὡς οὖν ἦλθον εἰς Τραπεζοῦντα, εἶρηκέ μοι ὁ βασιλεὺς τοιαύτα· «Κύριε Πρέσβυ, εἰπεῖν σοι θέλω χρηστὰς ἀγγελίας, εἰ μὴ δεῖ ἀποδοῦναι σε ἡμῖν τι δῶρον χάριτος.» Καὶ ἐγὼ ἀναστὰς προσεκύνησα αὐτὸν εἰπὼν· «Ὁ Θεὸς μακροήμεροί σοι τὴν ἀγίαν σου βασιλείαν, ὡς πολυτρόπως εὐεργετεῖς ἡμᾶς· οὕτως καὶ διὰ τὰς νῦν ἀγαθὰς ἀγγελίας αὐτῆς εὐεργετήσεις ἡμᾶς. Ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν ἀντάξιόν τι ἀποδοῦναι τῇ βασιλείᾳ σου τῇ ἀγίᾳ.» Καὶ εὐθὺς εἶπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμνηστῆ, καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐγένετο αὐθέντης καὶ πλείστας χάριτας ἐποίησε τῷ ἄνακτι, καὶ εἰρήνη αὐτῆς ἐπεκυρώθη ἀναμεταξὺ αὐτῶν τηρεῖν αὐτήν, ὡς καὶ πρῶην μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶχεν ὁ ἐκείνων οἶκος. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας οὕτως ἐγενόμην ἄφωνος καὶ τσαούτη ὁδὸν μοι περιείχετο ὡς εἰ περὶ τοῦ θανάτου τῶν ἐμῶν φιλιτάτων ἠκούκειν. Καὶ μικρὸν κα-

τηφιάσας λέγων· «Δέσποτά μου, αὕτη οὐ χάρισσα ἐπαγγελία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀδυνηρά.» Ὁ δὲ λέγει· «Καὶ πῶς, χρηστὲ ἄνερ;» καὶ ἐγὼ, «Διότι ὁ τεθνηκὼς ἀμνηστὸς ἦν γέρον, καὶ τὸ κατὰ τῆς πόλεως ἀπαπειράσθη αὐτῷ, καὶ οὐκέτι ἐβούλετο ἐγχειρισθῆναι τι κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ᾔθελε μάλλον εἰρηνεύειν· ὁ δὲ νῦν γεγονὼς ἐστὶ νέος καὶ παιδιόθεν ἐχθρὸς ἦν τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸ ὑβρίζειν καὶ ἀπαπειλεῖν αὐτούς, λέγων ὅτι ὅταν καιρὸν εὖρη ἐπιτήδειον καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ λήψεται, τὴν ἀρχὴν τῶν Ῥωμαίων καὶ πάντων Χριστιανῶν ἔχει ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἀφανίσει. Τὰ νῦν καὶ ἡ πόλις ἠπορημένη ἐστὶ διὰ τὸν αὐθέντην μου καὶ βασιλέα νεωστὶ τὰ σκήπτρα λαβόντα, ὅς καὶ ἐκ τῶν τῆς βασιλείας εἰσοδημάτων πολλὰ ὀφείλει διὰ τὰς ἐξόδους καὶ τὰ φιλόδωρα, ἀεχάριστο τοῖς στρατιώταις καὶ πάσῃ τῇ αὐλῇ· διὸ δεῖται καιροῦ εἰρηνικοῦ πρὸς τὸ ἐξοικονομήσαι τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια. Καὶ ἐὰν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὁ Θεὸς παραχωρήσῃ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος ὑπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ κατονωμίας ὀρμήσοι ἂν μάχην ποιῆσαι κατὰ τῆς πόλεως, οὐκ οἶδα τί γενήσεται εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἀληθῶς εὐφρόσυνος ἀγγελία ἦν, εἰ ἀπέθανεν ὁ νῦν γεγονὼς νέος ἀμνηστὸς, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ οὐκ εἶχεν ἄλλον υἱόν, καὶ τῷ γηραιῷ ἐκ τῆς λύπης ἐδίδοτο ἀσθένεια, ἐξ ἧς καὶ ὀλιγοχρονία· καὶ τούτου ἕνεκεν εἰς κίνδυνον καὶ διχοστασίαν μεγάλην ἐνέπιπτεν ἡ τῶν ἀσεβῶν ἀρχή, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτου τοῦ καιροῦ ἐδύνατο ἂν διορθῶσαι καὶ οἰκονομήσαι τὰ πάντα, καὶ ἡ ἑαυτοῦ βασιλεία διέβαινε εἰς κρεῖττονα προτίμησιν.» Ὁ δὲ βασιλεὺς Τραπεζοῦντος ταῦτά μοι ἔφη· «Αὐτὸς ὑπάρχεις εἰς τῶν φρονίμων ἀρχόντων καὶ πρακτικῶν τῆς αὐλῆς ἐκείνης, καὶ γινώσκεις κρεῖττον περὶ τούτων· ὅμως ὁ Θεὸς, ὡς δυνατὸς,

ποιήσαι αὐτὸν εἰς ἀγαθόν. » Καὶ γὰρ ἀποκριθεὶς εἶπα· « Λίαν εὐχαριστῶ τῇ καλοκαγαθίᾳ καὶ προαιρέσει τοῦ κράτους σου, διότι ἐγὼ οὐκ εἶμι τοσαύτης ποιότητος ὡς ἡ βασιλεία σου ἐκέλευσας. » Ἀκούσας γὰρ ἐγὼ ἔτι· ὅτι ἡ τοῦ προδρόμηνου ἀμηνᾶ γυνή, ἡ καὶ τοῦ τῆς Σερβίας δεσπότητος θυγάτηρ, μετὰ τὴν τοῦ ἀμηνᾶ καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς θανάτῳ ἐντίμως καὶ καλῶς ἀπεστράφη πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, ἔδει με γὰρ ἐναπομεῖναι εἰς Τραπεζοῦντα διὰ τινὰς οὐκ ὀλίγας αἰτίας, καὶ εὐρών τινα νῆα μέλλουσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποπλεῦσαι, μεθ' ἧς ἐγὼ ἀπέστειλά τινὰς ἵππους, καὶ δύο οὖς ὁ βασιλεὺς Ἰθρηρίας μοι ἐδώρησάτο ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντων, ὅτε τοὺς αἰχμαλώτους ἐσκόλευσεν. Καὶ ἕτερα πολλά τινα εἶδη ἀπέστειλα φιλοδωρηθέντα ἡμῖν παρὰ τινῶν, καὶ πρὸς τὸν ἀθέντην μου τὸν βασιλέα τοιάδε ἔγραψα περὶ ὧν εἰς Ἰθρηρίαν ἔπραξα καὶ ὧν εἰς Τραπεζοῦντα ὑπόπτειον ποιῆσαι, καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐδήλωσα. Καὶ δούς τὰς γραφὰς ἐνὶ τῶν σὺν ἐμοὶ ἀρχόντων ἔστειλα αὐτόν, καὶ παρήγγειλα αὐτῷ ἵνα τὴν μὲν μίαν τῶν γραφῶν δώσῃ τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ προσκυνησῆαι αὐτόν, ἔφη αὐτῷ, καὶ διὰ στόματος, ἵνα τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα ἀναφέρῃ διὰ ζώσης φωνῆς, τὴν δὲ ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὔριον τῷ βασιλεῖ αὐθιγῶς δώσῃ. Εἶχε δὲ οὕτως ἡ γραφή· « Ἐγὼ ἐν τῷ ἀποσωθῆναι με εἰς Τραπεζοῦντα ἔμαθον τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμηνᾶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐνταῦθα, καὶ πῶς ἡ ἀμηνῆσα ἡ τοῦτου ἐξαδέλφη ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ἐντίμως καὶ καλῶς. Ὡς ἤκουσα δέ, ἐσυλλογισάμην κατὰ τὸν ἐμὸν σκοπὸν καὶ τὸ δοκοῦν μοι δηλοποιῆσαι τῷ κράτει σου, ὅτι τῶν δύο συνοικεσίων, περὶ ὧν ἐνθάδε ἐλήλυθα, συμφερότερον τῇ βασιλείᾳ σου ἔσεται καὶ λίαν κρεῖττον καὶ ὠφέλιμον εἰς πάντα διὰ πολλὰς αἰτίας, εἰ ἀρε-

στὸν ἐστὶ τῷ κράτει σου ποιῆσαι τρόπον καὶ ἀναβολὴν ἵνα λάβῃς τὴν εἰρημένην ἀμηνῆσσαν εἰς γυναῖκα. Τέσσαρα γὰρ μόνον εὐρίσκω αἰτίαι δι' ὧν ἡ βασιλεία σου αἰτιωμένη οὐ πράξει τοῦτο, εἰ αὐτῇ δόξει· πρῶτον μὲν τὸ ἕλαττον τοῦ γένους· δεύτερον δὲ μή πως καὶ ἡ ἐκκλησία διὰ τὴν συγγένειαν τὴν τοῦ γάμου ἱερολογίαν κωλύσῃ· τρίτον ἔτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦν Τοῦρκος· τέταρτον ἔτι πεντηκονταετῆς οὔσα τῇ ἡλικίᾳ, εἰ τύχῃ καὶ συλλήψῃται ἐν γαστρὶ, ἐν τῷ μέλλειν τεκεῖν κινδυνεύσῃ, ὡς οἱ φυσικοὶ λέγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐπισημαίνει, ἐπεὶ ἦν σταῖρα μὴ τεκοῦσά ποτε. Τῶν τεσσάρων σὺν τούτων αἰτιῶν τὴν διάλυσιν λέξομαι. Πρῶτον μὲν οὐδὲν ἐστὶν παράδοξον εἰ ταύτην λάβῃς εἰς γυναῖκα, ὅτι ἕλαττος γένους οὐκ ἔστιν τῆς κυρίας μου καὶ αἰοδίου μου μητρός. Δεύτερον, εἰ καὶ τὸ συνοικεσίον μετὰ τῆς τοῦ Τραπεζοῦντος βασιλέως θυγατρὸς γένηται, ἔνεκεν τῆς συγγενείας ἐλπίζομεν συγχωρηθῆναι τοῦτο παρὰ τῆς ἐκκλησίας, εἰ εἰς πτωχοὺς καὶ ὄρφανοὺς καὶ ἐκκλησίας χρήματα δοθῆσονται. Τοσοῦτον μᾶλλον εὐσκοπωτέρας συγχωρηθήσεται καὶ τὸ τῆς τοῦ δεσπότητος Σερβίας θυγατρὸς, λέγω τῆς εἰρημένης ἀμηνῆσας, διὰ τὰς τοσαύτας χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ὀφείλουσιν αὐτῇ καθ' ἑκάστην ἡ ἐκκλησία τε καὶ οἱ ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ καὶ πᾶς ὁ τῆς ἐκκλησίας κληρὸς. Τρίτον οὐκ ἔσεται παράδοξον εἰ Τοῦρκον ἔσχεν ἀνδρα, ἐπεὶ καὶ ἡ δέσποινα Εὐδοκία, ἦν ὁ πάππος σου ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, ἀνδρα προέσχε Τοῦρκον καὶ μικροῦ καὶ ὀλίγου τόπου ἀθέντην, καὶ παιδιά μετ' ἐκείνου ἔτεκεν· αὕτη δὲ τοσοῦτου μεγάλου ἀθέντου καὶ ἀμηνᾶ γυνὴ οὔσα, καὶ ὡς ἀκούομεν, οὐκ ἐγνώρισεν αὐτήν, διὸ καὶ ἀτεκνὸς ἐστὶ. Περὶ δὲ κατὰ τὸ τέταρτον, εἰ καὶ ἐτῶν πλειόνων ὑπάρχει, ἐὰν συλλάβῃ γαστρί, τὸ τοῦ Κυρίου θέλημα γενήσεται, ἐπεὶ συμφέ-

ρον τῆ βασιλείᾳ σου ἔστι τὰ προειρημένα τρία αἷτια, ἐὰν γένηται, μᾶλλον. Καί σί γονεῖς αὐτῆς περιχαρῶς καί ἀσμένως δέξονται τοῦτο. Ἐξαπόστειλον οὖν εὐθύς τινα πιστόν τῶν τοῦ παλατίου σου ἀρχόντων ἢ τῶν ἱερομονάχων ἢ μοναχῶν, καί τὰ περὶ τοῦτου διορθώσουσι, καί ἀναβολὴ οὐδεμίᾳ γενήσεται.» Ἀποσωθέντων οὖν τῶν γραμματοκομιστῶν μετὰ τῆς νηὸς ἐν τῇ πόλει τῆ κη' Μαΐου, καί ὁ βασιλεὺς ὢν εἰς χοιράγραν, ὡς ἐμνηύθη αὐτῷ ἔτι τινὲς ἐκ τῆς Ἰβηρίας ἐληλύθασιν, ἐάσας τὸ σάγγριον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἦλθε μετὰ χαρᾶς. Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ ἐφθασαν οἱ χαρτοκομισταί, τῆ κη' τοῦ Μαΐου, τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὑπνώτων ἐφάνη μοι κατ' ἕναρ ἔτι καί ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐφθασα, καί προσπεύσας τῷ βασιλεῖ ἀπασθῆναί με τοὺς πόδας αὐτοῦ οὐκ εἶασέ με, ἀλλ' ἐπιλαβὼν ἀνέστησέ με καί κατεφίλησέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐγὼ γε ἔξυπνος γενόμενος εἶπον τοῖς περὶ ἐμὲ ὑπνοῦσι τὸ ὄραμα, καί ὅπως τῆς ἡμέρας μνημονεύσωσι. Ἰδὼν οὖν ὁ αὐθέντης μου καί βασιλεὺς μὴ ἔλθειν με, ἀλλ' ἐκ τῶν σὺν ἐμοί, καί τὴν πρώτην γραφὴν ἀναγνώσας περίλυπος ἐγένετο καί ἐδυσφόρει κατηγορῶν τὴν ἐμὴν βραδύτητα· ὡς δὲ τὴν ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὐριον ἀνέγνω, καί μαθὼν μέλλειν ἔλθειν διὰ τῆς γραφῆς, ἰδοὺ ἠρκέσθη καί χαρῖεις ἐναπέμεινε· καί εὐθύς οἰκονομήσας Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον τὸν τῆς Καντακουζηνῆς τῆς πρωτοστρατορίας ἀνεψιόν, ἐξαπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δεσπότην, ἵνα δοκιμάσῃ καί ἴδῃ περὶ οὗ ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστολῇ γέγραφα συνοικεσίου. Καί ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτῆς ἠδέως καί ἀσμένως τὸν λόγον ἐδέξαντο, καί ἐτοίμως εἶχον ἐκπληρῶσαι καί τὸ ἔργον. Ἄλλον γὰρ οὐκ ἐκώλυσε τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον εἰ μὴ ἔτι ἡ ἀμῆρισα ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ εὐχομένη τάξασα ἔτι ζῶντος τοῦ ἀμῆρα καί ἀνδρός αὐτῆς, εἰ ὁ Θεὸς οἶψ' ἡ ποτε τρόπῳ ἐλευ-

θερώσῃ αὐτὴν ἐκ τὰς τῶν ἀσεβῶν χειρᾶς, ἐτέρῳ ἀνδρὶ μὴ κέτι ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς συζευχθεῖη, ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἐν σοφρωσύνῃ παρθελεύουσαν καί κατὰ τὸ δυνατόν θεραπεύειν Θεῷ τῷ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς χορηγήσαντι· δι' ἣν αἰτίαν τὸ συνοικέσιον τοῦτο οὐκ ἐγένετο.

Τῷ τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἀυγούστῳ μηνὶ διέβη ἀπὸ τῆς πόλεως ὡς φυγὰς ὁ πατριάρχης κύρ Γρηγόριος, καί ἐγὼ τῇ ιδ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 785' ἔτους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέσωσα μετὰ τῆς νηὸς τοῦ καλοῦ Ἀντωνίου Ριτζίου, τοῦ καί ὕστερον μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν αὐτοῦ πίστεως.

β'. Τελέσας οὖν ἐγὼ τὸ συνοικέσιον ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, ἵνα λάβῃ ὁ αὐθέντης μου τὴν τοῦ ἐκεῖσε ῥηγὸς θυγατέρα, εἰδὼς ἔτι κρεῖττον ἦν τὸ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τοῦ τῆς Τραπεζούντος. Εἰπέ μοι γὰρ ὁ τῆς Ἰβηρίας προειρημένος ῥήξ' τοιάδε· «Οὐκ ἔστι συνήθεια παρ' ἡμῖν ἵνα διδῶσιν χρήματα αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν οὐς μέλλουσι λαβεῖν, ἀλλ' οἱ ἄνδρες ταῖς γυναῖξιν.» Ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῶν ἱλασμόν παρ' αὐτοῦ λέγων· «Οὐκ ἤκουσα πώποτε τοιαύτην συνήθειαν καί νόμον ὡς ἡ βασιλεία σου προστάττεις.» Ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας, τάχα θαυμάζων τοὺς λόγους μου, εἶπεν· «Οὐκ οἶδας, τιμωτάτε ἀνερ, τί φησιν ὁ μέγας Καισάριος; Διαφόρων ἔθνῶν τρόπον τε καί νόμον ἐξηγούμενος ἐν ἐπιτομῇ τοιάδε φάσκει· Ἐν ἐκάστῃ γὰρ χώρᾳ καί ἔθνεσιν ἐν τοῖς μὲν ἐγγράφως νόμος ἐστίν, ἐν τοῖς δὲ ἀγράφως καί συνήθεια· νόμος γὰρ τὰ πάτρια δοκεῖ εἶναι. Ὡς πρῶτον Σῆρες οἱ τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες νόμους ἔχουσι τὰ πάτρια ἔθνη, μὴ πορνεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ φονεῦειν. Νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἡ ἐκ πραγόνων παιδεία καί εὐσέβεια, μὴ κρεωφαγεῖν ἢ οἰνοποτεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παντοῖα κακὰ διαπράττεσθαι,

καίτοι γε τῶν παρακειμένων αὐτοῖς Ἰνδῶν τάναντία διαπραττομένων ἀδεῶς. Ἐν δὲ τοῖς ἐνδοτέροις μέρεσι τούτων ἀνθρωποπάγοι εἰσι καὶ τοὺς ἐπιξενωμένους ἀναίρουσιντες ἐσθίουσι. Νόμος Χαλδαίοις καὶ Βαβυλωνίοις ἀσελείας καὶ αἰσχουργίας ἀνάμεστος. Ἄλλος δὲ παρὰ Πηλαίοις νόμος, γυναίκα γεωργεῖν καὶ οἰκοδομεῖν καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεύειν ὡς θούλονται, μὴ κωλύμεναι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν παντελῶς· ἐν αἷς ὑπάρχουσι καὶ πλείστα πολεικώταται καὶ θηρῶσαι τὰ μὴ λίαν ἰσχυρότατα τῶν θηρίων. Ἐν Βρεταννίᾳ δὲ πλείστοι τῶν ἀνδρῶν μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναίκα, καὶ πολλαὶ γυναίκες ἐνὶ ἑταίριζονται ἀνδρὶ. Αἱ Ἄμαζῶναί μὲν ποτε καιρῷ ἀνδρας οὐκ εἶχασιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ περὶ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόριοι γίνονται, καὶ μιγνύμεναι τοῖς γειννῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυριν τινα καὶ μεγάλην ἑορτήν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡγούνται· ἐξ ὧν καὶ ἐν γαστρὶ συλλαμβάνουσαι παλινδρομοῦσι οἰκαδε πᾶσαι· τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀποκύσεως τὰ μὲν ἄρρενα φθείρουσι, τὰ δὲ θήλυ ζωογονοῦσι καὶ τιθηνοῦσιν ἐπιμελῶς καὶ ἐκτρέφουσιν. Οὕτως καὶ τὰ ἐνταῦθα, ὡς εἶπόν σοι, ὑπάρχει ἡ ἡμετέρα συνήθεια, ὡς καθὼς καὶ αὐτὸς μέλλεις μαθεῖν παρὰ ἀξιοπίστων ἀνδρῶν. Καὶ μὴ θαύμαζε, τιμῶτατε ἄνερ κύρ Γεώργιε. Διὰ τοῦτο ποιούμεν τὸ παρὸν συνοικέσιον μετ' αἰδοῦς καὶ οὐκ ἀσυμβούλως τῶν, καὶ ὑπόσχομαι δοῦναι τῇ θυγατρὶ μου ἄνευ τῶν πολυτίμων σκευῶν ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτίμων καὶ μανακίων διαμαργάρον καὶ χρυσοῦ καὶ ἐτέρων λίθων, χωρὶς τῶν ἐνδυμάτων καὶ ὑφασμάτων πολυειδῶν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς, καὶ πάρεξ τούτων χρυσᾶ νόμια χιλιάδας πεντήκοντα καὶ ἕξ. Ἔτι δὲ καὶ κατ' ἕτος ἕχρη ἐτέρας χιλιάδας τρεῖς τοῦ ποιεῖν ἔλεημοσύνας εἰς πτωχοὺς, καὶ ὅπου δ' ἂν δόξῃ αὐτῇ. Σὲ δὲ ἀ-

κοῦ ἔχειν παιδία δύο. Τὸ μὲν ἄρρεν ἔ βασιλεὺς ἀνεγέννησε διὰ τοῦ θεοῦ θαπτίσματος, καὶ αὐτοῦ ἐκείνο ἔστι καὶ ἔσται· τὸ δὲ θήλυ ἔστω ἐκ τῆς σήμερον τῇ θυγατρὶ μου, ἢ καὶ ἐφειλέτω τοῦ ὑπανδρεῦσαι αὐτό, ἔπου δ' ἂν σὺ κρίνης εἶναι ἄξιον τόπον. Καὶ ἔταν ἔλθῃς σὺν θεῷ ἄραι αὐτῇ, τότε ἐπίδωσω σοι φορτία σερικοῦ τέτταρα· ἔστι γὰρ ἡ μέταξα ἐκείνη οὐκ ἐξίτηλος, καὶ ὡς ἡκούσαμεν, πράττεται τὸ φορτίον διὰ χρυσῶν νομίων πεντακοσίων.»

Ὡς σὺν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καὶ Τραπεζοῦντι καταλεπτός ἐδιηγησάμην τῷ βασιλεῖ καὶ αὐθέντῃ μου ὡς ἄνωθεν, ἠρώτησα μαθεῖν καὶ περὶ τοῦ τῆς Σερβίας συνοικεσίου· καὶ ἀποκριθεὶς εἶπέ μοι· «Ἐγὼ σοι ὀφείλω πολλὰ διὰ τὴν πρὸς με σὴν ἀγάπην καὶ πίστιν παιδιόθεν καὶ τὴν τοσαύτην δουλοσύνην· ἀλλὰ τοῦτο δὴ πλεῖον σήμερον τὸ τῆς Σερβίας θεβαίωσις καὶ ἀσφάλεια καὶ ἐκσφράγισμά ἐστι τῆς εἰς ἐμέ σου ἀγάπης καὶ δουλοσύνης, καὶ ἀνταμοιβὴν σοι ὀφείλω ἕως ἐν τοῖς ζῶσιν εὐρίσκομαι, ἐπεὶ τοσοῦτον κεκοπίεσθαι αἰεὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ μᾶλλον τὰ νῦν ἐγκατέλιπες τὸν οἶκόν σου, τοσοῦτον δὴ καιρὸν πῶρρω τῆς σῆς πατρίδος ξένας χώρας περιερχόμενος. Ὅθεν οἱ ἐκεῖσε κυριεύοντες μεγάλας εὐεργεσίας καὶ τιμὰς ἐπηγγέλλοντό σοι δοῦναι, λέγω οἱ τῆς Ἰβηρίας καὶ Τραπεζοῦντος δεσπότη καὶ βασιλεῖς, ἕκαστος αὐτῶν ζητῶν σοι ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα συνοικέσιον μετ' ἐμοῦ τελήσῃς. Αὐτὸς δὲ ὡς σῶφρων καὶ πιστὸς θεράπων διέκρινας τὸ συμφέρον μοι καὶ ὠφελιμώτερον, καὶ ἔδρασας, καὶ ἂ νερόνηκας ἔγραψάς μοι συμβουλεύων. Τοῦτο ἦν μέγα τι ἐκμαρτύριον τῆς πρὸς ἐμέ σου εὐνοίας καὶ ἀγάπης· καὶ πληροφωρήθητι ἀληθῶς ὅτι καὶ παρ' ἐμοῦ ἕξεις ἀξίαν τὴν ἀντάμειψιν, ἕως ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπάρχω. Περὶ δὲ τοῦ ἐν Σερβίᾳ συνοικεσίου οὐπερ ἑρωτᾷς με, τοιουτοτρόπως παρηκολούθησε.

Μετά τὸ θανεῖν τὸν ἀμηνᾶν καὶ τὴν τοῦτου σύζυγον ἐπαναστρέψασαν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δεσπότην τὸν πατέρα αὐτῆς, προσήλθέ μοι συλλαλήσασα ἢ πρωτοστρατορίσασα ἢ συγγενῆς αὐτῆς περὶ τῆς τοιαύτης υποθέσεως, καὶ πλείστας δόσεις καὶ προίκας ἐπηγγέλλετό μοι, καὶ ἄλλα πολλὰ ὠφελιμώτατα ἔτασεν υποσχομένη ἐν τῷ μέλλοντι, ἅπερ καὶ γὰρ ἀπὸ πολλῶν αἰτιῶν ἐνόμισα ταῦτα ἀληθῆ εἶναι καὶ συμφέροντα. Ὅμως δὲ ἐν τούτῳ ἔδει καὶ ἑτέρα βουλή καὶ σκέψις, καὶ γὰρ οὐκ εἶχον μετὰ τινος συμβουλευθῆναι διὰ τὸ πάντας παθητικῶς διακεῖσθαι. Ἡ κυρία μου ἢ δέσποινα καὶ μήτηρ τοῦ παρόντος δίου ἐξεδήμησε. Ὁ μὲν Καντακουζηνός, ὃς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπροσπαθῶς ἐβούλευε, καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν· ὁ δὲ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς φανερῶς καὶ ἀφανῶς λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων πάρεξ αὐτοῦ οἶδε τί ποιεῖ, εἰ μὴ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ ποιούμενα διισχυρίζεται ἀληθῆ καὶ καλὰ εἶναι, καὶ πάντα λίθον κινεῖ, τὸ τοῦ λόγου, ὡς καὶ αὐτὸς καλῶς ἐπίστασαι. Ὁ μέγας δομέστικος ἐχθρῶδῶς διάκειται εἰς τὰ τῆς Σερβίας, καὶ ὁμοσῆσας μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου παροτρύνοντές με αἰετῶν τὸ τῆς Τραπεζοῦντος συνεικέσιον γένηται. Τίνοι γὰρ τότε ἐδυνάμην συμβουλευέσθαι; Μετὰ μοναχῶν καὶ τῶν τοιούτων; ἀπράγμονές εἰσι. Μετὰ ἀρχόντων; καὶ οὐδεὶς ἐφρόντιζε μὴ προκειμένος τινι, μὴ πως δημοσιεύσῃ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις. Λοιπὸν ἐγὼ ἐδεινοπάθουν εἰς τὴν σὴν βραδύτητα. Ἐλθούσης δὲ τῆς γραφῆς σου, ἰδοὺ καὶ σὲ καὶ τὴν γνώμην σου ἔγνωκα· καὶ ἃ εἶχομεν καὶ ἡμεῖς προσυλιστάμενα, φρονίμως καὶ καλῶς ἔλυσας. Καὶ εὐθὺς τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην ἀπέστειλα, δι' ἄλλα μὲν τὸ φαινόμενον, ὡς ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ τῆς πρωτοστρατορίσεως εἶπη τοῦτο. Καὶ ἰδοὺ ἠκούσαμεν τὸ αἴτιον τοῦ κωλύματος, καὶ ἐπαύσαμεν. Λοιπὸν σὺν Θεῷ τε-

λέσωμεν τὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰβηρίας.» Καὶ γεγονότος χρυσοβούλλου καὶ υπογραφέντος, περιεῖχεν οὕτως, ὅτι ἐκείνου μὲν ἢ θυγάτηρ ἔστω γυνὴ τοῦ βασιλέως καὶ δέσποινα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἔστω ἀνὴρ αὐτῆς, κατὰ πάσας τὰς συμφωνίας ἃς μετ' ἐμοῦ ἔστησεν ὁ ῥηθεὶς ῥήξ τῆς Ἰβηρίας. Καὶ κληθεὶς προσήλθε κατενώπιον τοῦ βασιλέως ὁ ἐκ τῆς Ἰβηρίας μετ' ἐμοῦ ἐλθλυθὸς πρέσβυς. Καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκειοχείρως ἔμπροσθεν τοῦτο ἐπαίησε σταυροὺς τρεῖς μετὰ κιναδάρεως εἰς τὸ ἀνώτερον τοῦ χρυσοβούλλου μέτωπον εἰς δεξιῶσιν κατὰ τὴν ἐκείνων συνθήβειαν, καὶ ἔδωκε τὸν χρυσοβούλον ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ πρέσβεως, καὶ φησιν αὐτῷ: « Ἴδου οὗτος » ἐμὲ δεικνύων « σὺν Θεῷ τῷ ἐρχομένῳ ἔαρι ἐλεύσεται μετὰ τριήρων παραλαβεῖν τὴν ἐμὴν σύνευον τὴν γεδύμφον. » Προσκυνήσας οὖν ὁ πρέσβυς ἀνεχώρησεν.

Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιθυρίζετο ὅτι ὁ ἀμηνᾶς ἐβούλετο ἐλθεῖν κατὰ τὸ στενὸν ἐγγὺς τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς τοῦ Ἀσωμάτου κόμης οἰκοδομησαί τι φρούριον, καὶ βουλῆς γενομένης ἵνα ὁ βασιλεὺς εἰς Πελοπόννησον στείλῃ μηνύων τοῦ ἐλθεῖν ἵνα τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ, ὃς ἂν βουλήσῃται τούτων, καὶ ὁμοφωνήσῃ εἰς ὅσα αἰ βασιλικαὶ γραφαὶ διελάμβανον, ἵνα ἀνάγκης ἐπελθούσης ἰδωσιν εἰ ὁ ἀμηνᾶς βούλεται πράξαι τι κατὰ τῆς πόλεως ἡτοὶ τῆς βασιλείας, καὶ ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς δυτικούς αὐθέντας καὶ συμμαχίαν αἰτήσῃ, ἐν τῷδε τῷ μέσῳ παρήλθον ἡμέραι τινές, εἴτα προστάξας ἐλθεῖν με ἐνώπιον αὐτοῦ εἶπέ μοι τάδε: « Πρωτοβεστιαρίτα, περὶ τῆς βουλῆς ἧς ἐστήσαμεν ἐτοιμάσθητι τοῦ ἀπελθεῖν σε εἰς Πελοπόννησον· καὶ ὡς ἂν διορθώσῃς τὴν ἐκείσε ὑπόθεσιν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν μου ἐλεύσῃται ἐνθάδε, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπελθεῖν σὲ ἐκείθεν εἰς Κύ-

προν πρὸς τὴν ἐμὴν ἀδελφότητα τὴν ῥήγισσαν. Ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα ἐτοιμάσωμέν σοι τὰ ἐπιτήδεια τῆς ὁδοῦ. Μετὰ τὸ ἐξελθεῖν σε κακείθεν πορεύσῃ αὐθις εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὥπως ἄρχῃς τὴν νεόνομφον τὴν ἐμὴν σύνευον τὴν μελλοκυρίαν σου.» Ἐγὼγε ἀποκριθεὶς εἶπον αὐτῷ· «Ὁὐ δύναμαι παραθεῖναι τὸ πρόσταγμα σου, τοῦ μὴ ἐκτελέσαι ὡς καλεῖσαι· ἀλλ' ἢ σύντεκνος καὶ δούλη τῆς βασιλείας σου, ἢ γυνή μου, ὑποπτεύω μὴ ποτε διὰ τὸ συχνάκις με ἀπουσιάζειν αὐτῆς ἀναγκάτως ἀποκαρῆσθαι μοναχή, ἢ καὶ ἐάσῃ με καὶ ἄλλον λάθῃ· χθὲς γὰρ ἐλήλυθα ἀπὸ Ἰβηρίας, διατρίψας ἐκεῖ ἔτη δύο, καὶ εἰ ἀναχωρήσω αὐθις ἐν βραχυμερίᾳ οἴκοθεν, εὐλογον αἰτίαν εὐρήσει καὶ δικαίαν πρόφασιν τοῦ πράξει ἐν ἐξ ὧν εἶρηκα.» Ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας εἶπέ μοι· «Ἄλλ' αὐτὸς λέξον αὐτῇ ἵνα ταύτην καὶ μόνην τὴν ὁδοπορίαν συγχωρήσῃ σοι ποιῆσαι, καὶ ἐνόρκω προστάγματι τάσω μηκέτι σε ἐνοχλῆσαι τοῦ ἐξελθεῖν σε πατριδότην. Καὶ μάλα καλῶς ἐπίστασαι τὰ ἔσα σοι ἐπηγγειλάμην εὐεργετήσαι σε, καὶ τί τὰ ἀνά ἡμῶν συλλαληθέντα, καὶ τί βουλόμεθα ποιῆσαι. Καὶ τοῦτο βέβαιόν ἐστι καὶ χωρὶς ἐνόρκου προστάγματος, ὅτι αἱ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοπορίαι αἱ ὑπὸ σοῦ παύσουσι. Μηνύσω δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταρᾶν ὅτι ἐπεὶ τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὀφφίκιον κτήται, εὐ δύναται ἔχειν καὶ τὸ μεσασιτικόν. Καὶ τοῦτο λέγω ἵνα σοι δωρήσωμαι. Ἄλλ' ὁμως οὐκ ἔστι πρέπον ἵνα ἀφαιρέσω αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ· ἔστι γὰρ ὡς καταφρονεῖν, εἰ μὴ ἀναβολὴν καὶ τρόπον ποιήσομεν ἵνα αὐτοθελῶς ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ ἐκεῖνος. Καὶ ἐχέτω δὴ πάλιν τὸ πρωτεῖον τῆς στάσεως καὶ τῆς βουλῆς, καὶ τι σιτηρέσιον δι' ἄλλου τρόπου, ἐπεὶ χρὴ ποιῆσαι καὶ μὲ δύο τῶν ἀρχόντων συμβούλους, ὡς καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ ἀδελφός μου εἶχεν, ἵν' ὡσι μετ' ἐμοῦ δι' ὄλης τῆς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ προβλέπειν διορ-

θῶναι καὶ πράττειν ἀναγκαῖα, δουλείας τε καὶ ὑποθέσεις τῆς βασιλείας.» Καὶ οὕτως ἐμηνύθη ὁ μέγας δοῦξ διὰ τοῦ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ συντέκνου, τοῦ ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Νεοφύτου τοῦ ἐν τῇ τοῦ Χαρασιανίτου μονῆ. Καὶ ἀκούσας ὁ Νοταρᾶς περὶ τοῦδε τοῦ ὀφφικίου ἔστερξε, πλὴν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως οὐκ οἶδα· Καὶ μᾶλλον ἐδείκνυεν ὅτι καὶ πρὶν ἢ τοῦ εἰπεῖν αὐτῷ περὶ τούτου ἐλογίζετο ποιῆσαι, ὥπως καὶ ὁ βασιλεὺς ἀντιχαρίσσηται τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἄλλην τινα τιμὴν. Ταῦτα οὖν πέρας οὐκ ἔλαβον διὰ τὴν ταχέως ἐπελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς κοινήν συμφορὰν. Καὶ πάλιν εἶπέ μοι ὁ βασιλεὺς ὅτι ἤθελεν εὐεργετησαί μοι καὶ τὴν τοιαύτην χάριν, ἵνα συζεύξῃ εἰς γυναῖκα τὴν ἐμὴν θυγατέρα - τῷ νεανίσκῳ ἐκείνῳ Νικολᾶφ τῷ Μελισσηῶ, τῷ υἱῷ ποτε Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμαζον, τοῦ καὶ μεγάλου πρωτοστράτορος, ὕστερον δὲ καὶ μητροπολίτου γεγονότος, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐμνήσθημεν· καὶ τὴν ἐπιτροπικὴν διοίκησιν, ἣν προειρήκαμεν, τῶν τούτου τόπων καὶ χώρων δώσῃ μοι τοῦ ἰθύνειν καὶ κυβερνᾶν, ἕως οὗ ἢ ἐμὴ θυγάτηρ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος φθάσῃ καὶ ὁ γάμος τέλειος γένηται. Καὶ αὕτη μὲν ἦν ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς ὅτι αἱ δι' ἐμοῦ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοπορίαι παύσουσιν. Εἰρηκὲ μοι καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἤθελεν ἀποστεῖλαι ἕτερόν τινα τῶν γηραιῶν ἀρχόντων, ἵνα τὰ ἐκεῖσε, ὡς ἔφημεν, διορθώσῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνάθειν δώσῃ αὐτῷ πῶς ἔχη πράξει· εἰ ἐν κεφαλαίων οὐ δυναθῆ ποιῆσαι, πράξῃ κατὰ τὸ δεύτερον, καὶ οὕτω κατὰ διαδοχὴν ἢ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸ πέμπτον. Καὶ εἶπέ μοι περὶ τούτου πάλιν· «Ἄλλ' ὑποψίαν ἔχω ὅτι ἐὰν ἕτερόν τινα πάρεξ σοῦ ἀποστείλω, οὐ φυλάξει μοι τὴν πρέπουσαν εὐνοίαν καὶ πί-

εἰ ἀρεστόν ἐστι τῆ βασιλείᾳ σου, εὐεργέτησον αὐτῷ τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου ὄφφικιον, ὃ ἐστι μετὰ τὸ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου.» Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν· «Ἐγὼ σοὶ προεῖπον ὅτι ὁ Φραντζῆς οὐδέχεται οὐδὲν ὄφφικιον παρ' ἄλλου κρατούμενον, εἰ καὶ μαιζότερον εἶη· πῶς οὖν καταδέξεται τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου; ὅμως ἐκ δευτέρου λάλησον αὐτῷ, καὶ ἴδωμεν τὴν γνώμην αὐτοῦ.» Λοιπὸν αὖθις ἦλθε πρὸς με ὁ μέγας δοῦξ λέγων· «Ὁ βασιλεὺς ἔφη ἔτι τὸ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ὄφφικιον, ἐπεὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ἔχει τοῦτο, οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ τινὶ εὐεργετήσῃ αὐτό, ἀλλὰ δώσῃ σοι τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὅπερ καὶ πρῶτόν τουτοῦ ἐστὶ.» Κἀγὼ εἶπον αὐτῷ ὅτι «Εἰ καὶ πρῶτόν ἐστι τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὄφφικιον, τοῦτο οὐ θέλω ἀφαιρεθῆναι ἀπὸ ἄλλου καὶ δεθῆναι ἑμοί.» καὶ οὕτως διελύθη ὁ σύλλογος. Βουλευθέντος δὲ μου μετὰ τῶν συγγενῶν μου καὶ φίλων καὶ οἰκείων περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς μοι ἐπηγγείλατο, καὶ καλῶς πᾶσιν ἔδοξεν ἵνα τὸ συνοικέσιον τῆς ἐμῆς θυγατρὸς γένηται· περὶ δὲ τοῦ ὄφφικίου, ὡς τὸ φέρον φέρη, καὶ ἀπέλθω καὶ εἰς Πελοπόννησον καὶ Κύπρον, καὶ σὺν ἑμοί ἄρω καὶ τὸν ἀριστόν μου υἱὸν τὸν καὶ κρείττονα σχεδὸν εἰπεῖν πάντων τῶν συνηλικιωτῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς κινήτης μου περιουσίας τὸ πλεον μέρος, καὶ ἀπελθεῖν ἡμᾶς διὰ ξηρᾶς, ὅπως κάκεινος ἴδῃ τοὺς τόπους καὶ παιδευθήσεται εἰς πᾶν τὸ χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ· καὶ εἰ ἴδωμεν ἔτι ἀμηνᾶς καθ' ἡμῶν δοῦλεται τι ποιῆσαι, ἐάσω τὸν υἱόν μου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μετὰ τῆς κινήτης μου ὑπάρξεως παρὰ τοῖς μητρικοῖς μου γνησίοις συγγενέσι, τοῖς κατοικοῦσιν ἐν ταῖς χώραις τοῦ μελλογάμβρου μου· εἰ δὲ οὐκ ἔσεται τι καθ' ἡμῶν, ἐπαναστρέψῃ πάλιν σὺν ἑμοί ἐν τῇ πατρίδι. Ἐνεκεν λοιπὸν τῶν εἰρημένων πασῶν αἰτιῶν, δηλονότι τοῦ συνοικεσίου τῆς θυ-

γατρός μου καὶ τῆς μάχης ὑποψίας καὶ τῶν λοιπῶν, ὡς προείπομεν, ἡ σύνευνός μου συνεχώρησε τὴν πάλιν ἐξέλευσίν μου. Ὡς οὖν τὸ τῆς θυγατρὸς μου συνοικέσιον διαωρθώσαμεν, ποιήσαντες τὰ προικοσύμφωνα καὶ ἱερολογίαν τοῦ ἀρραβῶνος, καὶ χαρὰν διὰ τοὺς γάμους ποιήσαντες, πάντα τὰ ἀνγκαῖα διὰ τὴν ὁδὸν ὅκονομήσαμεν, εἰ μὴ μόνον τὰς βασιλικὰς προστάξεις διὰ γραμμάτων προσεδόκουν λαβεῖν. Καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ παλάτιον εἰσελήλυθα ἔνδον τοῦ τοῦ βασιλέως κελλίου, ὡς σὺνηθὲς μοι, καὶ οὐχ εὐρον αὐτόν. Περὶ οὐ ἠρώτησα, καὶ ἐρρέθη μοι ἔτι ἐν τῷ τρασσάρῳ δωματίῳ ἐτέρῳ πλησίον τοῦ κελλίου αὐτοῦ συνελάλει τῷ ἱερεῖ Ἀντωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ. Κἀγὼ προσμείνας μικρόν, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς ἐξερχόμενος θυμοῦ πνέων λέγει μοι· «Εἶδες τὸν μεσάζοντα τὸν Νοταρᾶν τί διὰ τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου μνηθεῖ μοι;» Εἶτα παραλιπὼν τὴν ὕβριν λέγει μοι πάλιν, «Σὺ ἐζήτησας τὸ ὄφφικιον τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου· ἐγὼ εἶπον τῷ Νοταρᾶ ὅτι οὔτε ἄλλῳ τινὶ δώσω διὰ τινος αἰτίας ὡς εἶπον· ἀλλ' ἔφην αὐτῷ ἵνα δώσω σοὶ τὸ ὄφφικιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Ὁ δὲ εἶπέ μοι ὅτι εἰ ὁ Παλαιολόγος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης ἀκούσῃ τοῦτο, τί γενήσεται, εἰ σοὶ εὐεργετήσω τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα. Καὶ σήμερον ἔστειλεν ὃν εἶδες ἐξελθεῖν, τὸν ἐν σχήματι καὶ θεωρίᾳ ἐπιτήδειον, τῷ δὲ τρόπῳ καὶ νοῖ ἄγροικον καὶ ἀνωφελέστατον Ἀντώνιον ἱερέα, αἰτῶν μοι ἵνα τιμήσω τοὺς σκαιοτάτους καὶ ἀσυνέτους υἱοὺς αὐτοῦ, τὸν μὲν πρῶτον μέγαν λογοθέτην, τὸν δὲ δεύτερον μέγαν κοντοσταυλον, ἐπεὶ καὶ τοὺς ἐσθῆτας ἐκεῖνος ἄρχει, ὅπερ ἐστὶν ἡ ὑπηρεσία τοῦ αὐτοῦ ὄφφικίου. Λοιπὸν λέγω εὐεργετήσω αὐτοῖς ἄλλα ὄφφικια μετὰ καιρόν, οὐ τοσαύτης ἀξίας ὅμως, ἀλλ' ἐλάττονα· σὺ δὲ ἔσῃ ἀπὸ τοῦ νῦν μέγας λογοθέτης. Τοῦτο δὲ καὶ μόνον παραγγέλλω σοι, ὅτι διὰ τὰ συμβάντα τοῦ καιροῦ καὶ τὰς

ποικιλώδεις γνώμας τῶν ἀρχόντων καὶ ἄλλας αἰτίας μὴ προσκυνήσεις με εἰς παράστασιν ἑορτῆς, ὡς ἔξεστι τῷ ὄψφικίῳ σου, εἰ μὴ ὁ Νοτάρης γράψαι ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀγαθὲς μου καὶ τὴν ἀνεψιάν μου τὴν βήγγισσαν ἐπιστολαῖς, καὶ ἀπλῶς πρὸς πάντας οὕς μέλλω γράψαι περὶ τῆς ἐκεῖσε ἀποδημίας, σὺ δὲ ἀντιγράψαις πάλιν ἐκεῖθεν πρὸς με καὶ πρὸς πάντας τοῦ οἴκου σου. Εἰ καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέσῳ ἀκούσωσι οἱ μὴ θέλοντες, καὶ εἰ φανήσεται αὐτοῖς αὐστηρὸν ἢ πικρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες καταπίωσιν αὐτό.» Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην τῷ βασιλεῖ λέγων· «Κύριος ὁ Θεὸς μακροημερεύσει τὸ κράτος σου. Ὅμως δεόμενος παρακαλῶ τὴν ἁγίαν σου βασιλείαν, ἐὰν μέλλῃ συμβῆναι δι' ἐμέ τι σκάνδαλον δι' οὗ προξενηθήσεται λύπη τῷ κράτει σου, μὴ γένοιτο εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ δέρμα μου ἀραιρέσον, εἰ εἰς εἰρήνην καὶ εὐφροσύνην τῇ βασιλείᾳ σου εἴη.» Ὁ δὲ εἶπέ μοι· «Ὡς πιστὸς θεράπων εἰρηκας. Ὅμως μὴ φρόντιζε περὶ τοῦτου οὐδέν· λυπούμαι γὰρ πῶς μὴ περισκεπτόμενοι τὰς πρὸς με τοσαύτας παρὰ σοῦ θεραπείας καὶ φιλίας, βούλονται κατὰ σύγκρισιν τῶν σῶν ταῖς ἑαυτῶν ὑπολήψεσιν ἀποπηδᾶν τοὺς προσήκοντας βαθμοὺς τῶν ὄψφικίων. Πλὴν προσκάλεσον ἐνταῦθα τὸν τὰ ταύτης τῆς ὑπηρεσίας ἐμπιστευθέντ~~ος~~ νοτάριον.» Καὶ ἐλθὼν ὁ νοτάριος, προστάξας ὁ βασιλεὺς εἶπεν αὐτῷ· «Προεπιόμενοι πρὸς τίνα καὶ τίνα ἔδει σε γράψαι τὰς τῆς πίστεως ἐπιστολάς, οἷς γράψον ὅτι μέλλουσι μαθεῖν τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ· καὶ εἰ μὲν ζήσωμεν καὶ πρόσω, γράψαι αὐτὸν καὶ συγγενῆ ἡμῶν εἶναι. Καὶ ἐὰν τινι οὐκ ἀρέσῃ, ἄκοντες ὑπομείνωσι, καὶ ἀντὶ νέκταρος ἢ μυρεψικοῦ ποτοῦ τὴν χολὴν καταπιέτωσαν. Εἰ μὴ καὶ σὺ, νοτάρτε, ἔχε τοῦτο ὡς ἀπόκρυφον μέχρι ἡμερῶν τινῶν.» Καὶ συγκατασκευάσας τὰ πράγματα ἔλαβα αὐ-

τά, καὶ προσεδόκουν σήμερον ἢ αὔριον προσκυνῆσαι τῷ βασιλεῖ ἵγουν λαβεῖν ἄδειαν ἵνα ἀπέλθω. Ἴδού ἐξῆλθε τῆς Ἀνδριανουπόλεως εἰς ἀμηνῶν βαδίζων καθ' ἡμῶν. Καὶ προσμείναντες ὄλιγον ἵνα ἴδωμεν, μὴ ποτε κατὰ τὴν ὁδὸν συναντήσῃ ἡμῖν τι ἀπευκταῖον.

γ'. Ἴδὼν καὶ ἀκούων εἰς ἀμηνῶν Μεσημέτης τὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ νίκας καὶ πολέμους περιφανεῖς καὶ τῶν ἐτέρων αὐτοῦ τρισκαταράτων προγόνων, ἐν ἑαυτῷ ἐφαντάζετο τί ἄρα καὶ αὐτὸς ποιήσῃ ἄξιον μνήμης. Ταῦτα οὖν κατὰ νοῦν λογιζόμενος βουλῇ κακῇ καθ' ἡμῶν χρησάμενος ἦν, ἵνα πόλεμον ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως· ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῷ· «Ἐὰν τὴν πόλιν νικήσω, ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἤδη ἐποίησα, διότι αὐτοὶ μὲν κατὰ τῆσδε τῆς πόλεως πολλάκις πειρασθέντες οὐδὲν ἐκατώρθωσαν.» Διὰ ταύτην οὖν τὴν ὑποκεκρουμένην ἔννοιαν καλὸν ἐφάνη αὐτῷ ἵνα κατὰ τὸ τῶν Ἀσωμάτων στεγνὸν ἄστου κτίσῃ, ὡς προαίρηται, ἵνα καταφυγὴν ἔχῃ αὐτὸ περὶ ὧν ἐμελέτα ποιῆσαι, ὥπως οὐδὲν τῶν πλοιαρίων μικρὸν ἢ μέγα δυνηθεῖν κατελθεῖν ἐκ τοῦ Εὐξεινίου πόντου κατὰ τὴν πόλιν, καὶ ἵνα βῆδιον ἔχῃ τὸ πέραμα ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην. Θέλων δὲ καὶ θιαζόμενος ἵνα τὰ μελετούμενα ὑπ' αὐτοῦ ἀρχὴν λάβωσιν, ἰδού τῇ κτ' Μαρτίου τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ἐννακισιοστοῦ ἐξηκιστοῦ ἔτους ἐλθὼν ἔπασεν εἰς τὸ στεγνόν, ἵνα οἰκοδομήσῃ τὸ ἄστυ. Ἴδὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς πανουργίας αὐτοῦ ἐδουλήθη ἀποκαλύψαι αὐτὸς πρῶτον τὴν μάχην, ὅπως αὐτὸν ἐμποδίσῃ. Τινὲς δὲ τῶν τῆς συγκλήτου ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν ἐκώλυσαν τὴν γνώμην καὶ βουλὴν τοῦ βασιλέως, λέγοντες «μὴ ἀποκαλυφθῆτω ἡ μάχη τῆς βασιλείας σου, ἕως ἂν ἴδωμεν τί βούλεται αὐτὸς πράξαι. Εἰ καὶ τὸ ἄστυ κτίσῃ, ἐν εὐκολίᾳ παραλαμβάνομεν αὐτὸ διὰ τὸ ἐγγύτερον εἶναι ἡμῖν.» Ὁ καὶ

ἐν δυστέροις εἶδον τέλειον, καὶ ἀληθῶς ἔγνωσαν ὅτι ἐλπίδες κεναὶ τρέφουσι τοὺς ἀνοήτους. Ἐγὼ δὲ ἀναπέμεινα τῆς πορείας ἢ ἡτοιμάσθη, «Σήμερον λέγοντες ἴδωμεν καὶ αὐριον καὶ ἔτι διὰ ξηρᾶς οὐχ ἀρμόζει, ἔπει· ἐπικινδυνόν ἐστί τὸ πρῶγμα, ἀλλ' εὐρήσωμεν πλεῖσιμον.»

Ἐν Ἰουνίῳ μηνί τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἰδοῦ ἐδημοσιεύθη ἡ μάχη καὶ καθ' ἡμῶν τοῦ στρατοπέδου δραμόντος, ἡχημαλώτουςε πάντας τοὺς ἔξωθεν τῆς πόλεως οἰκοῦντας. Ἐν ᾧ καιρῷ ἐτελείωσε καὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἐν αὐτῷ ᾠκοδόμησε πύργους τρεῖς ἰσχυροὺς, τοὺς δύο μὲν χειρσαίους, τὸν δὲ ἕτερον κατὰ θάλασσαν, ὅς καὶ ἐλίγον τι μαίζων τῶν δύο ὑπῆρχε. Τὸ δὲ τειχῶν εὖρος ἦν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν, τὸ δὲ ἔσωθεν αὐτῶν εὐρύχωρον ὑπῆρχε τριάκοντα καὶ δύο ποδῶν. Εἶτα ἐν μολύβδῳ σκεπάσας τοὺς πύργους, καὶ πᾶν τὸ ἄστυ καλῶς ἀσφαλίσας, καὶ ἐν αὐτῷ φρουροὺς κατέστησε. Καὶ ἐν τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ Αὐγούστου ἐγερθεὶς ἐκαίθην ἔπεσεν ἐπὶ τὰς σούδας τῆς πόλεως, καὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 'ς'Δξ'α' ἔτους διέβη εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν, ὡς φαίνεται, ἵνα ταῖς δύο αὐταῖς ἡμέραις ἴδῃ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ τάφρους καὶ εἰ τι ἕτερον αὐτὸς ἐλογίζετο. Καὶ τῷ αὐτῷ φθινοπώρῳ Ὀκτωβρίου πρώτη στείλας τὸν Τουραχάνη καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἀχουμάτιν καὶ Ἀμάριν μετὰ πλείστου στρατοῦ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἵνα μαχόμενοι κατὰ τῶν δεσποτῶν τῶν τοῦ βασιλέως ἀδελφῶν κωλύσωσι τοὺς τοιοῦτους ἐμποδίζοντες διὰ τοῦ πολέμου, ἵνα μὴ δυνάμενοι ἔασσι τὸν τόπον ἔλθωσι πρὸς συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ· καὶ οὕτως ἐπροσέταξεν ὁ ἀμηνῆς ἵνα δι' ὄλου τοῦ χειμῶνος ἐμποδίζοντες αὐτούς, καὶ μὴ εὐρωσιν εὐκαιρίαν τοῦ ἐλθεῖν βοηθησθαι τῇ πόλει ἅμα τῷ βασιλεῖ τῷ καὶ ἀδελφῷ αὐτῶν.

Ἐλθόντος οὖν τοῦ Τουραχάνη καὶ τὰ τεῖχη τοῦ Ἰσθμοῦ

αὐθις ἀλώσαντες, καὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πλείστοι ἀπεκτάνθησαν, λέγω Χριστιανῶν καὶ ἀπίστων, μάλιστα ἐκ τῶν Χριστιανῶν, οἳ καὶ εἰς φυγὴν ἐπάραψαν. Αὐτὸς δὲ καταλιπὼν τὴν Κόρινθον καὶ διὰ μέσου τῆς νήσου ἐρχόμενος αἰχμαλωτεύων, ἄλλους σκυλεύων καὶ ἀνδραποδίζων, οὗς εὖρε, ἔφθασεν ἄχρι τῆς Ἀρκαδίας ἐπαρχίας καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, καὶ τὴν ὁδὸν βαδίζων τῆς Ἰθώμης, καὶ πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον ληϊσάμενος ἄχρι τῆς Μαντινείας. Ἰδὼν δὲ τὸ τοῦ τόπου στενὸν καὶ δύσχωρον, δι' οὗ στρατὸς οὐκ ἐδύνατο εἰσελθεῖν ὁμοῦ πάντες, τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀχουμάτῃ μέρος οὐκ ἀγενοὺς στρατοῦ δώσας καὶ τὴν ὁδὸν ἐρχομένην ἐν τῷ Λεοντάρῃ παρήγγειλεν εἰσελθεῖν· ὁ δὲ δι' ἄλλης ὁδοῦ ᾤχετο. Μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοὶ στείλαντες τὸν Ματθαῖον Ἀσάνην μετὰ στρατοῦ λαθραίως, καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐμελλον περάσαι, καὶ αἰφνιδίως εἰς αὐτοὺς συρράξαντες πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἡχημαλώτισαν, ἐν οἷς εἰς ἦν τῶν αἰχημαλώτων καὶ ὁ Ἀχουμάτης ὁ Τουραχάνη υἱός· ὃν ἀπέστειλαν εἰς Σπάρτην πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον. Καὶ τῇ ἰς' τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγεννήθη καὶ ὁ τῶν Παλαιολόγων γένους καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος καὶ τοῦ τῶν Ρωμαίων μικροῦ τούτου σπινθηρος κληρονόμος, ὁ κύριος Ἀνδρέας ὁ Παλαιολόγος, ὁ υἱὸς τοῦ δεσπότη τοῦ κύρ Θωμᾶ τοῦ πορφυρογεννήτου.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως εἶχον τὰ τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψεν, ὁ ἀμηνῆς, ὃν εἶχε κατεσκευασμένον στόλον οἰκονομήσας τὰς ἐλεθόλους καὶ ἐλεθολίσκους καὶ ἐτέρας μηχανάς, ὡς εἶχε προητοιμασμένας, εἶτα ἔμπροσθεν στείλας τὸν Χαράτη μπασιᾶν μετὰ φουσάτου, καὶ ἐλθὼν ἀπέκλεισε τὴν πόλιν. Καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν ἀμηνῆν, τοὺς ἔξωθεν πύργους τῆς πόλεως τοὺς ἐν ἀγραῖς καὶ κώματις, ἐν οἷς

ἦσαν τινες ἄνθρωποι συναχθέντες διὰ τὸ αἰφνίδιον τοῦ στρα-
του, ἐξεπολιόρκησε καὶ ἐπῆρεν. Ἐξ αὐτῶν μέρος μὲν ἐδου-
λώσαντο, καὶ μέρος ἐκ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης κακοπα-
θείας ἐπῆρε, καὶ οὐκ ὀλίγους Χριστιανοὺς ἠχμαλώτισε. Τὰ
δὲ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια καὶ μηχαναὶ ἀνα-
μέσον ἤρχοντο πολλά· ἔφερον γὰρ ἐλεθόλαις πολλάς. Ἐξ
αὐτῶν δὲ τινες τσοῦτον ὑπῆρχον εἰς μέγεθος, ὡς οὐκ ἐδύ-
ναντο τεσσαράκοντα ζεύγη βοῶν σύρειν ἐκάστην αὐτῶν ἢ
καὶ πεντήκοντα ζεύγη καὶ πλεόν ἢ δύο χιλιάδες ἄνθρωποι.
Καὶ τῆ ὁ' τοῦ Ἀπριλλίου ἔφθασε καὶ ὁ ἀμηνῆς μετὰ πλῆ-
θος ἀναρίθμητον στρατοῦ ἵππικου τε καὶ πεζοῦ. Ἐλθὼν τὴν
σκηνὴν αὐτοῦ πῆγγωσιν ἐξ ἐναντίας τῆς πύλης τοῦ ἁγίου
Ῥωμανοῦ, καὶ ὁ στρατὸς ὡσεὶ ἄμμος θαλάσσης κατὰ τὸ Ἐ-
ξαμίλιον τῆς χέρσου ἐκ τῆς μιᾶς θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς ἐτέ-
ρας. Καὶ ὁ τῆς Ἀνατολῆς στρατὸς ἐπήξατο τὰς σκηνας αὐ-
τῶν ἐν τοῖς δεξιotoῖς μέρεσι τοῦ ἀμηνῆ καὶ ἕως τῶν ἀκτῶν
τῆς θαλάσσης πύλης τῆς Χρυσῆς, ὁ δὲ τῆς Εὐρώπης ἐν τῇ
ἀριστερᾷ καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς Ξυλίνης τῶν ἀκτῶν τοῦ
Κερατίου κόλπου. Καὶ ὁ ἀμηνῆς περιεκυκλοῦτο ὄρυκτοῖς χα-
ρακώμασι καὶ ξυλίνοις περισταυρώμασι, καὶ ἔξωθεν τοῦ χα-
ρακώματος περίσταντο οἱ ἰαννιτζάροι σὺν τοῖς ἄλλοις εὐγε-
νέσι τοῦ παλατίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ μπασιῆς ὁ τοῦ ἀμηνῆ συγ-
γενῆς ἐλθὼν ἐσκήνωσεν ἅμα τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ στρατῷ
ἀνωθεν τοῦ Γαλατᾶ. Καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔφθασεν καὶ μέρος
τοῦ στόλου αὐτοῦ, καὶ ἐπλησίασεν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς θαλάσ-
σης τῆς πόλεως. Ἦσαν δὲ τριήρεις ὡσεὶ τριάκοντα καὶ δρό-
μωνες, νῆες δὲ καὶ πλοίαρια καὶ μονήρεις τριάκοντα καὶ
ἑκατόν. Καὶ οὕτως παρέπεται τῇ πόλει πολιορκῶν αὐτὴν
πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς, διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης περι-
κυκλώσας τὰ δέκα ὀκτὼ μίλια τῆς πόλεως. Καὶ ὁ βασιλεὺς

προσέταξε τὴν σειρὰν τὴν σιδηρὰν τὴν βαρυτάτην ἐν τῷ
στόματι τοῦ λιμένος θαλεῖν, ἵνα τοῦ στόλου, λέγω τῶν πο-
λεμίων πλοίων, κωλύσῃ τὴν ἔξοδον· ἔσωθεν δὲ τῆς ἀλύσου
τὰς παρατυχοῦσας νῆας ἐνέβαλλον, ὥπως ἰσχυρότερος κωλύ-
σῃσι τὴν εἴσοδον καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντιμάχωνται. Ἦσαν
δὲ νῆες τοιαῦται, ἐκ μὲν Λιγυρίας τρεῖς, ἐκ δὲ Ἰθρηρίας
ἦτο· Καστελίας μία, ἐκ τοῦ Γάλλου τῆς Προδέντζιας . . . .
ἐκ δὲ τῆς Κρήτης τρεῖς, ἐκ τῆς πόλεως λεγομένης Χάνδαξ
ἢ μία καὶ αἱ δύο ἐκ Κυθωνίας, πᾶσαι εἰς παράταξιν πολε-
μικὴν καλῶς ἠτοιμασμένοι. Ἔτυγον δὲ καὶ ἐκ τῶν Ἐνατῶν
τριήρεις ἐμπορικαὶ μεγάλαι τρεῖς, ὡς οἱ Ἰταλοὶ εἰθώσαι
γρόσσας γαλέρας καλεῖν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γαλεάτζας, καὶ
ἕτεραι τριήρεις ταχεῖαι πρὸς φύλαξιν καὶ ὑπηρεσίαν τῶν
ἐμπορικῶν τεταγμένοι. Καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἵνα καὶ
αὐταὶ ἐναπομείνωσιν εἰς συνδρομὴν τῆς πόλεως. Καὶ οὕτω τὰ
τοῦ λιμένος ἠκονόμητο, ἐκ δὲ τῆς χέρσου ἔστησαν οἱ ἐναν-
τίοι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐλεθόλιν, πλάτος ἔχουσαν ἐπὶ τοῦ
στόματος σπιθαμὰς δυοκαίδεκα, καὶ ἑτέρας πολλὰς ἐλεθό-
λαις ἀξίας θεάματος· καὶ στρατήγιον ὄρυκτόν ποιήσαντες
ὕψηλόν καὶ μετὰ ξύλων σταυρώσαντες αὐτὰς ἀνωθεν ἔβαλ-
λον, καὶ ἐν τόποις τέσσαρσι καὶ δέκα τὰ τεῖχη τῆς πόλεως
σφοδρῶς ἔτυπτον. Καὶ ἐκ πετροδόλων μηχανημάτων πολλὰ
οἰκίαι περιφανεῖς ἐγγὺς τῶν τειχῶν ἠχρειώθησαν, καὶ μάλι-
στα τὰ ἀνάκτορα· ἐκ δὲ τῶν ἐλεθόλεων τὴν πόλιν ἐθορύβουν
κροτοῦντες καὶ κλονοῦντες τοῖς τεύχεσι καὶ τοῖς πύργοις ἐνέ-
διδον, καὶ διαμφίς οὐκ ἔλιπον θάνατοι ἐκ τε τῶν ἐλεθόλεων
καὶ ἐλεβολίσκων μπαλαιστρῶν τε καὶ τόξων καὶ ἑτέρων μη-
χανημάτων. Καὶ οὐκ ἔπαυεν ὁ πόλεμος καθ' ἡμέραν τε καὶ
νύκτα, αἱ συμπλοκαὶ καὶ αἱ συρρήξεις καὶ οἱ ἀκροβολισμοί,
ἐλπίζων ὁ ἀμηνῆς διὰ τὸ ὀλίγους εἶναι ἡμᾶς καὶ ἰσχυρῶς

κεκοπιακότας εὐκόλως θηρεύσαι τὴν πόλιν· καὶ οὐκ εἶασεν ἡμᾶς ἀνεσιν λαθεῖν οὐδ' ἔλως. Ἡ δὲ μεγάλη ἐκείνη καὶ ἰσχυρὰ ἐλέβολις διὰ τὸ συνεχῶς σφενδονίζειν καὶ οὐ τοσοῦτον τὸ μέταλλον ὑπάρχειν καθαρὸν διεβρόλιον ἐν τῇ θάλλειν τὸν τεχνίτην τὸ πῦρ καὶ εἰς πολλὰ διμερίσθη κλάσματα, καὶ ἐκ τούτων πολλοὶ ἀπεκάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν. Καὶ ἀκούσας ὁ ἀμπερᾶς ἐλυπήθη λίαν, καὶ προσέταξεν ἵνα ἀντ' αὐτῆς ποιήσωσιν ἄλλην ἰσχυροτέραν, καὶ ἕως τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐδὲν ἄξιον ἔργον καθ' ἡμῶν κατώρθωσαν. Καὶ τῇ 16' τοῦ αὐτοῦ ἔφθασε καὶ ὁ ἐναπολειφθεὶς στόλος αὐτοῦ ἐκ τε τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ Νικομηδείας καὶ Ἀσίας, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἴκοσι καὶ τριακόσια, ἐξ ὧν ὑπῆρχον τριῆρεις δέκα καὶ ὀκτώ, διήρεις τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ, τὸ δὲ λοιπὸν ἄχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τε ὑπῆρχον νῆες μακρὰ καὶ πλοῖα, τῶν γε τὸ φορτίον ἦν μαχίμων καὶ τοξοτῶν ἀνδρῶν παμπόλλων τὸν ἀριθμὸν· ὑπῆρχον γὰρ ἐν τούτοις καὶ δρέμωναες φορτίοι πέντε καὶ εἴκοσι, οἳ εἶχον πεφορτισμένα ξύλα, τίτανον, πέτρας καὶ ἐτέρας ὕλας ἐπιτηδείας πρὸς πολιορκίαν πόλεως. Πλὴν ἐν τῷ λιμένι οὐ ῥαδίως εἶχον τὴν εἴσοδον δι' αἰτίαν ἣν εἶπομεν. Ἐλθόντες ἐκ τῆς ἐφῶν περαίας κάτωθεν ὀλίγον τι τοῦ διπλοῦ κίονος καὶ μέχρι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐγγὺς τὴν στάσιν μετὰ ἀγκυρῶν ἐποίησαν. Τῇ δὲ δεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμήσας τὸν στόλον καὶ τοῦ τῆς χέρσου στρατοῦ, ἱππέων τε καὶ πεζικῶν, καὶ εὔρε τριῆρεις καὶ διήρεις, μονήρεις, δρόμωναες νῆας καὶ πλοῖα, εἴκοσι καὶ τετρακόσια ἑστία· ὁ δὲ στρατὸς ὁ θέλων μάχεσθαι ἐκ τῆς χέρσου χιλιάδες ὑπῆρχον ὀκτὼ καὶ πενήκοντα καὶ διακόσια. Οἱ δὲ πρὸς ἀντιπαράταξιν ἄνδρες ὄντες ἔνδον τῆς πόλεως τῆς τοσαύτης εἰς μέγεθος ἦσαν χιλιάδες τέσσαρες καὶ τρεῖς καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἐν-

νακόσιοι, ἄνευ τῶν ξένων μόλις ἔντων χιλιάδων δύο. Ἐγγων γὰρ ἐγὼ τοῦτο οὕτως ἔχειν ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης. Τοῦ γὰρ βασιλέως προστάξαντος τοῖς δημάρχοις καὶ στρατηγοῖς ἔγραψεν ἕκαστος αὐτῶν τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ ἀκριβῶς, τοὺς δυναμένους ἐν τῇ κάστρῳ κοσμικοὺς τε καὶ μοναχοὺς, καὶ τίνα ἔπλα ἕκαστος αὐτῶν κέκτητο πρὸς ἄμυναν· καὶ οὕτως ἕκαστος τῶν δημάρχων δέδωκε τὸν κατάλογον τῆς δημαρχίας αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ καλεύσας με εἶπεν «Αὕτη ἡ διακονία πρὸς σὲ ἀφορᾷ, καὶ οὐ πρὸς ἄλλον τινά, διὰ τὸ ἐπίστασθαί σε καὶ καλῶς ἀριθμεῖν καὶ καλῶς φυλάσσειν τὰ φυλακῆς δεόμενα καὶ ἀπόκρυφα. Ἀγῶνον οὖν τὰ τοῦ καταλόγου κατάστιχα, καὶ κάθισον ἐν τῷ οἴκῳ σου. Ψῆφισον ἀκριβῶς πόσοι καὶ τί τὰ ἔπλα καὶ ἀσπίδες καὶ τόξα καὶ ἐλεβολικά.» Ἐκτελέσας οὖν ἐγὼ τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως προσταχθέν μοι παρέστησα τῷ αὐθέντῃ μου καὶ βασιλεῖ τὸ καταστιχίδιον μετὰ λύπης καὶ σκυθρωπότητος πολλῆς· καὶ ἔμεινε μόνον ἐναπόκρυφος μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ ἡ ποσότης. Πλὴν ἦσαν καὶ τινες ὀλίγοι πάνυ ἐκ τε τῶν ἀρχόντων καὶ δήμου ἀνωφελέστατοι καὶ δειλοκάριοι, οἳ διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐτέρων ἐναντίων πανοικί πρὸ καιροῦ ἐκ τῆς πόλεως ἔφυγον· ὡς δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ἡσίοι τοῦ βασιλέως ἐβρόβηθη, στενάξας ἐκ καρδίας καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐποίησαν. Ἰπῆρχε δὲ τις ἐκ τῆς Λιγυρίας ἐν ταῖς δύο ναυσί, ὅς ἦν ναυάρχης καὶ Κύριος, ἀνὴρ πάνυ δεξιός, ἀνδρεῖος καὶ ἐπιτήδειος, τοῦνομα Ἰωάννης Ἰουστινιανός, ὅς γεννάδας εἶχε. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ πάντα δεξιὸν δήμαρχον αὐτὸν καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τριακοσίους ἄνδρας προσέταξεν εἶναι, καὶ προδλέπειν καὶ διοικεῖν αὐτὸν εἰς ἕτερά τίνα ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ἐξουσίαν ἔδωκε, θαρβήσας με-

γάλως εἰς αὐτόν· ἔς ἔντως καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἔργα ἄξια μνή-
μης ἐποίησε.

Ὡς δὲ ὁ ἀμηνῶς τὴν κεκλασμένην ἐλεθόλιν ταχέως πά-
λιν ὑγιῆ καὶ σώαν ἐποίησεν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ θί-
ας τοῖς τείχεσιν ἔτυπτον καὶ θόρυδον πολὺν ἐν ἡμῖν ἐποίουν
μετὰ πάσης μηχανῆς πολεμικῆς, ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρά-
ξεις καὶ συμπλοκάς ἰσχυροτάτας· καὶ ἦν πολυειδὲς τὸ κα-
κόν. Οἱ δὲ ἡμέτεροι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς μηχανὰς τὰς
πολεμικὰς μανθάνοντες καὶ τὰς τῶν ἐναντίων θεωροῦντες,
πᾶσαν δειλίαν καὶ φόβον ἐάσαντες καὶ μηχανὰς καὶ τέ-
χνας καινὰς εὗρισκον, καὶ τοὺς ἐναντίους οὐκ ὀλίγον ἔδλα-
πτον. Αἱ δὲ τέχναι μερικαὶ οὐκ ἔς μᾶκρος ἐστήκεισαν διὰ
τὸ μὴ ἔχειν ἡμᾶς τελειῶς ἄνεσιν καὶ τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ
ἀποκλεισμοῦ ἐπιτήδεια. Χαλάσαντες δὲ ἐν τισὶ τόποις τὰ
τείχη μετὰ ἐλεθόλων καὶ πυριδόλων μηχανημάτων, εἶτα θέ-
λοντες πληῖσαι τοὺς τάφρους ἵνα ῥαδίως ποιήσωσιν τὴν εἰς-
οδὸν καὶ διὰ τῶν χαλασμάτων εἰσέλθωσιν, ἀκροβολισμοὺς
ἐν πρώτοις ἐποίησαν καὶ συρράξεις, μέσον δὲ ἐκείνων ἑτε-
ρα χώματα ἐν τοῖς τάφροις ἔρριπτον καὶ κλάδους δένδρων
καὶ ἑτέρας ὕλας, τινὲς δὲ ἐκ τῆς βίας καὶ τὰς σκηνὰς αὐ-
τῶν. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα, ὅτι καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἕκ τε τοῦ
πλήθους καὶ τῆς στενοχωρίας ἦν εἶχον ἐπιπτον· καὶ οἱ ἐρ-
χόμενοι ὀπισθεν ἀνηλεῶς ῥίπτοντες τὰ ξύλα καὶ χώματα αὐ-
τοὺς οἰκτρῶς ἐσκέπαζον καὶ ἐν τῷ ἄδη ζῶντας παρέπεμπον.
Ἄλλοι δὲ καὶ μετὰ προαιρέσεως οἱ πλέον ἰσχυροὶ καὶ δυ-
νάμενοι ἐκ τῆς ὀρμῆς καὶ σπουδῆς τοὺς ἀσθενεστέρους ἀντὶ
κλάδων καὶ χώματος ἔρριπτον ἀπηγῶς. Ἄλλα καὶ ταῦτα
ποιοῦντες οὐκ ἐδύναντο φυγεῖν ἀβλαβεῖς ἕκ τε τῶν ἐλεθολι-
κῶν καὶ τζαγκρατόρων, καὶ ἐκ τῶν τειχῶν θαρέων λίθων
ἀποσφενδογόμενα οἱ ἐναντίοι αἰσχυρῶς ἐπιπτον καὶ πολλὰ

κατεπλήττοντο, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τινὲς ἀβλαβεῖς οὐκ ἐ-
ναπέμενον. Σύροντες δὲ καὶ τὰς ἐλεθόλους αὐτῶν ἕως γῆς
τῶν τάφρων, καὶ ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ
φρικαλέα ἐγένετο. Καὶ εἰς αὐτὰ οὐκ ἀγενῆ ἦσαν καὶ τὰ ἡ-
μέτερα· καὶ θαυμαστὸν ἦν, χωρὶς ἐμπειρίας πολέμου ὄντες
τὴν νίκην εἶχον διὰ τὸ μεγαλοψύχως καὶ γενναίως ἐντυχόν-
τες ἐποίουν τὸ ὑπὲρ δύναντιν. Καὶ τοὺς τάφρους ἐνεγέμιζον
δι' ἑλῆς τῆς ἡμέρας, ἡμεῖς δὲ δι' ἑλῆς τῆς νυκτὸς τὰς ὕλας
καὶ τὰ ξύλα εἰλκίζομεν ἔσωθεν· καὶ αἱ ὀρύξεις τῶν τάφρων
ἐναπέμειναν ὡς καὶ ἦν τὸ πρότερον. Τοὺς δὲ χαλάσαντας
πύργους χοῦν μετὰ σφυρίδων βαστάζοντες καὶ ἀγγεῖων ξυ-
λίγων οἴνου καὶ ἑτέροις ξύλοις αὐθις ἀνεκαινίζομεν. Ὁ δὲ
ἀμηνῶς θεωρῶν ἡσχύοντο διὰ τὸ τὴν βουλὴν αὐτοῦ ἀπρα-
κτον μένειν, καὶ ἑτέραν μηχανὴν πολεμικὴν θέλων ποιῆσαι
προσέταξεν ἵνα ἔλθωσι τινες ἄνδρες οἱ δυνάμενοι ὀρθῶς
ἰδεῖν καὶ ποιεῖν ὅπας ὑποκεκρυμμένας κάτωθεν τῆς γῆς, ἕπως
δι' αὐτῶν ὁ στρατὸς εὐκόλως εἰσέλθωσιν ἐνδον τῆς πόλεως.
Καὶ κατὰ τὸ προσταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἤρξαντο ὀρύσσειν. Ἰω-
άννης δὲ τις Γερμανὸς ἄκρον ἡσχυμένους τὰς τοῦ πολέμου
μηχανὰς καὶ τὰς τοῦ ὑγροῦ πυρὸς, ἐνωτισθεὶς τὴν μηχανήν,
ἑτέραν ὀπὴν ἐναντίαν ὀρύξας καὶ μετὰ ὑγροῦ πυρὸς τεχνη-
έντως συσκευάσας, ἐρχομένων τῶν Τούρκων διὰ τῆς ὀπῆς
μετὰ χαρᾶς αὐτὸς τὸ πῦρ ἀνάψας τὸ εἰς τὴν ἐναντίαν ὠρυγ-
μένην παρ' αὐτοῦ ὀπὴν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατέκαυσε καὶ
τὰς τέχνας αὐτῶν εἰς οὐδὲν ἀπέδειξεν· ὀπὴν δὲ μίαν ἐναν-
τίων ὁ γεννάδας Γερμανὸς λαθὼν οὐκ εὗρεν. Οἱ Τούρκοι δὲ
καὶ αὐτοὶ τὸ ὑγρὸν πῦρ ἀνήψαν, ὃ προητοιμάσαν, πλὴν οὐ-
δὲν κατώρθωσαν· πύργου δὲ τινος μόνον παλαιῶ ὀλίγον μέ-
ρος ἐκ τοῦ κρότου τοῦ πυρὸς ἔπεσεν, ὃν ἡμεῖς εὐθὺς ἀνεκαι-
νίσαμεν. Ἦσαν δὲ καὶ τινες γηραιοὶ οἱ ἔλεγον ὅτι καὶ οἱ

ἐναντίοι ἐν ἐτέραις μάχαις τοῦτο ἔπραξαν καὶ οὐδὲν ἑκα-
 τώρθωσαν διὰ τὸ τὸ πλεῖον μέρος τῆς πόλεως ὑποκάτωθεν
 τῶν τειχῶν πετρώδης εἶναι. Σφαλεῖς δὲ ὁ ἀμηράς καὶ ψευ-
 σθεὶς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐλπίδας ἕτερα νέα ἐφευρήματα καὶ μη-
 χανὰς εἰς πολιορκίαν ἐποίησεν· ἐλέπολιν γὰρ μεγίστην ἔχου-
 σαν τροχοῦς πολλοὺς μετὰ ξύλων χοντρῶν κατεσκεύασε,
 πλάτος ἔχουσαν πολὺ καὶ ὕψος· ἐνέδυσσε δὲ αὐτὴν ἔσωθεν
 καὶ ἔξωθεν ἐκ τρίτου μετὰ θουβάλλων καὶ δοῶν δορῶν, καὶ
 πύργους εἶχεν ἄνωθεν καὶ παραπετάσματα, ἀναθάρας καὶ
 καταθάρας, ἵνα εὖ συνηρώμεθα τοὺς ἔσωθεν αὐτῆς ἐλά-
 πτειν. Εἶχε δὲ καὶ τὸ ἔξωθεν μέρος ἡτοιγμένον, ἵνα ῥαδίως
 εἰσέρχωνται καὶ ἐξέρχωνται οἱ βουλόμενοι. Κατὰ δὲ τὸ μέ-
 ρος δι' οὗ ἔμελλον εἰσεῖν ἐν τῷ ὀρύγματι, εἶχε πύλας τρεῖς
 μεγάλας μετὰ παρασκεπάσματος σφοδρῶς ἐνδεδυμένας, ὡς
 εἶπομεν. Εἶχον δὲ ἔσωθεν καὶ κύκλοθεν πᾶν ὄργανον καὶ
 τέχνην πολεμικὴν καὶ πολλὰς ὕλας καὶ ξύλα, ἵνα ῥίψωσιν
 ἐν τῷ τάφρῳ ἐν τῇ προσήκοντι καιρῷ, ὅπως ῥαδίως εἰσελ-
 θωσιν· εἶχον δὲ κλίμακας ἔχούσας τὰς διαθμίδας μηρινθώ-
 δαις ὑποχαλουμένας διὰ κάλων, καὶ αὐθις ἦρον μίαν εἰς ὕ-
 ψος. Προσδεδομένης τοῖς τείχεσι καὶ πάσης ἐτέρας μηχαν-
 ῆς, ἦν ἠδυνήθη ἀνθρώπου νοῦς νοῆσαι, ὡς οὐκ ἤλπιζεν
 βασιλεὺς ποτε, οὐκ ἐποίησε τοῦ ἀλώσαι τὸ φρούριον. Ποιῆ-
 σαντες δὲ καὶ ἐν ἐτέροις μέρεσιν ἀμάξας μετὰ πλείστων τρο-
 χῶν, καὶ ἄνωθεν ὡς πύργους, καὶ αὐτοὶ ἐνδεδυμένοι ἐν
 τρόπον εἶπομεν. Ἐχόντες καὶ αὐτοὶ πλείστας μηχανὰς κα-
 τασκευασθείσας μετὰ τοῦ ὕγρου πυρὸς καὶ ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἠτοι-
 μασαν ἵνα πάντες τὴν σύρρηξιν ἅμα ποιήσωσιν. Καὶ πρῶτον
 μὲν μετὰ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐλεθόλωος τύφαντες σφοδρῶς
 ἔρριψαν εἰς ἔδαφος τὸν πύργον τὸν πλησίον τῆς πύλης τοῦ
 ἁγίου Ῥωμανοῦ, καὶ εὐθὺς τὴν ἐλέπολιν ἐκείνην σύραγτες

ἔστησαν ἄνωθεν τοῦ ὀρύγματος. Καὶ ἡ μάχη καὶ ἡ συμπλοκὴ
 νοσιαία καὶ φρικαλέα ἐγεγόνει· ἦν δὲ πρὶν τὸν ἥλιον ἀνα-
 τεῖλαι, καὶ δι' ἑλῆς τῆς ἡμέρας ἐκράτησε. Καὶ ποτὲ μὲν ἐν
 μέρει τὴν συμπλοκὴν καὶ τὴν σύρρηξιν ἰσχυρῶς ἠγωνίζοντο,
 ποτὲ δὲ ἐν μέρει τὰ ξύλα καὶ τὰς ὕλας καὶ τὰ χώματα τὰ
 ἔσωθεν τῆς ἐλεθόλωος ἐν τῷ τάφρῳ ἔρριπτον· καὶ ἐκ τοῦ χα-
 λάσματος τοῦ πύργου ὕλην, καὶ ἐξ ὧν ἐκεῖνοι ἔρριπτον, ἔδδον
 εὐθείαν αὐτοῖς ὠκονόμησαν. Τυχόντες καὶ οἱ ἡμέτεροι γεν-
 ναίως αὐτοὺς ἀπεμπόδιζον, καὶ ἐκ τῶν κλιμάκων πολλάκις
 αὐτοὺς ἀπεκρήμιζον, καὶ τινὰς κλίμακας ξυλίνας κατέκο-
 ψαν, καὶ καρτερῶς οἱ ἐναντίοι πολλάκις τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
 ἀπεκρούθησαν ἄχρι τῆς πρώτης ὥρας τῆς νυκτός.

Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολλοῦ καὶ τῶν πλη-
 γῶν ἠγανάκτησαν, καὶ ἡ συμπλοκὴ καὶ ὁ πόλεμος ἐλύθη, ἐλ-
 πίζοντες μὲν τῷ πρώτῳ μετὰ ὀλίγου κόπου τὴν θάσιν εὐκολον
 εὐρωσιν· ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ἐψεύσθησαν, διὰ τί μὲν Ἰωάννης
 ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς τις ἄδάμας δι' ἑλῆς τῆς νυκτός ἀναθάρ-
 ρύνας τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ παραινέσας καὶ ὁ βα-
 σιλεὺς παρῶν μετὰ ἐτέρων πολλῶν τῶν ἐλθόντων εἰς ἐκεῖνον
 τὸν τόπον εἰς βοήθειαν δι' ἑλῆς τῆς νυκτός πολλὰ κοπιᾶ-
 σαντες τοὺς τάφρους ἐκένωσαν καὶ τὸν πεσόντα πύργον μυ-
 ρίαις μηχαναῖς ἀνώρθωσαν, καὶ τὴν ἐλέπολιν τῶν ἐναντίων
 ὑποκάτωθεν, εὖ ἔκειτο ἐνδεδυμένη, ἐπυρπόλησαν. Περὶ δὲ
 τρίτην ἀλεκτροφωνίαν ἐλθόντες μετὰ χαρᾶς, ἐλπίζοντες ἵνα
 τὴν θάσιν, ὡς εἶπομεν, ῥαδίον εὐρωσι, καὶ ἰδόντες τὰς ἐλ-
 πίδας αὐτῶν κενὰς ἐθαύμασαν. Καὶ ὁ ἀμηράς λυπηθεὶς μάλ-
 λον καὶ αἰσχυνηθεὶς ἐθαύμασε τὴν ἐπιδειξίότητα τῶν ἡμετέρων,
 καὶ ἔλεγε θαυμάζων τάχα «Ἐὶδὼν καὶ οἱ τριάκοντα ἑπτὰ χι-
 λιάδες οἱ προφῆται εἰπόν μοι ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀσεβεῖς» λέγων
 ἡμᾶς «διὰ μιᾶς νυκτός δύνανται ποιῆσαι ἢ ἐποίησαν, οὐκ

ἐπίστευον.» Ἐπειτα μὲν θεωρῶν μὴ ἔχοντας φόβον ἡμᾶς οὕτε δαίλιαν εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρήξεις ἄς ἐποίουν δι' ἑλγῆς τῆς ἡμέρας, καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐλεβολισκοὺς θέλη τε καὶ πέτρας ἀνωθεν καθ' ἡμῶν βρεχομένης ὡς ὑετοῦς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀντ' οὐδενὸς πάντα κίνδυνον ἐλογίζοντο· εἰς οὖν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν λογισμοῦ μεγάλῃν ἐπέπεσεν αὐτὸς τε καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως εἶχον.

Καὶ τούτων γινομένων πολιορκουμένης τῆς πόλεως νῆες τρεῖς Λιγυρίας ἐκ Χίου φόρτον λαβόντες καὶ ἀνεμον τηρήσαντες ἐπιτήθειον τὸν πλοῦν πρὸς ἡμᾶς ἐποιοῦντο· διερχομένων δὲ αὐτῶν εὖρον καθ' ὁδὸν καὶ ἑτέραν μίαν βασιλικὴν νῆα ἐκ Σικελίας μετὰ οἴτου ἐρχομένην. Καὶ φθάσασαι ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἐγγὺς τῆς πόλεως, καὶ τῇ πρώτῃ ἰδόντες αὐτὰς αἱ ἡμερόσκοποι τριήρεις τοῦ ἀμυρᾶ καὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου στόλου μέρος πολὺ κατ' αὐτῶν ὤρμησαν μετὰ πάσης χαρᾶς, μετὰ τυμπάνων καὶ κερατίνων σαλπίγγων κροτοῦντες, ἐλπίζοντες ἐν εὐκολίᾳ τάσδε τὰς νῆας σαγηνεύσαι. Ὡς δὲ ἤγγισαν καὶ τὸν πόλεμον ἀνῆψαν καὶ ἀκροβολίζοντο, ἐν πρώτοις ἦλθον κατὰ τῆς βασιλικῆς νηὸς μετὰ ἐπηρμένης ὀφρύδος· ἡ δὲ ναὺς ἐκ τῆς πρώτης προσβολῆς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ θελῶν καὶ πετρῶν κακῶς ἐδεξιώσατο αὐτούς. Καὶ ἐλθόντες ταῖς πρώταις ὑποκάτωθεν τῆς νηὸς, αὐτοὶ δὲ μετὰ χύτρων κατασκευασμένων τεχνικῶς πυρὶ ὑγρῷ καὶ πετρῶν πάλιν αὐτοὺς μακρόθεν ἀπεμπόδιζον διὰ τὸ γίνεσθαι πολὺν φόνον κατ' αὐτούς. Ἡμεῖς δὲ ἐκ τῶν τειχῶν ἀνωθεν ταῦτα θεωροῦντες ἐδεόμεθα τοῦ Θεοῦ ἐλεῆσαι αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς. Ὁμοίως δὲ ὁ ἀμυρᾶς ἐφιππος ἐστὼς κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης ἐθεώρει τὰ γινόμενα. Καὶ πάλιν ἐκ τρίτου ἐμακροβολίζοντο, εἶτα πάλιν θέλοντες συρρῆξαι αὐτοῖς μετὰ ἐπηρμένης ὀφρύδος

καὶ μεγάλων ἀλαλαγμῶν· οἱ δὲ ναύκληροι καὶ κυβερνήται· καὶ ναύαρχοι ἀνδρείως καὶ ῥωμαλέως σταθέντες, τοὺς ναύτας παραθάρρυναντες ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, καὶ μάλιστα ὁ ναυάρχης τῆς βασιλικῆς νηὸς τοῦνομα Φλάντανελας ἐκ πρύμνης εἰς πῶραν διερχόμενος καὶ ὡς λέων μαχόμενος καὶ φωναῖς τοὺς ἐτέρους διεγείρων, ὥστε οὐ δύναμαι εἰπεῖν τὰς φωνὰς αὐτοῦ καὶ τοὺς τῶν ἐτέρων κρότους ἕως τοῦ οὐρανοῦ αἰρομένους. Καὶ συρρῆξις πάλιν μεγαλητέρα ἐγεγόνει καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν τριήρων ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπνίγησαν, καὶ δύο τῶν τριήρων πυριαλώτους ἐποίησαν, καὶ θεωροῦντες τὰς νῆας ἐδειλίασαν. Ὁ δὲ ἀμυρᾶς θεωρῶν μηδὲν ἄξιον ἔργον ποιῶντα τὸν τοσοῦτον καὶ τηλικούτον στόλον, ἀλλὰ μᾶλλον ἤττονα ὄντα, μανεῖς καὶ θυμῷ ληφθεὶς, ἐρυχώμενος καὶ τοὺς ὀδόντας τρίζων ὕβρεις ἐνέχεε εἰς τοὺς αὐτοῦ, δειλοκαρδίους καὶ γυναικῶδεις καὶ ἀνωφελεῖς ἀποκαλῶν. Καὶ τὸν ἵππον κεντρίσας ἦλθεν ἐντὸς τῆς θαλάσσης (ἦσαν γὰρ ἐγγὺς τῆς χέρσου αἱ τριήρεις ὡσεὶ λίθου βολῆν), καὶ τὰ πλείονα τῶν χιτώνων αὐτοῦ ἐδάφησαν ἐκ τῶν τῆς ἀλμυρᾶς θαλάσσης ὑδάτων. Ὁ δὲ στρατὸς ὁ παρὰ τὴν χέρσον θεωρῶν αὐτῶν οὕτως ποιῶντα ἠγανάκτουν λυπούμενοι· καὶ τοὺς ἐν τῇ στόλῳ ἐδλασφήμουν· καὶ πλείστοι ἐφιπποι τῷ ἀμυρᾶ καὶ αὐτοὶ ἀκολουθοῦντες ἕως τῶν νηῶν ἤγγισαν. Οἱ δὲ τοῦ στόλου τὸν ἀμυρᾶν οὕτως θεωροῦντες πράττοντα, καὶ αἰσχυρθέντες τὰς ὕβρεις, ἄκοντες καὶ ἐκόντες μετὰ θυμοῦ μεγάλου μετέστρεψαν αὐτὸς τὰς πρώτας κατὰ τῶν νηῶν καὶ ἐμάχοντο ἰσχυρῶς. Καὶ τί χρὴ λέγειν; οὐ μόνον εἰς οὐδὲν τὰς νῆας ἐβλάψαν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτος φόνος καὶ πληγῆ ἐγεγόνει κατ' αὐτοὺς ὥστε οὐκ ἐδύναντο αἱ τριήρεις ἐπισθεῖν ἐλθεῖν. Ἐφονεύθησαν δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὡς ἔμαθον ἐγὼ ἐξ αὐτῶν, πλεῖον ἢ δυσκαίθεκα χιλιάδες Ἀγαρηνοὶ, μόνον

ἐν τῇ θαλάσσῃ. Ἐλθοῦσθε δὲ τῆς νυκτὸς ἐξ ἀνάγκης ἐ στόλος μικρὸν ἀνεχώρησε, καὶ αἱ νῆες εὐκαιρίαν εὐρόντες εἰσῆλθον ἐν τῷ λιμένι ἀνευ εὐδαιμόνων ἀποκτανθέντες, εἰ μὴ τινῶν ἐλίγων πληγέντων. Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς δύο ἢ τρεῖς ἐξ αὐτῶν πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν. Ὁ ἀμηνῶν δὲ τοσοῦτον μακρὴς καὶ λυπηθεὶς κατὰ τοῦ στόλου θρουγγαρίου ἤθελεν αὐτὸν ἀνασκοποῦσαι, λέγων ὅτι ἔνεκεν τῆς ἐκείνου ἀνανδρίας καὶ ὀλιγοψυχίας αἱ νῆες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐξέλλοντο καὶ δι' ἀπροσεξίας τούτου καὶ ἀνωφελείας εἶσεν αὐτὰς εἰσελθεῖν ἐν τῷ λιμένι. Τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἀρχόντων τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἀλλῆς τοῦ ἀμηνῶ ἐδεήθησαν τούτου, ὥστε ζῆν τὸν θρουγγαρίον ἐχαρίσατο· πλὴν τοῦ ἀξιώματος αὐτὸν ἐγύμνωσε, καὶ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ τοῖς Ἰαννιτζάροις ἐχαρίσατο.

Καὶ πάλιν κατηγῆς ὑπάρχων ὁ ἀμηνῶς καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ὡς κύων δάκνων καὶ λάξ ποδὶ κατὰ γῆς θεωρῶν καὶ τοὺς τείχους ῥήξας δις καὶ τρίς καὶ τοὺς τάφρους γεμίσας, καὶ εὐθὺς πάλιν αὐτοὺς ἀνωρθωμένους εὕρισκεν, καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα τριήρεις διήρεις τε καὶ μονήρεις οὐκ ἠδυνήθησαν ἀλῶσαι τὰς τέσσαρας ἐκείνας νῆας, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοσοῦτον φόνον εἰς αὐτοὺς ἐποίησαν, στενάζων ἐκ καρδίας καπνὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξεβαίνει· καὶ ἐλογίζετο τί ἔδει ποιῆσαι, ἵνα τὴν πόλιν πλεῖον θλίψῃ καὶ στενοχωρήσῃ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς τὴν πολιορκίαν δώσῃ. Καὶ τοιαύτην ἐλογίζετο μηχανήν, ἵνα μέρος τοῦ στόλου εἰσφέρειν ἔσω τοῦ λιμένος. Καὶ ἦν ὁ λόγος εὐθὺς καὶ τὸ ἔργον, καὶ ἐκ τοῦ ὀπισθεν μέρους τοῦ Γαλατᾶ διὰ τοῦ λόφου ὁδὸν εὐθείαν ὠκονόμησεν ἕως τοῦ λιμένος ἐρχομένην, καὶ σάνισι καὶ ξύλοις πᾶσαν κατέστρωσεν, ἧς ἤλειψε σάνιδας μετὰ στέατος βοῶν καὶ κριῶν· καὶ ὄργανα πολύτροπα ἕτερα ποιήσας καὶ μηχανὰς, τὰς τριήρεις καὶ διήρεις ἐν εὐκολίᾳ ἀνωθεν ἐν τῷ

λόφῳ σύρας ἔσω ἐν τῷ λιμένι καταβιδάσας ἔφεραν αὐτάς. Καὶ ἦν τὸ ἔργον θαυμαστὸν καὶ ναυμαχίας στρατήγημα ἄριστον. Ἐγὼ δὲ λογίζομαι τὸν Καίσαρα Αὐγούστον ἐμιμήσατο, ὅταν μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἐμάχετο, ὅς διὰ τὸν σάλλον τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους οὐκ ἐδυνήθη περιδεῦσαι κύκλωθεν τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος, καὶ ἐλθὼν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τὰς νῆας σύρας ἔτι πρὸς ἐφῶν τῆς Ἑλλάδος θαλάσσης ταχέως ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὄδευαι. ἢ καὶ τὸν Νικητᾶν πατρίκιον, ὅταν καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάσσης τὰς τριήρεις ἐν τῇ δυτικῇ περάσας τοὺς Κρήτας ἐν τῇ Μεθώνῃ καὶ Πύλῳ ἐτροπώσατο.

Λοιπὸν ὁ ἀμηνῶς τὰς τριήρεις φέρας ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἐν τῷ λιμένι τῷ πρώτῳ ὑβρέθησαν. Εἶτα γέφυραν κατασκευάζει τρόπῳ τοιούτῳ· ἀκάτια γάρ τινα, ἀγγεῖα μεγάλα, ξυλοπίθους συνάξας πολλούς, καὶ ξύλοις μακροῖς ἦτοι δοκοῖς καὶ σιδήροις καὶ σχοινοῖς ἰσχυρῶς καὶ δυνατῶς συναφίξας καὶ δῆσας, ἵνα μὴ τὰ ἀλμυρὰ ὕδατα δυναθῶσιν ἐκθλίψαι τὸ ἔργον, εἶτα ἀνωθεν τῶν ἀκατιῶν καὶ ἀγγείων καὶ τῶν ξύλων σανίδας δυνατῶς δῆσας καὶ σκολόπεσι σιδηροῖς ἦτοι περόναις, καὶ γέφυρα ἐγεγόνει δυνατὴ καὶ τι καλὴ, ἔχουσα τὸ πλάτος ὀργυίων πεντήκοντα, τὸ δὲ μᾶκρος ἑκατὸν, ὥστε φαίνεσθαι τὴν μέσσην πᾶσαν τοῦ λιμένος ὡς ἐν ξηρᾷ περιπατεῖν. Εἶτα καὶ ἐλεδὸλιν ἀνωθεν τῆς γεφύρας βαλὼν, καὶ αἱ τριήρεις ὁμοῦ πρὸς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔτυπτον. Ἰδόντες δὲ αὐτὰ ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ πόλις εἰς ταραχὴν λογισμῶν μεγάλων ἐνέπεσον· ἐδεδῖει γὰρ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ὀλιγότητα ἡμῶν. Καὶ βουλῆς γενομένης, ἵνα οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ δῆμαρχοὶ καὶ οἱ ἕτεροι ἄριστοι ἄνδρες Ἴταλοὶ τε καὶ Ῥωμαῖοι, ὀλίγοι πάνυ εὐρεθέντες, ἔπου δ' ἄν γεωσι προσταχθῶσιν, ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ἕκαστος αὐτῶν

ἀπέλθη τοὺς τείχους φυλάττειν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμάχεσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν τῇ τῆς Ἐνετίας μπαίλῳ Ἱερώνυμῳ Μηνότῳ ἐνεπιστεύθη φυλάττειν καὶ οἰκονομεῖν τὰ ἀνάκτορα καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε· τῇ δὲ τῶν Καταλάνων κομισούῳ Πέτρῳ Γουλιάνῳ ἐδόθη ἵνα φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Βουκολέοντος καὶ ἄχρι ἐγγὺς τοῦ Κοντοσκαλίου, τῇ δὲ Ἰακώβῳ Κονταρίῳ ἵνα φυλάττῃ τὰ μέρη τῶν τειχῶν τοῦ ἔξωθεν λιμένος καὶ ἕως ἐγγὺς τῶν Ἰψωμαθίων (καὶ οὐ διελίπε ποιεῖν τὰ ἅσα ἔξεσι στρατιώταις, καὶ μάλιστα τοῖς εὐγενέσι), Μανουήλ δὲ τῇ ἐκ τῆς Αἰγυρίου φυλάττειν τὰ μέρη τῆς πύλης τῆς λεγομένης Χρυσῆς μετὰ διακοσίων ἀνδρῶν τοξότων τε καὶ μπαλαιστρῶν εἶχον γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει ἐλέπολιν ἐναντίαν, καὶ αὐτὴν μετὰ βουθάλων καὶ βωῶν δορῶν ἐνδεδυμένην, καὶ τὰ τεῖχη μετὰ μηχανῶν ἔτυπτον. Παύλῳ μὲν καὶ Ἀντωνίῳ καὶ Τρωίλῳ τοῖς αὐταδέλφοις ἐμπιστεύθη ἵνα φυλάττωσι τὸ Μυρίανδρον, ὅπου καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἡ πόλις ἦν ἐπικίνδυνος, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πεζοὶ τε καὶ ἵπποταὶ τοῦ πλήθους τῶν Τούρκων ἐμάχοντο γενναίως καὶ ἀνδρείως, καὶ πολλάκις καὶ τὰ τεῖχη χαλάσαντες καὶ θέλοντες εἰσελθεῖν κακῶς ἀπεδιώχθησαν, καὶ φόβον εἰς αὐτοὺς οὐκ ἕλίγον ἐποίουν, καὶ μέρος μὲν τῶν κλιμάκων αὐτῶν ἔσυρον, μέρος δὲ ἔθλαζον, καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν ἄθλα καὶ γέρα μνήμης αἰωνίου ὑπῆρχον ἄξια. Θεοφίλῳ δὲ τῷ Παλαιολόγῳ, ἀνδρὶ ἐμπείρῳ πάσης γραμματικῆς πραγματείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ μαθηματικῆς εἰς ἄκρον γευσάμενῳ, ἐνεπιστεύθη φυλάττειν κατὰ τὰ μέρη τῆς πύλης τῆς λεγομένης Σηλυβρίας. Τῷ δὲ Ἰωάννῃ τῷ Ἰουστινιανῷ τῷ αὐτοῦ στρατηγῷ καὶ εἰς πάντα καλῷ καὶ ἐπιτηδείῳ, πρὸς ὃν καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὰ θαρρόων ἦν διὰ τὴν γενναϊότητα καὶ ἀνδρίαν καὶ τόλμην αὐτοῦ, ἐδόθη ἵνα

μετὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν Ἰταλῶν τε καὶ Ῥωμαίων φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ὅπου οἱ Τούρκοι πλεῖον τῶν ἄλλων μερῶν ἐμάχοντο· καὶ τὴν ἐλεβόλιν τὴν μεγάλην καὶ τὴν ἐλεβόλιν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔστησαν διὰ τὸ εἶναι τὸν τόπον ἐπιτήθειον πρὸς τὸ πολιορκεῖν τὰ τεῖχη καὶ τὴν πόλιν καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ τὸν ἀμνηρᾶν ἀντικρὺς ἐσκηνωμένον. Θεοδώρῳ δὲ τῷ ἐκ Καρύστου, ἀνδρὶ πολεμιστῇ καὶ δραστηρίῳ καὶ τοξότη, ἡσκημένῳ ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ Ἰωάννῃ Γερμανῷ, ἀνδρὶ τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καλῶς εἰδότε, ἐδόθη ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς Καλυγαρίοις. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος καὶ Λεονάρδος οἱ Αἰγυριῖται ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης Ξυλίνης. Τῷ δὲ καρδινάλῳ Ρωσσίας ἐδόθη ἵνα φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Κυνηγεσίου καὶ ἕως τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ὁ δὲ μέγας δαυὲς Λουκάς ὁ Νοταρᾶς ἵνα φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Πετρίου καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς ἁγίας Θεοδοσίας. Ἐν δὲ τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης ὠραίας φυλάττειν ὠρίσθησαν οἱ ναῦται καὶ οἱ ναύκληροι καὶ κυβερνήται, οὓς εἶχεν ἡ ναὺς ἢ ἐκ τῆς Κρήτης.

δ'. Τῷ δὲ Γαβριήλ Τριδιζάνῳ τῷ τῶν Ἐνετῶν τριήρων καπετανίῳ μετὰ καὶ ἐτέρων ἀνδρῶν πενήκοντα ἐδόθη φυλάττειν τὸν πύργον τὸν ἐν μέσῳ τοῦ ρεύματος, τὸν φυλάσσοντα τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, καὶ ἦν ἀντικρὺς τῆς πύλης τῆς βασιλικῆς· καὶ τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ μέρος ὡς ποιμὴν καὶ οὐ μισθωτὸς καλῶς ἐφύλαττε. Τῷ δὲ Ἀντωνίῳ τῷ καπετανίῳ τῶν ἐμπορικῶν τριήρων ἐδόθη φυλάττειν τὰς τριήρεις αὐτοῦ καὶ τὰς νῆας τὰς ἐντὸς τῆς ἀλύσεως, ὡς εἴρηται· αἱ δὲ νῆες ἐκεῖναι διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς καλῶς ἡτοιμασμένας εἰς παράταξιν πολέμου, οἱ ὄντες ἔσωθεν μετὰ σαλπύγγων καὶ τυμπάνων καὶ φωνῶν ἀναριθμητῶν τὰς τῶν Τούρκων τριή-

ρεις και νῆες εἰς μάχην ἐκάλουν, και ἀκροβολισμοὶ οὐ διέλιπον ἀναμέσον αὐτῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν· πλην οὐ τελείαν συμπλοκὴν ἐποίουν. Οἱ δὲ ἕτεροι εὐγενεῖς και ἄριστοι ἄνδρες τῆς πόλεως ἐν τόποις ἀναγκαίοις διεμερισθησαν φυλάττειν, και πᾶν τὸ δυναμένον οὐ διέλιπον ποιεῖν. Τοὺς δὲ μοναχοὺς και ἱερεῖς και κληρικοὺς και τοῦ λοιποῦ καταλόγου τῆς ἐκκλησίας ἄνδρας διέταξαν ἵνα διαμερισθῶσιν ἐνθεν κακειθεν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς πόλεως, ἵνα και αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ δεόμενοι και ἡμεροσκόπους και νυκτοσκόπους ποιῶσι και δεήσῃσι ἐξιλεοῦσθαι τὸ Θεῖον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Τὸν δὲ Διγμήτριον τὸν Καντακουζηνὸν και τὸν γαμβρόν αὐτοῦ Παλαιολόγον Νικηφόρον μετὰ και ἐτέρων τινῶν κατέταξαν ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ και ἐν ἐτέροις τόποις περιπτεῖν μετὰ ἐπτακοσίων ἀνδρῶν, ἵνα εἰς οἶον δὴ τόπον ἀνάγκη ὑπάρχει βοηθήσῃσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἅμα τῷ Φραγκίσκῳ τῷ Τολέδῳ τῷ συγγενῇ αὐτοῦ, ὃς κατάγεται, λέγουσιν, ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ περιφανοῦς βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, και μεθ' ἡμῶν ἐφιππος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας και νυκτὸς περιπατῶν ἦν γύρωθεν ἔνδον τῆς πόλεως και τῶν τειχῶν· και τὰ εἰς ἀνάγκην τοῦ πολέμου ἡτοιμάζομεν.

Ἐπειδὴ δὲ και χρημάτων ἐσπᾶνιζον τὰ βασίλεια διὰ τὸν μισθὸν τῶν στρατιωτῶν, προσέταξεν ὁ βασιλεὺς λαθεῖν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν σκεύη ἅγια και ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ, και χρήματα ἐποίησαν. Και μὴ τις ἐγκαλέσῃ ἡμᾶς ὡς ἱεροσόλους· ἐνεκεν τῆς τοῦ καιροῦ ἀνάγκης ἐγένετο, ὡς και ὁ Δαβὶδ πεπονθῶς, πεινάσας, τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, ἃ οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. Ἔλεγε γὰρ ὁ μακαρίτης ὁ βασιλεὺς· « Ἄν ὁ Θεὸς τὴν πόλιν λυτρώσῃται, τετραπλοῦν ἀποδώσω τῷ Κυρίῳ μου ».

Και αὐθις ἐτέρας βουλῆς γενομένης, ἵνα τὰς ἐν τῷ λι-

μένι φερομένας τριήρεις και γέφυραν ἐμπρήσῃσι μηχανῆς τινι, διότι μεγάλην ταραχὴν και κίνδυνον αἱ νῆες αὐται τῇ πόλει ἐνέδιδον, και μηχανὴν τινα εὗρον, και τὴν βουλὴν ἐξεφώνησαν τῷ βασιλεῖ. Ἰάκωβος Κόκος ὁ Ἐνετός, ἀνὴρ ὀξύτερος τοῦ ποιεῖν ἢ λέγειν, ὡς ἐνεμπιστεύθη τοῦ πέρας δῶσαι τῆς ὑποθέσεως, ἤρξατο τοῦ ἔργου πᾶν ἐπιτηδεῖως και καλῶς τρόπῳ τοιῷδε. Ἀκάτια τρία πᾶνυ ταχέα και γοργὰ οἰκονομήσας, και τεσσαράκοντα νέους θαρσαλέους και μεγαλοψύχους και ἀνδρείους ἐν αὐτοῖς ἔβαλε, Γραικοὺς τε και Ἰταλοὺς, και καλῶς παραγγείλας αὐτοῖς τὰ πάντα και τὰς κατασκευασθείσας μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς τέχνας δώσας, ἵνα ἔλθωσιν νυκτὸς και περάσῃσι πρὸς τὸν Γαλατᾶν και πλησίον τῆς πέρας ἐκείνης γῆς ἔλθωσιν ἕως τῶν τριήρων και τὰ ἐρισθέντα πράξωσιν. Και ἐγεγόνει ἄν, εἰ μὴ και εἰς τὸ αὐτὸ ἢ κακὴ τύχη ἡμῶν ἐμπόδιζε. Ἐλθόντες δὲ πᾶνυ ἐπιτηδεῖως και τὴν γέφυραν περιπατήσαντες και περάσαντες και δύο νέους ἀφέντες ἐκεῖ μετὰ κατασκευῆς, ἵνα ὅταν οἱ ἕτεροι εἰς τὰς τριήρεις ἐγγίωσι και σημειὸν τι ἴδωσι, τότε ἐν μιᾷ ὥρᾳ θαφίῳ τὸ ὑγρὸν πῦρ ἀνάψωσι, φθάσαντες δὲ και ἕως τῶν τριήρων ἐγγύς, ὁ Θεὸς ἦ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐκώλυσε τὸ ἔργον, ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τινὸς τῶν νέων ἐκείνων οἰκότης τις τὸ μυστήριον τοῖς ἐναντίοις ἐμήνυσε· και φυλακὰς ἀγρύπνους και νυκτοσκόπους ἔχοντες, ὡς εἶδον αὐτοὺς, μετὰ σκευῶν και πετρῶν και μετὰ ἐτέρων ἀκατίων τὸ ἐν ἀκάτιον ἐδύθησαν και μερικοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐζώγγρησαν· και οὕτως οὐδὲν ἕτερον οἱ ἡμέτεροι ἐποίησαν εἰ μὴ μίαν τῶν τριήρων ἐπυρπόλησαν. Και τὸ ἐν τῇ γεφύρᾳ πῦρ πληθὸς τῶν Τούρκων δραμόντες ἐναπέσθησαν. Τοὺς δὲ νέους ἐκείνους τοὺς θαυμαστοὺς και ὠραίους ὁ ἀσεβὴς ἀμηνρᾶς προστάξας τῷ πρωτῷ πάντας οἰκτρῶς ἐθανάτωσεν ἡμῶν δρώντων αὐτοῦ· και θρήνος ἐγε-

γόναι ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ αὐτῶν ἀμέτρητος. Ὁ δὲ βασιλεὺς λυπηθεὶς καὶ αὐτὸς προσέταξεν ἵνα ἀνωθεν τῶν πύργων κύκλωθεν τοὺς αἰχμαλώτους Τούρκους θανατώσωσιν· ἦσαν γὰρ τὸν ἀριθμὸν οἱ ἀνααιρεθέντες διακόσιοι ἐξήκοντα. Καὶ διὰ ταῦτα οὖν σκάνδαλα ἀνεφύησαν, καὶ στάσις μεγάλη ἐγεγόνει ἀναμεταξὺ τῶν Ἑνετῶν καὶ Λιγυριῶν· ἔλεγον γὰρ οἱ Λιγυριοὶ καὶ δισχυρίζοντο τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐμπειροτάτους ἢ τοὺς Ἑνετοὺς ἐν παντὶ πράγματι, καὶ δι' ἀπειρίαν μὴ εἰδέναι τὸν Κόκκον Ἰάκωβον ἃ ἐποίει, οὔτε ἐκεῖνος οὔτε οἱ λοιποὶ τῶν Ἑνετῶν ἃ ἐπιχειρίζοντο· δι' ἣν αἰτίαν τοὺς τεσσαράκοντα ἐκείνους νέους ἀπώλεσαν, δι' οὗς τοσοῦτος οἶκτος ἐγένετο, καὶ τὰς τριῆρεις καὶ τὴν γέφυραν τὰς ἐν τῷ λιμένι οὐκ ἐπυρπόλησαν. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τὰ γενόμενα, ἐλθὼν ὠμίλησε τοῖς Ἑνετοῖς καὶ Λιγυριοῖς, καὶ λυπούμενος εἶπε· «Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰρηνεύετε. Καὶ ἀρκεῖ ὑμῖν ὁ ἐξῶθεν πόλεμος· καὶ μὴ ἀναμεταξὺ ὑμῶν μάχεσθε διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ.» Καὶ ἄλλα πολλὰ δημηγορήσας εἰρηνοποίησεν αὐτούς.

Ὁ δὲ ἀμηρᾶς ἰδὼν γεγονέναι τὸ ἡμέτερον ἔργον εἰς οὐδὲν χρήσιμον κατὰ τῶν τριήρων, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐζημιώθημεν, περιχαρῆς γεγονὼς μετὰ σοβαρότητος καὶ ἀγερώχου γνώμης εἰπὼν· «Τὰ ὅσα αὐτοὶ οὐκ ἐδυνήθησαν ἡμῖν ποιῆσαι, ἐγὼ ἀνταμείψομαι,» καὶ ἀνωθεν ἐν τῷ λόφῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου πέραν ἐν τῷ Γαλατᾷ ἐλεθόλεις μεγάλας στήσας, ἵνα τὰς ἡμετέρας νῆας τὰς ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος βυθίσῃ καὶ ἔθεν ἦσαν ποιήσῃ ἀναχωρῆσαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐποίει οὐχὶ μόνον διὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰς τῶν Λιγυρέων νῆας ἀνταμείψῃται, ὅπως δείξῃ ἡμῖν ὅτι εἰς τὰ πάντα δύναται καὶ ἀγχίνους καὶ πολύτροπός ἐστιν. Ἰδόντες δὲ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ ὅτι τὰς νῆας ἐδοῦλετο ζημιῶσαι,

συναχθέντες εἶπον αὐτῷ· «Οὐκ ἔστι δίκαιον ὅτι τὰς τῶν Λιγυρέων καὶ ἡμῶν ἐμπορικὰς νῆας ζημιῶσαι, φίλοι ὄντες.» Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Αὐταὶ αἱ νῆες οὐκ εἰσιν ἐμπορικαί, ἀλλὰ ληστὰὶ θαλάττιοι, καὶ χάριν ἐμπορείας οὐκ ἤλθον ἀνταῦθα, ἀλλ' ἵνα τὸν βασιλέα τὸν ἡμῶν ἐχθρὸν βοηθήσωσιν. Ἐγὼ δὲ ὡς προφανεῖς ἐχθροὺς, εἰ δυνατόν, θέλω παιδεῦσαι· ὑμεῖς δὲ ἀπέλθατε μετ' εἰρήνης ὡς φίλοι.» Λοιπὸν τοῦ ἔργου ἀψάμενος, καὶ ἦν ἰδεῖν σημεῖον ὅτι τῇ πρώτῃ ἐλεθόλει ἡ ἐτεχνίτης τὸ πῦρ ἐνέβαλε τὴν νῆα τὴν τῶν ἄλλων ἀρχουσάν ἐβύθισεν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἰδοῦσαι τὸν κίνδυνον καὶ θέλουσαι φυγεῖν, ἐπὶ τὸ μέρος πλεόν τοῦ Γαλατᾷ ἐλίγον ἐλθοῦσαι τὴν στάσιν ἐποίησαν, ὅπως διὰ τῶν ὑψηλοτάτων οἰκῶν σκέπωνται· αὐτὸς δὲ μὴ φειδόμενος τῶν οἰκῶν πολλοὺς ἐχάλασεν, ἵνα ἀκωλύτως τὰς νῆας μάχηται. Καὶ ἦν θαυμάσαι ὅτι πλεῖον ἢ ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἐλεθόλεις ῥίψας οὐδὲν τι πλεόν τὰς νῆας ἔβλαψεν οὔτε ἀνθρώπων ἐθανάτωσεν, εἰ μὴ γυναῖκά τινα πέτρα πεσοῦσα ἐκ τῶν τευχῶν ἀπέκτεινεν.

Ἡμέρας γὰρ τινὰς ὁ ἀμηρᾶς οὐ τελείαν συμπλοκὴν, ὡς σύνηθες, ἐνέδιδεν ἡμῖν ὡς τὸ πρότερον, εἰ μὴ ἀκροβολισμοὺς μακρόθεν· καὶ ταῖς ἐλεθόλεσι ἡμέρα τε καὶ νυκτὶ οὐκ ἔπαυσεν τὰ τεῖχη σφοδρῶς τύπτειν. Καὶ τινες μὲν οἱ μὴ ὄντες ἐμπειροὶ τοσοῦτον τοῦ πολέμου, ὡς ἔβλεπον μὴ γίνεσθαι συμπλοκὴν, τοὺς διατεταγμένους τόπους αὐτῶν ἀφύγοντες ἐν τοῖς οἰκοῖς αὐτῶν ἤρχοντο· οἱ δὲ Τούρκοι εὐκαιρίαν εὐρίσκοντες μετὰ δυνάμεων σιδηρῶν ἤτοι ἀγκίστρων ἐν τισὶ τόποις τὰς μεστὰς χώματος σπυρίδας, ὅπου ἦσαν εἰς σκέπην τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ συμπλοκῇ, κάτω ἔσυρνον· οἱ δὲ δῆμαρχοὶ ἀντ' αὐτῶν ἐτέρας εὐθὺς ἔβαλον. Μαθῶν δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ὅτι συμβαίνει γενέσθαι ἢ τρῶψ εἰρήκαμεν, τοὺς

τοιούτους σφοδρῶς ἠπειλήσεν. Αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίναντο λέγοντες ὅτι διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς φαγεῖν καὶ πιεῖν, τέκνα τε καὶ γυναῖκας, τοῦτο ἐποίησαν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὤρισεν ἵνα ὅσοι τινὲς οἱ μὴ δυνατόν ἐστί μαχεσθαι διὰ γῆρας ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν, τοὺς ἄρτους καὶ πᾶν θρώσιμον διαμερίζειν ἐν τοῖς οἴκοις καὶ ἐν τοῖς πύργοις κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐνὸς ἐκάστου. Καὶ ὁ πόλεμος ἡμέραν καθ' ἡμέραν γυῖζανε διὰ τὸ καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς ἐναντίους ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας κλίματος νέος στρατὸς οὐ διελίπεν ἐρχεσθαι· τὰ δὲ ἡμέτερα ὀλιγόστευον καὶ ἐταπεινοῦντο, ὥσπερ σελήνη λευσίφωτος, διὰ τὸν καθημερινὸν θάνατον. Τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπειθεῖς καὶ ἀπάνθρωποι τὰ ἡμῶν ταπεινοῦσθαι ἐλέποντες, εὐρόντες τὸν καιρὸν εἰς τὰς πονηρὰς ὀρέξεις, στάσεις καὶ ἀκαταστασίας καθ' ἡμέραν ἐποίουν, καὶ ὕβρεις καὶ λοιδορίας εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως κατὰ τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως καὶ τῶν ἑτέρων ἀρχόντων ἐξέχεον ἐκ τοῦ μισοῦ αὐτῶν λάρυγγος, μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι μήτε τὸν βασιλέα ἢ τοὺς ἀνθρώπους ἐντροπόμενοι. Αὐτὸς δὲ ὁ τρισμακάριστος τὸ τοῦ Δαβὶδ ῥητὸν μιμούμενος τὸ «Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ὡσεὶ ἄλαλος ἐγενόμην, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς, ὅτι οἱ ἐχθροὶ μου ζῶσι καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ, ὅτι ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.» Καὶ τινὲς μὲν προσήρχοντο αὐτῷ λέγοντες ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τάδε ἔφη· τινῶν δὲ περιπατῶν ἤκουε. Καὶ ἐν ἡμῖν ἐπληρώθη τὸ ῥητὸν τὸ φάσκον «Τῶν μὲν εὐτυχοῦντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι, τῶν δὲ δυστυχοῦντων οὐδ' αὐτὸς ὁ γεννήτωρ.»

Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Μαΐου ἐψιθυρίσθη ὅτι ὁ ἀμηρᾶς θούλεται διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ

τοῦ αὐτοῦ πολεμηθῆναι ἡμᾶς σφοδρῶς μετὰ συμπλοκῆς καὶ συρρήξεως. Οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ δῆμαρχοι πάντες, καὶ μάλιστα Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανός, οὐκ ἔπαυον πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖν εἰς ἀντιπαράταξιν τῶν ἐναντίων, καὶ δι' ἑλῆς τῆς νυκτὸς τοὺς τείχους τοὺς ἐμπροσθέντας ἐν τῷ τύπτεσθαι ὑπὸ τῶν ἐλεθόλων ἐδιώρθωνον μυριοτρόπως. Ἔτα ὁ Ἰουστινιανὸς σταίλας πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταρᾶν ἐζήτηε ἐξαποστεῖλαι αὐτῷ ἐλεθόλους τινάς, αἱ ὑπῆρχον ἐν τοῖς μέρεσιν οὗ ἐφύλαττεν αὐτός. Ὁ δὲ κύρ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς οὐκ ἠθέλησε δοῦναι αὐτάς, λέγων ὅτι καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι ἀνάγκη ἦν εἶναι αὐτάς. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἀντέλεγεν ὅτι οὐδεμίαν χρεῖαν ἦν ἐλεθόλους τοσαύτας εἶναι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τοῖς ὑδρείοις. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν τὰ αἰτία ἦλθον καὶ εἰς λόγους νεωτερικοῦς, καὶ ὕβρεις ἐξέχεον ἐκατέρωθεν τῶν στομάτων εἰς κατὰ τοῦ ἑτέρου, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν Νοταρᾶν ἀνωφελῆ καὶ ἀλάστορα καὶ ἐχθρὸν τῆς πατρίδος ἐκάλεσεν, αὐτὸς δὲ πάλιν αὐτὸν ἐξ ἐναντίας ὕβρεισιν ἐτέραις ἐπέπλυε. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα παραλαβὼν αὐτοὺς κατ' ἰδίαν λέγει· «Ἀδελφοί, οὐκ ἔστι καιρὸς ἀναμέσον ἡμῶν τοιούτως ποιεῖν καὶ λέγειν καὶ μαχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς συγχωρήσωμεν καὶ τῷ Θεῷ δεηθῶμεν ἵνα λυτρωθῶμεν ἐκ τοῦ προφανοῦς στόματος τοῦ αἰσθητοῦ τούτου δράκοντος.» Καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους λόγους αὐτοῖς εἰπὼν εἰρηνοποίησεν αὐτούς, καὶ ἕκαστος τούτων ἐν τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ τόπῳ ἐπανέστρεψε, τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐκπληρῶν. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς φοβερὸς ἐφάνη τοῖς ἐναντίοις καὶ μάλιστα ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐν τῷ λέγειν καὶ διορθῶναι καὶ πράττειν, καὶ ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρήξεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐποίει, καὶ πολλοὺς μὲν ἐζώγρει, ἑτέρους δὲ μαχαίρας ἐποίει παρανάλωμα. Καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἐρ-

γα τοῦ ἀνδρός οἱ πάντες ἐθαύμαζον, καί λυτρωτῆν καί σωτήρα τῆς πόλεως ἔλεγον. Πλὴν οὐκ εἰς τέλος οὕτως ἐνέμεινεν, ἀλλὰ τὴν φήμην ἦν μετὰ ἀνδρείας ἐκέρδησεν, ὕστερον ἤ δειλία διέφθειρεν.

Ἡμῶν δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ τις φήμη ψευδῆς ἐρρέθη εἰς τὸ ἐναντίον στρατόπεδον, ὅτι ἐκ τῆς Ἰταλίας στόλος εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως ἔρχεται, ὁμοίως καὶ ὁ Ἰάγκος ὁ Κυβερνήτης τῶν Οὐγγάρων μετὰ πλείστων στρατῶν ἱππικῶν τε καὶ πεζῶν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ υἱοὶ τῆς Ἄγαρ, φόβος διέσχε πλείστος αὐτούς· καὶ κατὰ τοῦ ἀμηνᾶ ἀράς ἔλεγον καὶ διεγόγγυζον, λέγοντες ὅτι αὐτὸς ἔσεται ὁ ἀφανισμὸς τοῦ γένους αὐτῶν διὰ τὸ ἀδύνατα ἐπιχειρῆσθαι αὐτούς. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀμηνᾶς μεστὸς ὑπάρχων διαλογισμῶν καὶ ταραχῆς καὶ δειλίας, καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ περίλυπος ὑπῆρχε, πρῶτον μὲν διότι ἐρρέθη αὐτοῖς περὶ τῆς βοήθειας, δεύτερον δὲ θεωροῦντες πῶς τοσοῦτον στρατεύμα φοβερόν καὶ ἀναρτίμητον διὰ ξηραῶν τε καὶ θαλάσσης τοσοῦταις ἡμέραις οὐδὲν ἐκατόρθωσεν, καὶ πολλάκις τοσοῦταις μηχαναῖς καὶ δυνάμεσι τὰς κλίμακας ἐν τοῖς τείχεσι θαλόντες κακῶς ἀπεπέμφθησαν καὶ ἀπεκρημνίσθησαν, καὶ φόβος πολὺς κατ' αὐτῶν ἐγίγνετο, ὥστε τοῖς Τούρκοις τοῖς ἐν τοῖς τείχεσι δειλία προσήγγισε· τρίτον δὲ ὅτι ἐθεώρουν σημεῖον. Φῶς ἀστράπτον καταβαῖνον ἐξ οὐρανῶν καὶ δι' ὄλης τῆς νυκτὸς ἄνωθεν τῆς πόλεως ἑστὸς διέσκεπεν αὐτήν. Καὶ ὡς εἶδον αὐτὸ τὸ φῶς, ἐν πρώτοις ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς ὠργίσθη τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ἤθελεν αὐτοὺς κατακαῦσαι καὶ ἡμῖν παραδῶσαι δούλους. Ἐπειτα δὲ ὡς εἶδον ὅτι πάντοτε μετὰ αἰσχύνῃς ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων ἀπεκρημνίζοντο καὶ τοσοῦτας μηχανὰς ποιῶντες καὶ οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ ὡς ἤκουσαν καὶ ψευδῆ φήμην περὶ τοῦ στόλου τῆς Ἰταλίας

καὶ τοῦ Ἰάγκου, πάλιν περὶ τοῦ φωτὸς ἐκείνου ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν πολεμεῖ καὶ σκέπει αὐτούς καὶ ἀντιλήπτωρ αὐτῶν ἐστί, διὸ καὶ ἡμεῖς ἄνευ θελήματος αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα ποιῆσαι οὐδέν. Καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὁ ἀμηνᾶς, ὡς εἶπομεν, καὶ πᾶς ὁ στρατὸς αὐτοῦ λυπούμενος καὶ κατηφῆς ὑπῆρχον ὅς βουληθεῖς ἐπὶ τὴν αὔριον ἐγερθῆναι καὶ τὴν πολιορκίαν λύσαι. Τῇ δὲ αὐτῇ ἐσπέρᾳ ἐν ἡ' ἐπὶ τὴν αὔριον ἐβούλοντο ἵνα ἀπέλθωσιν, ὄρωσι· πάλιν, ὡς σὺνηθες, τὸ φῶς ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβαῖνον. Καὶ οὐχ ἠπλωτο, ὡς σὺνηθες τὸ πρότερον, ἕως ἄνωθεν τῆς πόλεως ἱστάναι δι' ὄλης τῆς νυκτὸς, ἀλλ' ἐκ μακροῦ μόνον ἐφάνη καὶ εὐθὺς διασκορπισθὲν ἀφανὲς ἐγένετο. Ὡς οὖν εἶδον αὐτὸ ὁ ἀμηνᾶς καὶ πάντες οἱ αὐτοῦ, χαρᾶς πολλῆς πλησθέντες ἔλεγον· «Ὁ Θεὸς τὰ νῦν ἐγκατέλιπεν αὐτούς.» Καὶ αὐτὸ ἔκριναν οἱ τῆς μιαρᾶς αὐτῶν καὶ ἀσεβοῦς θρησκείας καὶ πλάνης σοφοὶ καὶ γραμματεῖς πῶς τὴν πόλιν κερδήσωσι τὸ φῶς ἐδήλου· καὶ οὕτως πάντες ἐλπίδας εἶχον χρηστάς ὄν καὶ ἐπέτυχον διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν.

Ἄλλ' ἡ πασιὰς μὲν ὁ πρῶτος τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ὁ ὑπὲρ πάντας δόκιμος καὶ πρακτικὸς, θεωρῶν τὸν ἀμηνᾶν οὕτως διαλογιζόμενον καὶ τοὺς ἐτέρους πάντας μεστοὺς φόβου καὶ δειλίας, εἰς τὸ φαινόμενον καὶ αὐτὸς ἐλυπεῖτο, ἔσωθεν δὲ ἠγαλλιᾶτο. Καὶ ἡ αἰτία ἦν ὅτι αὐτὸς πάντοτε τῷ ἀμηνᾶ ἐν ταῖς βουλαῖς ἔλεγε ἵνα μὴ πόλεμον ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως, ἕπως μὴ οἱ δυτικοὶ αὐθένται ἀκούσωσι καὶ συναχθέντες ἐμονοήσωσι καὶ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐξώσωσι. Καὶ τότε πάλιν δεικνύων ὡς λυπούμενος ἦν ἔλεγε τῷ ἀμηνᾶ· «Ἐγὼ ἐξ ἀρχῆς ταῦτα ἐνωτιζόμεν περὶ τούτων πῶς ἐμελλον γενέσθαι, καὶ πολλάκις ταῦτά σοι εἶρηκα, καὶ οὐκ ἤκουσάς μου. Τὰ νῦν δὲ πάλιν, ἐὰν ἀρεστὸν σοὶ ἐστὶν ἵνα

ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἀναχωρήσωμεν, καλὸν ἐστίν, ἵνα μὴ τι χεῖρον γένηται.» Καὶ ὁ ἀμηνῶς ἀκούων τοὺς λόγους τούτους ἡμιθνήσκει ἐκ τῆς λύπης καὶ τῆς περιφρονήσεως ἐναπέμεινε, πῶς μετὰ αἰσχύνης τσαύτης ὡς φεύγων ἀναχωρήσῃ. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν οὕτως ἐστῶτα καὶ διαλογιζόμενον Σογὰν πασιᾶς ὁ δεῦτερος θεζίρης αὐτοῦ, ἐσυμβούλευσε τὸν ἀμηνῶν ἵνα τὴν μάχην κινήσῃ καθ' ἡμῶν, καὶ διὰ τὸ φθονεῖν τῷ Ἄλῃ πασιᾶ κεκρυμμένην γὰρ ἔχθραν εἶχον ἀναμεταξύ. Καὶ οὕτως ἀναθαρρύνων αὐτὸν λέγει· «Ἴνα τί, ὦ ἀμηνῶ, ἐστῆκας συυθρωπὸς καὶ λυπούμενος, καὶ τίς ἢ δειλία ἢ ἐμπεσοῦσά σοι, καὶ τίνας οἱ ἀναβαίνοντες διαλογισμοὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν σου; ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ ἐστίν. Μὴ λυπήσῃαι. Οὐχ ὄρα; διὰ τοῦ φωτὸς ἐκείνου σημεῖον ὅτι τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖρά σου δώσει; Οὐχ ὄρα; τοσοῦτου μὴ ἀριθμητοῦ στρατοῦ πλήθος ὃ ἔχεις, καὶ καλῶς εἰ ἡτοιμασμένος, καὶ πᾶσα ἢ προπαρασκευῆ πολλῇ καὶ καλῇ; Ὁ στρατὸς τοῦ Μακεδόνοιο Ἀλεξάνδρου τοσοῦτος οὐχ ὑπῆρχε ποτε ὡς ὁ σός, οὐδὲ τσαύτας παρασκευὰς αὐτὸς εἶχε· καὶ τὸν κόσμον ἐκυρίευσεν ὅμως. Ἐγὼ μὲν σὺ πιστεῦω οὕτε ἐλπίζω ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα στόλον ἐλθεῖν, ὡς τινες λέγουσιν καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἄλῃ Πασιαῶς εἶρηκε, διὰ τί μὲν καλῶς οἶδατε ὅτι ἡ πολυαρχία τῶν Ἰταλῶν αὐθέντων καὶ τῶν ἐτέρων ἐσπερίων ἀνάρχους ποιεῖ αὐτοὺς εἶναι, καὶ ἀναμέσον αὐτῶν οὐκ ἐστίν ὁμόνοια. Καὶ ὅταν πάλιν τινὲς αὐτῶν ὁμονοήσωσι μετὰ κόπου καὶ συμβάσεων πολλῶν, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ καὶ οὐκ εἰς μάκρος λύεται ὁ τούτων σύνδεσμος· καὶ ἐν συνδέσμῳ ὄντας εἰς κατὰ τοῦ ἐτέρου περιεργάζεται, πῶς ἀρπάξαι δυνήσεται τὰ τούτου, καὶ ἀλλήλους προσέρχονται καὶ φυλάττονται. Πολλὰ μὲν οὖν βουλευόνται καὶ λογίζονται καὶ λέγουσι, καὶ ὀλίγα πράττουσιν, καὶ ἡ τῆς ἐσπέρας βουλή τῷ πρώτῳ οὐκ

ἀρεστή ἐστὶ πάλιν αὐτοῖς. Καὶ ὅταν ἡ βουλή σταθῇ, ἐν τοῖς ἔργοις χρονίζουσι· καὶ τούτοις ποιοῦσιν, ἵνα κατὰ τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ ὀρέξεις καιρὸν ἐπιτήδειον εὕρωσι. Καὶ ὅταν ἔργον τι ἐπιχειρηθῶσι καὶ ἀρχὴν ποιήσωσιν, οὐδὲν κατορθώνουσι διὰ τὰς ἀσυμφωνίας αὐτῶν. Καὶ μάλιστα τὰ νῦν, καθὼς γινώσκετε, νέας διαφορὰς ἀναμέσον μέρος τι ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν. Καὶ ὅμως πάλιν ἐγὼ ἐρῶ, ὅπερ ἐστίν ἀδύνατον δι' ἃς αἰτίας εἶρηκα· εἰ στόλος κατὰ ἀλήθειαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἔλθῃ, τί ἐξ αὐτοῦ ἀνάγκη ἡμῖν, ὅτι οὐδέποτε ἐλεύσεται λαὸς ὅσος τὸν ἀριθμὸν τὸ ἡμῖν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, ἀλλ' οὕτε τὸ τέταρτον μέρος. Διὰ τούτο, ὦ ἀμηνῶ ἡμέτερε αὐθέντα, θάρσει. Οὐκ ἀνάγκη ἐστὶ πρὸς τὸ παρὸν φόβον σε εἶναι εἰ μὴ μόνον ἐκ Θεοῦ. Καὶ ἀνδρίζου καὶ ἀγάλλου καὶ ἰσχυε, καὶ τῇ τέχνῃ τῇ τοῦ πυρὸς οὐκ ὄκησον σήμερον καὶ αὔριον, ἵνα μετὰ τῶν ἐλεθόλων, ὅσον δυνατόν, τὰ τεῖχη πλέον ταπεινώσῃς.» Οἱ γὰρ τοιοῦτοι λόγοι καὶ βουλαὶ τῷ ἀμηνῶ πλεῖστα ἤρεσκον, καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε, καὶ ἀναψυχὴν ἐκ τῆς λύπης ἔλαβε. Καὶ προστάξας λέγει αὐτῷ· «Ἀναθεώρησον τὸν στρατὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, καὶ γνώρισον αὐτοὺς, ἐν τίνι γνώμῃ εἰσίν.» Αὐτὸς δὲ ποιήσας τὸ προσταχθὲν καὶ ἐλθὼν λέγει· «Εἶδον τὸν στρατὸν καὶ ἐγνώρισα. Τοσοῦτόν ἐστιν· μάχου μετὰ χαρᾶς, καὶ ἡ νίκη ἡμετέρα ἐστίν.» Ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἀμηνῶς καὶ εἶπε· «Δοιπόν, ὦ Σογὰν, ἀρεστὸν σοὶ ἐστίν ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ νῦν τὴν τύχην γνωρίσωμεν, εἰ ἀρεστὸν αὐτῇ ἐστίν καὶ βοηθήσῃ ἡμῖν ὡς καὶ ἐτέροις πολλοῖς. Στείλον οὖν ἐπὶ τὸν Γαλατᾶν φυλακὴν τινα, ἵνα μὴ λαθρακίως ἐξ αὐτοῦ περάσωσιν καὶ τῇ πόλει βοηθήσωσιν.»

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἄλῃ Πασιαῶς ἐλυπήθη λίαν, αἰσχυνομένης ὅτι ὑπερίσχυσαν οἱ λόγοι τοῦ Σογὰν πασιᾶ, καὶ ἐκ τοῦ

φρόνου ἤθελεν, εἰ δυνατόν, ποιῆσαι μηχανήν ἵνα οὐδὲν πράξωσιν κατὰ τῆς πόλεως. Ἐμήνυσε τῷ βασιλεῖ τὰ συμβάντα καὶ παρήγει αὐτὸν μὴ φοβεῖσθαι, διότι ἐν τοῖς πολέμοις ἀδελγὸς ἐστὶν ἡ τύχη πολλάκις· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φύλακες φυλαττέτωσαν ἀγρόπυως. Ἦν δὲ τοῦτο τῇ ἐβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ τοῦ Μαΐου ἑσπέρας. Ὁ δὲ ἀμηνῶς προστάξας δι' ἑλγος ἐκείνης τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας φῶτα καὶ φανοὺς ποιήσωσι, καὶ νήστεις δι' ἑλγος τῆς ἡμέρας διατελέσωσι καὶ ἐπτάκις λουσθῶσι, καὶ τοῦ Θεοῦ νήστεις καὶ καθαροὶ δεηθῶσιν, ὅπως τὴν πόλιν νικήσωσιν· ὃ καὶ ἐγένετο. Τῇ δὲ δευτέρῃ ἑσπέρας ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν μετὰ τὸ ἀριστῆσαι αὐτοὺς ὁ εὐν ἀμηνῶς σταθεῖς δημηγορῶν ταῦτα ἔφη.

ε'. Ὡ τέκνα φίλτατα, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ προφήτου Μωάμεθ καὶ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ δέσμαι καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα ἐπὶ τὴν αὔριον ἄξιον ἔργον μνήμης αἰωνίου ποιήσητε, ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν πανταχοῦ ἕως τοῦ νῦν, ὡς φανερόν ἐστιν, ἐποίησαν, καὶ μετὰ προθυμίας καὶ γενναιότητος καὶ μεγαλοψυχίας τοὺς τείχους ἄνωθεν μετὰ τῶν κλιμάκων ὡς πτερωτοὶ διέλθητε· καὶ τὴν φήμην ἣν οἱ πρὸ ἡμῶν, ὡς εἶπομεν, ἐκέρδησαν καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο, μὴ γένοιτο ἵνα ἡμεῖς ἀπολέσωμεν αὐτήν, ἀλλὰ μάλιστα νῦν ἡ ὥρα ἠγγικεν ἵνα αὐτὴν πολυπλασίως ἀυξήσωμεν.» Καὶ ἐτέρους πολλοὺς λόγους στρατιωτικὰς εἰπὼν αὐτοῖς διέγειρε τοῦτους εἰς μεγαλοψυχίαν, ἵνα γενναίως πράξωσιν. Εἶτα λέγει· «Καὶ εἰάν καὶ ἐξ ἡμῶν τινες ἀποκτανθῶσιν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις, γεγραμμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καλῶς οἴδατε διὰ τοῦ ἡμετέρου κορᾶν τί φησιν ὁ προφήτης, ὅτι ὁ ἀποθάνων ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ ἐλόσωμος ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τοῦ Μωάμεθ ἀριστήσῃ καὶ πιεῖ, καὶ μετὰ παιδῶν καὶ μετὰ γυναικῶν ὡραίων καὶ παρθένων ἐν τόπῳ χλοερῷ

καὶ μεμυρισμένων ἀνθεσιν ἀναπαυθῆ, καὶ ἐν λουτροῖς ὡραιότατοις λουσθῆ, καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἐκ Θεοῦ ἔξει ταῦτα. Ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἐξ ἐμοῦ πᾶς ὁ ἐμὸς στρατὸς καὶ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς μου, ἐάν νικήσωμεν, ὁ μισθὸς ὃν ἔξουσιν παρ' ἐμοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκάστου διπλασίων ἐσται οὐ τὰ νῦν ἔχουσι, ὅς ἀπὸ τοῦ νῦν ἄρξῃται ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν. Καὶ ἡμέραις τρισὶν ἡ πόλις πᾶσα ὑμῶν ἐσεται. Καὶ εἴ τι δ' ἂν σκυλεύσητε καὶ εὗρητε χρυσίου καὶ ἀργυρίου σκευὸς καὶ ἱματισμόν, αἰχμαλώτους τε ἀνδρας καὶ γυναῖκας, μικροὺς τε καὶ μεγάλους, οὐδεὶς δυνηθεῖ αὐτοὺς ὑμῖν αἰτήσαι ἢ τι ἐνοχλήσαι εἰς οὐδέν.» Καὶ τελειώσας τοῦ λέγειν ὤμοσεν αὐτοῖς φυλάττειν τὰ ὅσα αὐτοῖς διετάξατο. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν λίαν, καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ πάντες ἀλαλάξαντες ἦσαν κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον· «Ἀλλὰ ἀλλὰ· Με-εμέτη βροσοὺ ἀλλά,» τοῦτ' ἐστίν· «Ὁ Θεὸς τῶν Θεῶν, καὶ Μαχουμέτης ὁ προφήτης αὐτοῦ.»

Ἀκούσαντες δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ πόλει τῆς τοσαύτης κραυγῆς ὡσεὶ ἤχον μέγαν θαλάσσης, ἐλογιζόμεθα τί ἄρα ἐστὶ μετ' ὀλίγον δὲ ἐμάθομεν θεαίως καὶ ἐν ἀληθείᾳ ὅτι ἐπὶ τὴν αὔριον ὁ Ἀμηνῶς ἠτοίμασε χερσαῖόν τε καὶ ὑδραῖον πόλεμον σφοδρῶς, ὅσον αὐτῷ ἦν δυνατόν, δῶσαι τῇ πόλει. Ἡμεῖς δὲ θεωροῦντες τοσοῦτον πλῆθος τῶν ἀσεβῶν, λέγω ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὄντως καθ' ἕκαστον ἡμῶν πενταχόσιοι καὶ πλεῖον ἦσαν ἐξ αὐτῶν· καὶ εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν πάσας ἡμῶν τὰς ἐλπίδας ἀνεθέμεθα. Καὶ προστάξας ὁ βασιλεὺς ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων καὶ τῶν θείων ἐκτυπωμάτων ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς καὶ μοναχοί, γυναῖκές τε καὶ παιδία, μετὰ δακρῶν διὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περιερχόμενοι τὸ Κύριε ἐλέησον μετὰ δακρῶν ἔκραζον, καὶ τὸν Θεὸν ἐκέτευον ἵνα μὴ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν παραδώσῃ

ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων καὶ ἀποστατῶν καὶ πονηροτάτων παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἀλλ' ἵλεως γενήσεται ἡμῖν τῆ κληρονομία αὐτοῦ. Καὶ μετὰ κλαυθμοῦ ἀλλήλους ἀνεθαῤῥύνοντο ἵνα ἀνδρείως ἀντισταθῶσι τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τῆ ὥρᾳ τῆς συμπλοκῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆ αὐτῆ ὁδουηρᾶ ἐσπέρα τῆς δευτέρας συνάξας πάντας τοὺς ἐν τέλει ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους δημάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ ἐτέρους προκρίτους στρατιώτας ταῦτα ἔφη.

ς'. «Ἵμεῖς μὲν, εὐγενέστατοι ἀρχοντες καὶ ἐκλαμπρότατοι δῆμαρχοι καὶ στρατηγοὶ καὶ γενναϊότατοι συστρατιῶται καὶ πᾶς ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός, καλῶς οἶδατε ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα καὶ ὁ ἐχθρὸς τῆς πίστεως ἡμῶν θούλειαι ἵνα μετὰ πάσης τέχνης καὶ μηχανῆς ἰσχυροτέρως στενοχωρήσῃ ἡμᾶς, καὶ πόλεμον σφοδρὸν μετὰ συμπλοκῆς μεγάλης καὶ συρρόξεως ἐκ τῆς χέρσου καὶ θαλάσσης δώσῃ ἡμῖν μετὰ πάσης δυνάμεως, ἵνα, εἰ δυνατόν, ὡς ὅφισ τὸν ἰὸν ἐκχύσῃ καὶ ὡς λέων ἀνήμερος καταπίῃ ἡμᾶς. [Βιάζεται] διὰ τοῦτο λέγω καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα στῆτε ἀνδρείως καὶ μετὰ γενναίας ψυχῆς, ὡς πάντοτε ἕως τοῦ νῦν ἐποιήσατε, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως ἡμῶν. Παραδίδωμι δὲ ὑμῖν τὴν ἐκλαμπροτάτην καὶ περίφημον ταύτην πόλιν καὶ πατρίδα ἡμῶν καὶ βασιλεύουσιν τῶν πόλεων. Καλῶς οὖν οἶδατε, ἀδελφοί, ὅτι διὰ τεσσαρά τινα ὀφειλέται κοινῶς ἔσμεν πάντες ἵνα προτιμήσωμεν ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ εὐσεβείας, δεύτερον δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τρίτον δὲ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ὡς Χριστοῦ Κυρίου, καὶ τέταρτον ὑπὲρ συγγενῶν καὶ φίλων. Διοιόν, ἀδελφοί, ἐὰν χρεῶσταί ἔσμεν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκ τῶν τεσσαρῶν ἀγωνίζεσθαι ἕως θανάτου, πολλῶ μᾶλλον ὑπὲρ πάντων τούτων ἡμεῖς, ὡς βλέπετε προφανῶς, καὶ ἐκ πάντων μέλλομεν ζη-

μιωθῆναι. Ἐὰν διὰ τὰ ἐμὰ πλημμελήματα παρὰχωρήσῃ ὁ Θεὸς τὴν νίκην τοῖς ἀσεβέσιν, ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἀγίας, ἦν Χριστὸς ἐν τῷ οἰκείῳ αἵματι ἡμῖν ἐδωρήσατο, κινδυνεύομεν ὅ ἐστι κεφάλαιον πάντων. Καὶ ἐὰν τὸν κόσμον ἔλον κερδήσῃ τις καὶ τὴν ψυχὴν ζημιωθῇ, τί τὸ ὄφελος; Δεύτερον πατρίδα περίφημον τοιοῦτως ὑστερούμεθα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν. Τρίτον βασιλείαν τὴν ποτὲ μὲν περιφανῆ, νῦν δὲ τεταπεινωμένην καὶ ὠνειδισμένην καὶ ἐξουθενημένην ἀπωλέσαμεν, καὶ ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ ἀσεβοῦς ἀρχεται. Τέταρτον δὲ καὶ φίλτατων τέκνων καὶ συμβίων καὶ συγγενῶν ὑστερούμεθα. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀλιτήριος ὁ ἀμηρᾶς πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄγει σήμερον ἀφ' οὗ ἡμᾶς ἐλθὼν ἀπέκλεισεν καὶ μετὰ πάσης μηχανῆς καὶ ἰσχύος καθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτα οὐκ ἐπαύσατο πολιορκῶν ἡμᾶς καὶ χάριτι τοῦ παντεπόπτου Χριστοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκ τῶν τειχῶν μετὰ αἰσχύνης ἄχρι τοῦ νῦν πολλάκις κακῶς ἀπεπέμφθη. Τὰ νῦν δὲ πάλιν, ἀδελφοί, μὴ δειλιάσητε, ἐὰν καὶ τεῖχος μερόθεν ἔπεσε, διότι, ὡς ὑμεῖς θεωρεῖτε, κατὰ τὸ δυνατόν ἐδιωρθώσαμεν πάλιν αὐτό. Ἡμεῖς πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἄμαχον δόξαν τοῦ Θεοῦ ἀνεθέμεθα, οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις καὶ δυνάμει καὶ πλήθει, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν πεποιθήσαμεν, δεύτερον δὲ καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις χερσὶ καὶ ῥωμαλεότητι, ἦν ἐδωρήσατο ἡμῖν ἡ θεία δύναμις. Γνωρίζω δὲ ὅτι αὕτη ἡ μυριαριθμητὸς ἀγγέλων τῶν ἀσεβῶν, καθὼς ἡ αὐτῶν συνθήθεια, ἐλεύσονται καθ' ἡμῶν μετὰ θανάτου καὶ ἐπλημένης ὀφρῦος καὶ θάρσους πολλοῦ καὶ βίας, ἵνα διὰ τὴν δλιγότητα ἡμῶν θλίψωσι καὶ ἐκ τοῦ κόπου στενοχωρήσωσι, καὶ μετὰ φωνῶν μεγάλων καὶ ἀλαλαγμῶν ἀναριθμητῶν, ἵνα ἡμᾶς φοβήσωσι. Τὰς τοιαύτας

αὐτῶν φλυαρίας καλῶς οἶδατε, καὶ οὐ χρὴ λέγειν περὶ τούτων. Καὶ ὦρα ὀλίγοι ταῦτα ποιήσωσι, καὶ ἀναριθμήτους πέτρας καὶ ἕτερα βέλη καὶ ἐλεβολίσκους ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν ἀνωθεν ἡμῶν πτήσουσι· δι' ὧν, ἐλπίζω γάρ, οὐ ἐλάψωσι, διότι ὑμεῖς θεωρῶ καὶ λίαν ἀγάλλομαι καὶ τοιαύταις ἐλπίσι τὸν λογισμὸν τρέφομαι, ὅτι εἰ καὶ ὀλίγοι πάνυ ἐσμέν, ἀλλὰ πάντες ἐπιδέξιοι καὶ ἐπιτήδαιοι ῥωμαλέοι τε καὶ ἰσχυροὶ καὶ μεγαλήτορες καὶ καλῶς προπαρασκευασμένοι ὑπάρχετε. Ταῖς ἀσπίσιν ὑμῶν καλῶς τὴν κεφαλὴν σκέπεσθε ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ καὶ οὐρῶρήξει. Ἡ δεξιὰ ὑμῶν ἢ τὴν ρομφαίαν ἔχουσα μακρὰ ἔστω πάντοτε. Αἱ περικεφαλαῖα ὑμῶν καὶ οἱ θώρακες καὶ οἱ σιδηροὶ ἱματισμοὶ λίαν εἰσὶν ἱκανοὶ ἅμα καὶ τοῖς λοιποῖς ὅπλοις, καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἔσονται πάνυ ὠφέλιμα· ἃ οἱ ἐναντίοι οὐ χρῶνται, ἀλλ' οὔτε κέκτληνται. Καὶ ὑμεῖς ἔσωθεν τῶν τειχῶν ὑπάρχετε σκεπόμενοι, οἱ δὲ ἀσκεπεῖς μετὰ κόπου ἔρχονται. Διὸ ὡ συστρατιῶται γίνεσθε ἔτοιμοι καὶ στερεοὶ καὶ μεγαλόψυχοι διὰ τοὺς οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ. Μιμηθῆτε τοὺς ποτε τῶν Καρχηδονίων ὀλίγους ἐλέφαντας, πῶς τοσοῦτον πλῆθος ἔππων Ῥωμαίων τῇ φωνῇ καὶ θεῶ ἐδίωξαν· καὶ ἐὰν ζῶον ἄλογον ἐδίωξε, πόσον μάλλον ἡμεῖς οἱ τῶν ζῶων καὶ ἀλόγων ὑπάρχοντες κύριοι, καὶ οἱ καθ' ἡμῶν ἐρχόμενοι ἵνα παράταξιν μεθ' ἡμῶν ποιήσωσιν, ὡς ζῶα ἄλογα, καὶ χεῖρονές εἰσιν· Αἱ πέλται ὑμῶν καὶ ῥομφαῖαι καὶ τὰ τόξα καὶ ἀκόντια πρὸς αὐτοὺς πεμπέτωσαν παρ' ὑμῶν. Καὶ οὕτως λογίσθητε ὡς ἐπὶ ἀγρίων χοίρων πλῆθον κυνήγιον, ἵνα γνώσωσιν οἱ ἀσεβεῖς ὅτι οὐ μετὰ ἀλόγων ζῶων, ὡς αὐτοί, παράταξιν ἔχουσιν, ἀλλὰ μετὰ κυρίων καὶ αὐθεντῶν αὐτῶν καὶ ἀπογόνων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Οἶδατε καλῶς ὅτι ὁ δυσσεβὴς αὐτὸς ὁ ἀμηρᾶς καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν πί-

στεως χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τινὸς τὴν ἀγάπην ἣν εἶχομεν ἔλυσεν, καὶ τοὺς ἔρχους αὐτοῦ τοὺς πολλοὺς ἠθέτησεν ἀντ' οὐδενὸς λογιζόμενος, καὶ ἐλθὼν αἰφνιδίως φρούριον ἐποίησεν ἐπὶ τὸ στενὸν τοῦ Ἀσωμάτου, ἵνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν δύνηται ἐλάπτειν ἡμᾶς. Τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν καὶ κήπους καὶ παραδείσους καὶ οἴκους ἡδὴ πυριαλώτους ἐποίησε· τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς Χριστιανούς, ἔσουε εὖρεν, ἐθανάτωσε καὶ ἡχμαλώτευσεν· τὴν φιλίαν ἡμῶν ἔλυσε. Τοὺς δὲ τοῦ Γαλατᾶ ἐφιλίωσε, καὶ αὐτοὶ χαίρονται, μὴ εἰδότες καὶ αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι τὸν τοῦ γεωργοῦ παιδὸς μῦθον, τοῦ ἐφήνοντος τοὺς κοχλίας καὶ εἰπόντος, Ὡ ἀνόητα ζῶα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐλθὼν οὖν, ἀδελφοί, ἡμᾶς ἀπέκλεισε, καὶ καθ' ἑκάστην τὸ ἀχανὲς αὐτοῦ στόμα χάσκων, πῶς εὖρη καιρὸν ἐπιτήδειον ἵνα καταπίῃ ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἀνήγειρεν ὁ τρισμακάριστος καὶ μέγας βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐκεῖνος, καὶ τῇ πανάγῳ τε καὶ ὑπεράγῳ δεσποίνῃ ἡμῶν θεοτόκῳ καὶ ἀειπαρθένῳ Μαρίᾳ ἀφιέρωσεν καὶ ἐχαρίσατο τοῦ κυρίου εἶναι καὶ βοηθὸν καὶ σκέπην τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι καὶ καταφύγιον τῶν Χριστιανῶν, ἐλπίδα καὶ χαρὰν πάντων τῶν Ἑλλήνων, τὸ καύχημα πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπὸ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν. Καὶ οὗτος ὁ ἀσεβέστατος τὴν ποτε περιφανῆ καὶ ὀμφακίζουσαν ὡς ῥόδον τοῦ ἀγροῦ βούλεται ποιῆσαι ὑπ' αὐτόν. Ἡ ἐδούλωσε σχεδόν, δύναμαι εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίον, καὶ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς Πόντον καὶ Ἀρμενίαν, Περσίαν καὶ Παμφλαγονίαν, Ἀμαζόνιας καὶ Καππαδοκίαν, Γαλατίαν καὶ Μηδίαν, Κολχίδας καὶ Ἰθέριας, Βοσποριανούς καὶ Ἀλβάνους, Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ Μεσοποταμίαν, Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην, Ἀραβίαν τε καὶ Ἰουδαίαν, Βακτριανούς καὶ Σκύθας, Μακεδονίαν καὶ Θετταλίαν, Ἑλλάδα, Βοιωτίαν, Λοκροὺς καὶ Αἰτωλοὺς, Ἀκαρνα-

νίαν, Ἀχαΐαν καὶ Πελοπόννησον, Ἑπειρον καὶ τὸ Ἰλλυρι-
κόν. Λυχνίτας κατὰ τὸ Ἀνδριατικόν, Ἰταλίαν, Τουσκίνους,
Κελτοὺς καὶ Κελτογαλάτας, Ἰθριάν τε καὶ ἕως τῶν Γαδεί-
ρων, Λιβύαν καὶ Μαυρητανίαν καὶ Μαυρουσίαν, Αἰθιοπίαν,
Βελέδας, Σκυόδην, Νουμιδίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ Αἴγυπτον,
αὐτὸς τὰ νῦν βούλεται δουλώσαι, καὶ τὴν κυριεύουσιν τῶν
πόλεων ζυγῷ ὑποβαλεῖν καὶ δουλεῖν, καὶ τὰς ἀγίας ἐκκλη-
σίας ἡμῶν, ἐνθα ἐπροσκυνεῖτο ἡ ἀγία Τριάς καὶ ἐδοξολο-
γεῖτο τὸ πανάγιον, καὶ εἶπεν οἱ ἄγγελοι ἤκουοντο ὑμνεῖν τὸ
Θεῖον καὶ τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ Λόγον οἰκονομίαν, βούλε-
ται ποιῆσαι προσκύνημα τῆς αὐτοῦ θλασφημίας καὶ τοῦ φλη-
ναφοῦ αὐτοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ, καὶ κατοικητήριον ἀλό-
γων καὶ καμήλων. Λοιπὸν ἀδελφοί καὶ συστρατιῶται, κατὰ
νοῦν ἐνθυμήθητε ἵνα τὸ μνημόσυνον ὑμῶν καὶ ἡ μνήμη καὶ
ἡ φήμη καὶ ἡ ἐλευθερία αἰώνιως γενήσῃται.»

Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς ἐν τοῖς δεξιῶσι μέρε-
σιν ἰσταμένους ἔφη· «Ἐνετοὶ εὐγενεῖς, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι
ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ στρατιῶται δυνατοὶ
καὶ ἐν πολέμοις δοκιμώτατοι, οἱ διὰ τῶν ἐστιλδωμένων ὑ-
μῶν βρομφαίων καὶ χάριτος πολλάκις πλῆθος τῶν Ἀγαρη-
νῶν ἐθανατώσατε, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ποταμειδῶς ἐκ τῶν
χειρῶν ὑμῶν ἔρρευσε, τῇ σήμερον παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα τὴν
πόλιν ταύτην τὴν εὐρισκομένην ἐπὶ τοσαύτῃ συμφορᾷ τοῦ
πολέμου ὀλοφύχως καὶ ἐκ μέσου ψυχῆς γένητε ὑπερασιπι-
σταί. Οἴδατε γὰρ καλῶς, καὶ δευτέραν πατρίδα καὶ μητέρα
αὐτὴν ἀεχνάως εἶχετε· διὸ καὶ ἐκ δευτέρου πάλιν λέγω καὶ
παρακαλῶ ἵνα ἐν αὐτῇ ὄρα ὡς φιλόπιστοι τε καὶ ὁμόπιστοι
καὶ ἀδελφοὶ ποιήσῃτε.» Εἶτα στραφεὶς ἐν τοῖς ἀριστεροῖς
μέρεσι λέγει τοῖς Λιγουρίταις· «^Ω Λιγουρίται, ἐντιμώτατοι
ἀδελφοί, ἄνδρες πολεμισταὶ καὶ μεγαλοκάρδιοι καὶ φημι-

στοί, καλῶς οἴδατε καὶ γινώσκετε ὅτι ἡ δυστυχὴς αὕτη
πόλις πάντοτε οὐκ ἔμοι μόνον ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν διὰ
πολλά τινα αἷτια. Ὑμεῖς μὲν πολλάκις μετὰ προθυμίας αὐ-
τῇ ἐδοθηθήσατε, καὶ συνδρομῇ ὑμετέρᾳ ἐλυτρώσατε ἀπὸ τῶν
Ἀγαρηνῶν τῶν αὐτῆς ἐναντίων. Τὰ νῦν πάλιν ὁ καιρὸς ἐστὶν
ἐπιτήδειος ἵνα δείξητε εἰς βοήθειαν αὐτῆς τὴν Χριστῷ ἀγά-
πην καὶ ἀνδρίαν καὶ γενναϊότητα ὑμῶν.» Καὶ πληθυντικῶς
στραφεὶς πρὸς πάντας εἶπεν· «Οὐκ ἔχω καιρὸν εἰπεῖν ὑμῖν
πλείονα. Μόνον τὸ τεταπεινωμένον ἡμέτερον σκήπτρον εἰς
τὰς ὑμῶν χεῖρας ἀνατίθῃμι, ἵνα αὐτὸ μετ' εὐνοίας φυλάξη-
τε. Παρακαλῶ δὲ καὶ τοῦτο καὶ θέσμαι τῆς ὑμετέρας ἀγά-
πης, ἵνα τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ ὑποταγὴν δώσητε τοῖς
ὑμετέροις στρατηγοῖς καὶ δημάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις, ἕ-
καστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ τάγμα καὶ ὑπηρεσίαν.
Γνωρίσατε δὴ τοῦτο. Καὶ ἐὰν ἐκ καρδίας φυλάξητε τὰ ὅσα
ἐντειλάμην ὑμῖν, ἐλπίζω εἰς Θεὸν ὡς λυτρωθείημεν ἡμεῖς
τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ δικαίας ἀπειλῆς. Δεύτερον δὲ καὶ ὁ
στέφανος ὁ ἀδαμάντινος ἐν οὐρανοῖς ἐναπόκειται ὑμῖν, καὶ
μνήμη αἰώνιος καὶ ἄξιος ἐν τῷ κόσμῳ ἔσεται.» Καὶ ταῦτα
εἰπὼν καὶ τὴν δημηγορίαν τελέσας καὶ μετὰ δακρῶν καὶ
στεναγμῶν τὸν Θεὸν εὐχαριστήσας, οἱ πάντες ὡς ἐξ ἑνὸς
στόματος ἀπεκρίναντο μετὰ κλαυθμοῦ λέγοντες, «^Αποθάνω-
μεν ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν.» ^Ακου-
σάσας δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πλείστα εὐχαριστήσας καὶ πλεί-
στας δωρεῶν ἐπαγγελίας αὐτοῖς ἀπηγγεῖλατο. Εἶτα πάλιν
λέγει· «Λοιπὸν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, ἔτοιμοι ἔστε τῷ
πρωτῷ. Χάριτι καὶ ἀρετῇ τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑμῖν δωρηθείση,
καὶ συνεργούσης τῆς ἀγίας Τριάδος, ἐν ἣ τὴν ἐλπίδα πάσαν
ἀνεθέμεθα, ποιήσωμεν τοὺς ἐναντίους μετὰ αἰσχύνῃς ἐκ τῶν
ἐντεῦθεν κακῶς ἀναχωρήσωσιν.»

ζ'. Ἀκούσαντες δὲ οἱ δυστυχεῖς Ῥωμαῖοι καρδίαν ὡς λέοντες ἐποίησαν, καὶ ἀλλήλοις συγχωρηθέντες ἦτον εἰς τῷ ἐτέρῳ καταλλαγῆναι, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ ἐγγυκαλίζοντο, μήτε φιλιτάτων τέκνων μνημονεύοντες οὔτε γυναικῶν ἢ πλοῦτου φροντίζοντες, εἰ μὴ μόνον τοῦ ἀποθανεῖν ἵνα τὴν πατρίδα φυλάξωσι. Καὶ ἕκαστος ἐν τῷ διατεταγμένῳ τόπῳ ἐπανέστρεψε, καὶ ἀσφαλῶς ἐποίουν ἐν τοῖς τείχεσι τὴν φυλακὴν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ πανσέπτῳ νυκτὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἐλθὼν καὶ προσευξάμενος μετὰ κλαυθμοῦ τὰ ἄχραντα καὶ θεία μυστήρια μετέλαθεν. Ὁμοίως καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐποίησαν. Εἶτα ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα ὀλίγον σταθεὶς καὶ ἐκ πάντων συγχώρησιν αἰτήσας, ἐν τῇδε τῇ ὥρᾳ τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρηνοὺς τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ; Εἰ καὶ ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ ἐδόνατο μὴ θρηνησαί.

Καὶ ἀναβάς ἐφ' ἵππου ἐξήλθομεν τῶν ἀνακτόρων περιερχόμενοι τὰ τεῖχη, ἵνα τοὺς φύλακας διεγειρώμεν πρὸς τὸ φυλάττειν ἀγρόπῳως. Ἦσαν δὲ πάντες ἐπὶ τοῖς τείχεσι καὶ πύργοις τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· καὶ αἱ πύλαι πᾶσαι ἦσαν κεκλεισμέναι ἀσφαλέστατα, δι' ὧν οὐ δυνατὸν ἦν ἐξελεθεῖν τινα ἢ εἰσελθεῖν. Ὡς δὲ ἦλθομεν ἐν τοῖς Καλιγαρίοις ὥρᾳ πρώτη τῆς ἀλεκτροφωνίας, κατιόντες τῶν ἵππων ἀνήλθομεν εἰς τὸν πύργον, καὶ ἠκούσαμεν συχνῶς ὀμιλεῖν καὶ θόρυβον μέγαν ποιεῖν ἔξωθεν ἐπιτήθειον, καὶ εἶπον ἡμῖν οἱ φύλακες ὅτι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὕτως ποιοῦσιν· ἦσαν γὰρ σὺρνοντες τὰ ὄσα τῶν ὀργάνων πρὸς τειχομαχίαν ἡτοίμασται, φέροντες αὐτὰ ἐγγὺς τοῦ ὀργύματος. Ἐπὶ τούτοις σαλεύονται καὶ τῶν ἡόνων τὰ μέγιστα τῶν ἀντιπάλων σκάφη, καὶ αἱ τριήρεις καὶ αἱ γέφυραι ἐν τῷ λιμένι τοῖς τείχεσι καὶ ταῖς ἄκταις προσπελάζουσι. Περὶ δὲ δευτέρᾳ ἀλεκτροφωνίᾳ ἀνευ σημείου τι-

νός, καθὼς καὶ ἄλλαις ἡμέραις προεποίουν, τὸν πόλεμον ἀνῆψαν μετὰ μεγάλης σπουδῆς καὶ βίας. Ἐπροώρισεν οὖν ὁ ἀμνηστὴς ἵνα πάντες οἱ μὴ ὄντες τοσοῦτον ἔμπειροι ἐν πολέμοις καὶ τινες γέροντες καὶ νέοι ἐν πρώτοις τὸν πόλεμον ἀνῆψωσι καὶ τὴν συμπλοκὴν ποιήσωσιν, ἵνα ἡμᾶς ὀλίγον κοπιᾶσωσι καὶ οἱ πλέον ἰσχυροὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ ἔμπειροι τοῦ πολέμου μετὰ πλείονος θάρρους καὶ προθυμίας καθ' ἡμῶν ἐλθῶσι. Καὶ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ ὡς κάμινος ἀνῆψε. Καὶ οἱ ἡμέτεροι γενναίως ἀντέλεγον καὶ κακῶς αὐτοὺς ἐδεξιοῦντο καὶ ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμνιζον, καὶ τινα τῶν πολεμικῶν ὀργάνων καὶ σκευῶν τῶν ἐναντίων κατέσπασαν καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν θάνατος ἐγεγόναι, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων μέρους. Ὡς δὲ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἀρχὴν ἐποίουν μὴ φαίνεσθαι, τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας ἀυγάζοντος, καὶ ἐκ τῶν ἀνατολῶν τὸ βοδοσιδὲς τῆς πρωΐας ἐνέφανινεν, πᾶν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων ὡς σχοίνισμα ἐν ἐγεγόναι ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τῆς πόλεως ἕως τοῦ ἐτέρου. Καὶ τὰ ὄργανα τὰ πολεμικά, τύμπανα τε καὶ ἄλλα κεράτινα καὶ πᾶν ἕτερον, κρούσαντες καὶ φωναῖς ἰσχυραῖς ἀλαλάξαντες εἰς τὰς ἐλεβόλους πάσας τὸ πῦρ ἐνέβαλον, καὶ πάντες ἐμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ καιρῷ καὶ ὥρᾳ διὰ τε χέρσου καὶ θαλάσσης τὴν ἐμβολὴν καὶ σύρρηξιν τοῦ πολέμου καὶ συμπλοκὴν ἐποίησαν. Θαρσαλέοι δὲ τινες πολεμήτορες τὰς μηρινθώδεις κλίμακας ἐπανίουςι. Τὰ δὲ θέλη παντοῖα κατὰ τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀφίετο. Καὶ ὥραις μὲν δύο ἡ μάχη ἐνεστήκει στενοῦσα καὶ φρικαλέα, ἦν δὲ πως τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπικρατέστερα· καὶ γὰρ αἱ κλιμακῶφοι τριήρεις σὺν τῇ γεφύρᾳ ἀπρακτοὶ τῶν τειχῶν τῶν ὑδραίων ἀπεκρούσθησαν, καὶ τὰ τῶν λίθων ἐκ τῆς πόλεως ἀφετήρια πλείστους τῶν ἐναντίων Ἀγαρηῶν διέφθειραν, καὶ

ἐκ τῆς χέρσου μέρους τὰ ὅμοια τοὺς ἐναντίους καὶ χεῖρον ἐδεξιόωσαντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ξέγον, ὡσπερ νεφέλη σκοτεινὴ καλύπτουσα τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρανόν. Καὶ τὰς κατασκευασθείσας μηχανὰς μετὰ τοῦ ὕγρου πυρὸς ῥίπτοντες τοὺς ἐναντίους ἔκλαιον, καὶ τὰς ἀναβάθρας καὶ κλίμακας μετὰ τῶν ἀναδαινότων λίθοις θαρρείως ἀνωθεν ἀκοντίζοντες κατέκοπτον, καὶ μετὰ ἐλεθολίσκων καὶ τόξων ἀπεδίωχον· καὶ ἐνθ' ἂν τὸ πλῆθος ἐθεώρουν, ἐκεῖσε ταῖς ἐλεθόλεσι πῦρ ἐνέβαλλον καὶ πολλοὺς ἐπληττον καὶ ἀπέκτεινον. Οἱ δὲ ἐναντίοι ἐκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοσοῦτον ἀγανακτήσαντες ὥστε ἔπισθεν ὀλίγον ἤθελον στρέψαι, ἵνα ἀναψυχὴν λάβωσιν· οἱ δὲ τζαούσιδες καὶ ῥαβδοῦχοι τῆς αὐλῆς μετὰ ῥάβδων σιδηρῶν καὶ θουνεύρων ἐνέτυπτον, ἵνα μὴ δίδωσι· νῶτα τοῖς ἐχθροῖς. Τίς διηγῆσεται τὰς τότε φωνὰς καὶ τὰς κραυγὰς καὶ τῶν πληγέντων διαμφὶ τὸ οὐαί; ἔθεν ἕως τῶν οὐρανῶν ἀνέθεινον αἱ φωναὶ καὶ ὁ κρότος. Καὶ τινες μὲν ἐκ τῶν ἡμετέρων θεωροῦντες αὐτοὺς οὕτως πάσχοντας μετὰ φωνῶν μεγάλων ἔλεγον· «Ταῦτα πολλάκις ποιήσαντες κακῶς ἀπεκρούσθητε» αὐτοὶ δὲ μετὰ βίας, τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν θέλοντες δεῖξαι, ἐπὶ τὰς κλίμακας πάλιν ἀνέβαινον. Ἔτεροι δὲ τινες τολμηροὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ δραστικοὶ ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς τοῦ ἐτέρου ἀνέβαινε, καὶ ἄλλος πάλιν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ δευτέρου ἀνήρχετο ὅπως ἐδύνατο, ἵνα ἀνω ἐν τοῖς τείχεσιν ἔλθωσι. Καὶ ταῦτα πάντα ποιοῦντες σφοδρῶς καὶ θιαίως συρρήγγυται περὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀνάδους μάχῃ καρτερὰ, καὶ τὰ ξίφη ἐσπασμένοι συνεπλέκοντο, φόνος δὲ πολὺς ἦν ἐκατέρωθεν· Κλινομένης δὲ ἤδη τῆς ἡμῶν παρατάξεως Θεόφιλος μὲν ὁ Παλαιολόγος καὶ Δημήτριος ὁ Καντακουζηνὸς ἄνδρες ἀριστοὶ προπηδήσαντες νικῶσι τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ τρέπουσι καὶ ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλι-

μάκων κακῶς ἀπεκρήμνισαν καὶ διεσκέδασαν. Τότε οὖν καὶ ἕτεροι οἱ διατεταγμένοι εἰς βοήθειαν ἔφθασαν. Ἐκεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπιππος εὐρεθεὶς καὶ τοὺς στρατιώτας ἀναθαρσύνων καὶ ἐγείρων, ἵνα προθύμως μάχωνται, ἔλεγεν· «ὦ στρατιώται καὶ ἀδελφοί, στήτε ἀνδρείως, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὰ νῦν θεωρῶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἀρχὴν λαμβάνειν συγκοπὴν ποιῆσαι, καὶ ὀλίγον διασκεδάζονται, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ συνήθειαν ἔρχονται, καὶ ἡ νίκη ἐλπίζω εἰς Θεὸν τοῦ εἶναι ἡμετέρα. Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε, ὅτι ὁ πολῦτιμος στέφανος ὑμῖν ἔσεται, οὐχὶ μόνον φθαρτὸς καὶ γήινος, ἀλλὰ καὶ ἐπουράνιος. Ὁ Θεὸς ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πολεμεῖ, δειλίᾳ κατέχει τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν.»

Καὶ ταῦτα τοῦ βασιλέως λέγοντος, Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ καὶ στρατηγὸς ἐπλήγη τῶς θέλει ἐν τοῖς σκέλεσιν ἐπὶ τὸν δεξιὸν πόδα. Αὐτὸς δὲ ὁ τοσοῦτον ἔμπειρος ὢν πολέμου, ὡς εἶδε τὸ αἷμα ῥέειν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὄλος ἠλλοιώθη, καὶ ἦν προέδειξε ἀνδρίαν ἐκ τοῦ φόβου ἔχασε, καὶ ἀνωφελῶς μετὰ ταῦτα ἔπραξε. Ὅς ἀνεχώρησεν ἔθεν ἦν. Μετὰ σιωπῆς διήρχετο ζητῶν ἰατροὺς, μὴ μνημονεῶν τῆς γενναιότητος καὶ ἐπιδεξιότητος ἦν ἀρχῆθεν ἔδειξε. Καὶ οὐκ εἶπε τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ οὐδέν, οὔτε ἀντ' αὐτοῦ εἶασέ τινα ἕτερον, ἵνα μὴ ἡ γεγονυῖα σύγχυσις γένηται καὶ ἀπώλεια. Στραφέντες δὲ οἱ στρατιώται καὶ μὴ ἰδόντες τὸν στρατηγόν, διὰ τοῦ ῥηθέντος λόγου ὅτι ἔφυγεν εἰς ταραχὴν καὶ δειλίαν μεγάλην ἐνέπεσον. Ὁ οὖν βασιλεὺς κατὰ συγκυρίαν πάλιν ἐκεῖσε εὐρεθεὶς ἔρξ' τοὺς στρατιώτας συγκεχυμένους καὶ μεστοὺς φόβου ὡς πρόβατα διωκόμενα, καὶ μαθὼν τὸ αἴτιον καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἰουστινιανὸν ἰδὼν φεύγοντα ἐγγίσας αὐτῷ λέγει· «Ἀδελφέ, τί τοῦτο πεποίηκας; Στρέψον

ἐν τῷ διατεταγμένῳ σου τόπῳ. Ἡ πλῆγῃ αὕτη ὀλίγον τι ἔσται. Στρέψον, ὅτι τὰ νῦν ἢ πλείων ἀνάγκη ἔστίν. Ἡ πόλις εἰς χειρὰς σου κρέμεται, ἵνα λυτρώσῃς αὐτήν.» Πολλὰ δὲ εἰπόντος τοῦ βασιλέως αὐτῷ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐν τῷ Γαλατῆ περάσας κισσῶδες ἐκεῖ τελευτᾷ ἐκ τῆς πικρίας καὶ περιφρονήσεως. Οἱ δὲ Τούρκοι, ἰδόντες τὴν τσαύτην σύγχυσιν τῶν ἡμετέρων, θάρσος ἔλαβον. Ἐκεῖ καὶ ὁ Σογάν μπουσιᾶς παρῶν τοῖς ἰαννιτζαρίοις καὶ τοῖς ἑτέροις διαλεχθεὶς ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰ φρονήματα. Καὶ τὶς ἰαννιτζαρις τοῦνομα Χασάνης (ἐκ τοῦ Λουπαδίου ὁ γιγαντώδης ὄρητος λένδρος) ὑπὲρ κεφαλῆς τῆ ἀριστερᾶ χειρὶ τὸν θυρεὸν βαλὼν, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ ξίφος ἀσπασάμενος ἐπὶ τὸ τεῖχος, οὗ ἐθεώρει τὴν σύγχυσιν, ἐχώρησεν. Ἔποντο δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι ὡσεὶ τριάκοντα, τὴν ἀνδρίαν ζηλώσαντες. Οἱ δὲ ἑναπομείναντες ἡμέτεροι ἐν τῷ τείχει κατηκόντιζον αὐτοὺς καὶ θέλεισιν ἔβαλλον καὶ λίθους ὑπερμεγέθεις ἐκύλιον κατ' αὐτῶν· δέκα καὶ ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν ἀπεκρήμνισαν. Ὁ δὲ Χασάνης οὐ πρότεροστορον ἐπέσχε τὴν ὀρμὴν ἢ ἀνελθεῖν ἐν τοῖς τείχεσι καὶ τρέψασθαι τοὺς ἡμετέρους. Ἠνίκα γοῦν ἐκράτησε τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀκολουθήσαντες ἀνήρχοντο εἰς τὸ τεῖχος. Καὶ τοὺς ἀναβαίνοντας οὐκ ἔφθασαν κωλύειν οἱ ἡμέτεροι διὰ τὴν ὀλιγότητα· οἱ δὲ πολέμιοι πλῆθος ἦσαν. Τοῖς δὲ ἀναβάσι συμπλέκοντες ἐμάχοντο, καὶ ἦν οὐκ ὀλίγος αὐτῶν ὁ φόνος. Καὶ ὁ Χασάνης μαχόμενος προσπαισθεὶς πέτρῃ τινὶ κατέπεσεν. Ἐπιστραφέντες δὲ οἱ ἡμέτεροι καὶ ἰδόντες αὐτὸν κείμενον πέτραις ἔβαλλον πάντοθεν· ὁ δὲ εἰς γόνυ διαναστάς ἡμύνητο, ὑπὸ δὲ τοῦ πλῆθους τῶν τραυμάτων παρείθη τὴν δεξιὰν καὶ κατεχώσθη τοῖς θέλεσι. Καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν καὶ ἔνεκεν τῶν τραυμάτων πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐκομίσθησαν. Εἶτα τοσοῦ-

τον ἀναβάν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων τοὺς ἡμετέρους διεσκέδασαν, καὶ ἀφέντες τοὺς ἐξωθεν τείχους ἔσωθεν διὰ τῆς πύλης ἔβαινον καταπατῶντες εἰς τὸν ἕτερον. Ταῦτα δὲ οὕτως ἔχοντα καὶ φωνή τις ἐβρόβηθη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ λιμένος· «Ἐβάλω τὸ φρούριον, καὶ τὰ στρατήγεια καὶ τὰ σημαῖα ἄνωθεν ἐν τοῖς πύργοις ἔστησαν.» Καὶ ἡ φωνὴ τοὺς ἡμετέρους ἐτρέψατο, τοὺς δὲ πολεμίους ἀνεθάρρυνε· καὶ ἀλαλάξαντες φωνὰς πολλὰς καὶ προθύμως ἀνευ φόβου οἱ πάντες ἐπὶ τὰ τεῖχη ἀνέβαινον.

Ὡς οὖν εἶδεν ὁ δυστυχῆς, ὁ βασιλεὺς καὶ αὐθέντης μου, δακρυχέων ἐπαρκαλεῖ τὸν Θεόν, καὶ τοὺς στρατιώτας ἵνα μεγαλοψυχήσωσι προέτρεπε· καὶ οὐκ ἦν συνδρομῆς καὶ βοηθείας ἐλπίς οὐδεμία. Ὁ δὲ τὸν ἵππον κεντήσας δραμῶν ἔφθασεν ἔνθα τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν ἤρχετο, καὶ ὡσπερ ὁ Σαμφὼν ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐποίει, καὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ ἐκ τῶν τεύχων ἀπεκρήμνισεν, ὡς ἰδεῖν θαῦμα ξένον τοὺς ἐντυχόντας καὶ βλέποντας. Βρυχόμενος ὡς λέων καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐσπασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀπέσφαξε· καὶ τὸ αἶμα ποταμηδὸν ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔρρεε. Καὶ ὁ προῤῥηθεὶς Δὸν Φραγκίσκος ὁ Τολέδος ὑπὲρ τὸν Ἀχιλλέα ἐποίησεν· ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ βασιλέως ἔτυχε, καὶ ὡς τις ἀετὸς μετὰ οὐνύχων καὶ στόματος τοὺς ἐναντίους κατέκοπτεν. Ὁμοίως καὶ Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος, ὡς εἶδε τὸν βασιλέα μαχόμενον καὶ τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν, μεγαλοφώνως μετὰ κλαυθμοῦ κράζας εἶπε· «Θέλω θανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν.» καὶ συρρήξας ἑαυτὸν ἐν μέσῳ μετὰ κραυγῆς τοὺς ὄσους εὔρε πάντας διεσκέδασε καὶ διεσκόρπισε καὶ ἐθανάτωσεν. Ἄλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Δαλμάτης ἐκεῖ παρῶν ὑπὲρ πάντα στρατιώτην γενναίως τοῖς πολεμίοις ἐσυμπλέκετο· καὶ οἱ ἐντυχόντες καὶ

βλέποντες ἐθαύμαζον περὶ τῆς ἰσχύος καὶ γενναιότητος τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν. Καὶ δις καὶ τρίς τῆς ἐμβολῆς καὶ συρρήξεώς τε καὶ συμπλοκῆς γενομένης μεγάλως τοὺς ἀσεβεῖς ἐτρέψαντο καὶ πλῆθος ἀπέκτειναν καὶ ἑτέρους ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμνιζον, καὶ ἀγωνιζόμενοι σφοδρῶς καὶ συμπλεκόμενοι ἀπεκτάνθησαν, καὶ πολλὸν φόνον εἰς τοὺς πολεμίους πρὸ τοῦ ἀποθάνειν ἐποίησαν οὕτως. Καὶ ἕτεροί τινες στρατιῶται οὐκ ἀγενεῖς μαχόμενοι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ αὐτοὶ ἀπεκτάνθησαν πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ἔπου τὴν ἐλέβωλιν ἐκείνην κατεσκευάσαν καὶ τὴν μεγάλην ἐλέβωλιν ἔστησαν, καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως χαλάσαντες ἐκείθεν ἐν τῇ πόλει πρῶτον εἰσῆλθον. Ἐγὼ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ οὐχ εὐρέθην πλησίον τοῦ ἀθανάτου μου τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ προστάξει ἐκείνου εἰς ἐπίσκεψιν δῆθεν ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς πόλεως ἤμην(*).

Ἡ Ἐλθόντων δὲ τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔσωθεν τείχεσι Χριστιανοὺς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ τόξων καὶ πετρῶν ἐναπολειφθέντας ἐδίωξαν, καὶ ἐγκρατεῖς πάντων ἐγένοντο, ἀνευ δὲ τῶν πύργων τῶν λεγομένων Βασιλείου Λέοντος καὶ Ἀλεξίου, ἐν οἷς ἐστήκεισαν οἱ ναῦται ἐκεῖνοι οἱ ἐκ τῆς Κρήτης· αὐτοὶ γὰρ γενναίως ἐμάχοντο μέχρι καὶ τῆς ἑκτῆς καὶ ἑβδόμης ὥρας καὶ πολλοὺς Τούρκους ἐθανά-

(*) Ἴδου πῶς περιγράφει ὁ Δοκίμας τις τελευταῖες σιγμῆς τοῦ Κωνσταντινου :

Ὁ βασιλεὺς οὖν ἀπαγορεύσας ἑαυτὸν, ἰστάμενος θαστάζων σπάθην καὶ ἀσπίδα, εἶπε λόγον λύπης ἀξίον «οὐκ ἔστι τις τῶν Χριστιανῶν τοῦ λαθεῖν τὴν κεφαλὴν μου ἀπ' ἐμοῦ ;» Ἦν γὰρ μονώτατος ἀπολειφθεὶς. Τότε εἰς τῶν Τούρκων δούς αὐτῷ κατὰ πρόσωπον καὶ πλήξας, καὶ αὐτὸς τῷ Τούρκῳ ἐτέραν ἐχαρίσατο τῶν ὀπισθεν δ' ἕτερος καιρίαν δούς πληγὴν, ἔπεσε κατὰ γῆς· οὐ γὰρ ᾔδεισαν οἱ ὁ βασιλεὺς ἔστιν, ἀλλ' ὡς κοινὸν στρατιώτην τοῦτον θανατώσαντες ἀφήκαν.

τωσαν, καὶ τοσοῦτον πλῆθος βλέποντες καὶ τὴν πόλιν δεδουλωμένην πᾶσαν, αὐτοὶ οὐκ ᾔθελον δουλωθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔλεγον ἀποθάνειν κρείττον ἢ ζῆν. Τούρκος δὲ τις τῷ Ἀμυρᾷ ἀναφορὰν ποιήσας περὶ τῆς τούτων ἀνδρείας, προσέταξεν ἵνα κατέλθωσι μετὰ συμβάσεως καὶ ὣσιν ἐλεύθεροι αὐτοὶ τε καὶ ἡ καὺς αὐτῶν καὶ πᾶσα ἡ ἀποσκευὴ ἦν εἶχον. Καὶ οὕτως γενομένων πάλιν μόλις ἐκ τοῦ πύργου τούτους ἔπεισαν ἀπελθεῖν. Καὶ δύο μὲν αὐτάδελφοι Ἰταλοί, Παῦλος καὶ Τρωῖλος τοῦνομα, ἐν τῷ διατεταγμένῳ αὐτοῖς τόπῳ μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν γενναίως ἐμάχοντο καὶ τοὺς πολεμίους κακῶς ἀπεδίωχον καὶ οὐκ ἀγεννη συμπλοκὴν καὶ συρραξίν ἐποίουν, καὶ φόνος ἦν ἀναμεταξύ, λέγω τῶν δύο μερῶν τῶν μαχομένων καὶ ὑπερμαχοῦντων. Στραφεῖς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὄρων τοὺς πολεμίους ἔσωθεν τῆς πόλεως λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ «ὦ φρίξον, ἦλιε! ὦ στέναξον, γῆ! ἐάλω ἡ πόλις, ἡμᾶς δὲ τοῦ πολεμεῖν παρήλθεν ἡ ὥρα. Ἄλλ' ὑπερ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, εἰ δυνατόν, φροντίσωμεν.»

Καὶ οὕτως ἐγκρατεῖς οἱ πολέμιοι πάσης τῆς πόλεως γεγονότες ἡμέρᾳ τρίτῃ, ὥρα ἦν τῆς ἡμέρας 6' καὶ ἡμισυ, τοῦ ρ' 20' ἔτους, τῆς κβ' μηνὸς Μαΐου. Καὶ τῶν μὲν προσπιπτόντων ἦν ἀρπαγὴ καὶ αἰχμαλωσία, τῶν δὲ καταλαμδανομένων καὶ ἀνθισταμένων σφαγὴ καὶ οὐδαμῶς ἡ γῆ ἐν τισὶ τόποις ἐκ τῶν νεκρῶν διεφαίνετο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ξένον καὶ θρήνους πολλοὺς καὶ ποικίλους καὶ ἀμετρήτους ἀνδραποδισμούς, τῶν εὐγενῶν ἀρχουσῶν καὶ παρθένων καὶ ἀφιερωμένων τῷ Θεῷ συρομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τῶν ἐθειρῶν καὶ κομῶν καὶ πλοκάμων τῆς κεφαλῆς ἔξωθεν τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ ὀδυρμῶν ἀνηλεῶς, τὴν βοὴν καὶ κλαυθμὸν τῶν παιδῶν, τοὺς ἱεροὺς καὶ ἁγίους οἴκους λεηλατισμένους, τὸ φρικῶδες καὶ ἀκούμενον τίς διηγῆσεται ; Ἦν ὄρᾳ τὸ θεῖον αἷμα

καὶ σῶμα Χριστοῦ κατὰ γῆς χεόμενον καὶ ῥιπτόμενον, καὶ τὰ τιμαλφῆ ἄσχετα τούτου ἀρπάζοντες τὰ μὲν διεθραυον, τὰ δὲ σῶα ἐνεκολπίζοντο, καὶ τοὺς ἐγκεκοσμημένους κόσμους ἁμείως ἐποίουν, καὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας μετὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων πολυτίμων κατεπάτου, καὶ τοὺς κόσμους αἰρόντες κλίνας καὶ τραπέζας ἐποίουν, καὶ μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν καὶ ἐνδυμάτων τῶν ἐκ σιρικῶν καὶ χρυσοῦ φάντων ὄντων τοὺς ἵππους ἐσκέπαζον, καὶ ἄλλοι ἐπ' αὐτοῖς ἦσθιον, καὶ τοὺς πολυτίμους μαργάρους τῶν ἀγίων κειμηλίων ἀναρπάστους ἐποίουν, τὰ ἅγια λείψανα καταπατοῦντες. Καὶ ἕτερα ἀνοσοιουργήματα πλεῖστα ἐποίουν ἄξια θρήνου οἱ τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομοι. Ὡ τῶν σοφῶν σου κριμάτων, Χριστὲ βασιλεῦ, ὡς ἀνεμῆνευτα καὶ ἀνεξιχνίαστά εἶσι! Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν παμμέγιστον ἐκείνον νῆον καὶ θειότατον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, τὸν οὐρανὸν τὸν ἐπίγειον, τὸν θρόνον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, τὸ Χερουδικὸν ἔχημα καὶ στερέωμα δεύτερον, τὴν Θεοῦ χειρῶν ποίησιν, τὸ θέαμα καὶ ἔργον ἄξιον, τὸ πάσης τῆς γῆς ἀγαλλίαμα, τὸν ὠραῖον καὶ ὠραίων ὠραιότερον· οὐ ἔσωθεν τῶν ἀδύτων καὶ ἀνωθεν τῶν θυσιαστηρίων καὶ τραπεζῶν ἦσθιον καὶ ἔπινον, καὶ τὰς ἀσελγεῖς γνώμας καὶ ὀρέξεις αὐτῶν μετὰ γυναικῶν καὶ παρθένων καὶ παιδῶν ἐπάνωθεν ἐποίουν καὶ ἔπραττον. Τίς μὴ θρηγήσῃ σε, ἄγιε ναε; καὶ πανταχοῦ πᾶν κακὸν ἦν, καὶ πᾶσα κεφαλὴ ἤλγει. Ἐν οἴκοις θρήγοι καὶ κλαυθμοί, ἐν τριόδοις ὄδυρμοί, ἐν ναοῖς ὀλοφυρμοί, ἀνδρῶν οἰμωγαί, γυναικῶν ὀλογυγαί ἔλκυμοι ἀνδραποδισμοὶ διασπασμοὶ τε καὶ διασμοί. Οἱ σεμνοὶ τῷ γένει ἀτίμως περιήσαν, οἱ πλοῦσιοι ἀνόσιοι. Αἱ πλατεῖαι, αἱ γωνίαι κατὰ πάντα τόπον πανταχοῦ πασῶν κακῶν ἦν ἔμπλεα· οὐδεὶς τόπος ἀνεξερευνητός ἢ ἄσυλος ἔμεινεν. Ὡ Χριστὲ βασιλεῦ, τῆς τότε θλίψεως καὶ στενοχωρίας

πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἣν οἰκοῦσιν οἱ Χριστιανοί, ἐλευθέρωσον. Καὶ πάντα κῆπον καὶ οἶκον οἱ ἀσεβεῖς οὐκ εἴασαν ἀνώρυκτον, ἵνα τὰ κεκρυμμένα χρήματα εὑρωσι· καὶ πλείστον μὲν νέων θησαυρῶν καὶ παλαιῶν καὶ ἐτέρων πολυτίμων πραγμάτων, εὑρόντες, ἐνεπλήσθησαν.

θ'. Ὡς εὖν ἡ πόλις ἐάλω, ὁ ἀμηνῶς ἔνδον εἰσελθὼν εὐθὺς πάσῃ σπουδῇ ζήτησιν ἐποίησε περὶ τοῦ βασιλέως, ὅς κατὰ νοῦν ἄλλον οὐκ ἐλογίζετο εἰ μὴ μόνον μαθεῖν εἰ ζῆ ἢ τέθνηκεν ὁ βασιλεὺς. Καὶ τινὲς μὲν ἐλθόντες ἔλεγον ὅτι ἔφυγεν, ἄλλοι δὲ ἐν τῇ πόλει ἔλεγον εἶναι κεκρυμμένον, ἄλλοι δὲ τεθνήσκει μαχόμενον. Καὶ θέλων πιστωθῆναι ἀληθῶς ἔστειλεν ἔνθα δὴ τὰ πτώματα τῶν ἀναιρεθέντων ἔκειτο σωροειδῶς Χριστιανῶν τε καὶ ἀσεβῶν. Καὶ πλείστας κεφαλὰς τῶν ἀναιρεθέντων ἔπλυναν, εἰ τύχη καὶ τὴν βασιλικὴν γνωρίσωσι. Καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν γνωρίσαι αὐτὴν εἰ μὴ τὸ τεθνεὸς πτώμα τοῦ βασιλέως εὑρόντες, ὃ ἐγνώρισαν ἐκ τῶν βασιλικῶν περικνημίδων ἢ καὶ πεδίλων, ἔνθα χρυσοὶ ἀετοὶ ἦσαν γεγραμμένοι, ὡς ἔθος ὑπῆρχε τοῖς βασιλεῦσι. Καὶ μαθὼν ὁ ἀμηνῶς περιχαρῆς καὶ εὐφραινόμενος ὑπῆρχε· καὶ προστάξει αὐτοῦ οἱ εὑρεθέντες Χριστιανοὶ ἔθαψαν τὸ βασιλικὸν πτώμα μετὰ βασιλικῆς τιμῆς. Οὐαὶ οὐαὶ κάμοι τῆς προνοίας ἐν τίνι καιρῷ με φυλαττούσης! Ἦν δὲ πᾶσα ἡ ζωὴ τοῦ αἰοδίμου ἐν βασιλεῦσι καὶ γαληνοτάτου καὶ μάρτυρος τούτου χρόνοι τεσσαράκοντα ἐννέα καὶ μῆνες τρεῖς καὶ ἡμέραι εἴκοσι.

Ὁ δὲ ἀμηνῶς τῇ νίκῃ τῇ μεγάλῃ ἐπαρθεὶς καὶ πλείστῃς κενοδοξίας πλησθεὶς ὠιδῶς καὶ ἀνελεήμων ἐφάνη. Προσελήθων δὲ αὐτῷ ὁ μέγας δούξ ὁ κύρ Δουκάς ὁ Νοταρᾶς προσεκύνησεν αὐτὸν καὶ δείξας αὐτῷ θησαυρὸν πολλὸν ὃν εἶχε κεκρυμμένον, καὶ λίθους καὶ μαργάρους καὶ ἕτερα λάφυρα ἄξια βασιλεῦσιν, ἀ ἰδὼν ὁ Ἀμηνῶς καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐ-

τοῦ ἐθαύμασαν. Ὁ δὲ Νοταρᾶς εἶπε τῷ ἀμηρᾷ: « Ταῦτα πάντα ἐφύλαττον διὰ τὴν βασιλείαν σου, καὶ ἰδοὺ τὰ νῦν χαρίζομαί σοι δωρὸν καὶ δέμα, δέξαι τοῦ δούλου σου τὴν δέησιν καὶ παρακάλεισιν. » Ἠλπίζεν εὖν οὗτος δι' αὐτῶν ἐλευθερίαν τῷ χαίρει μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ἀπελογίσαστο δὲ αὐτῷ ὁ ἀμηρᾶς καὶ εἶπεν: « ὦ ἡμικύων καὶ ἀπάνθρωπε ἀμηχανορῥάφα καὶ πολύτροπε, τοσοῦτον πλοῦτον εἶχες καὶ οὐκ ἐδοθήσῃς τῷ βασιλεῖ τῷ αὐθέντῃ σου καὶ τῇ πόλει τῇ πατρίδι σου; Ἴδον δὲ μετὰ τοιοῦτων πονηριῶν καὶ πανουργιῶν ἅς οἶδας ποιεῖν καὶ πράττειν ἐκ νεότητος, βούλη ὑποσκελίσαι κάμῃ καὶ φύγῃς τοῦ πρέποντός σοι; Εἶπέ μοι, ὦ ἀσεβῆ, τίς ὁ χάρισάς μοι τὸν πλοῦτον τὸν σὸν καὶ τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖράς μου; » Λέγει αὐτῷ ὁ Νοταρᾶς: « Ὁ Θεός. » Ὁ δὲ Ἀμηρᾶς εἶπεν αὐτῷ: « Ἐπεὶ ὁ Θεὸς ταῦτά μοι ἐχαρίσατο καὶ σὲ καὶ πάντας ὑπὸ τὰς χεῖράς μου δούλους ἔδωκε, τί σὺ λέγεις, πονηρέ, καὶ φλυαρεῖς; Πῶς οὐκ ἔστειλάς μοι αὐτὰ πρὶν τὴν μάχην κινήσω καθ' ὑμῶν ἢ πρὶν τὴν πόλιν νικήσω, ἵνα ὑφείλω σοὶ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνταμοιβήν; Ἴδον εὖν οὐκ εἶ σὺ ὁ χάρισάς μοι ταῦτα, ἀλλὰ ὁ Θεός. » Καὶ εὐθὺς ὤρισε τοῖς δημίσις ἵνα εἰς φυλακὴν θάλωσιν αὐτὸν καὶ ἀσφαλῶς τηρῶσι. Τῇ δὲ ἐπαύριον προστάξας ἤνεγκαν πάλιν αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ δήματος αὐτοῦ· καὶ λέγει αὐτῷ: « Ἐπεὶ οὐκ ἠθέλησας βοηθῆσαι τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ πατρίδι σου μετὰ τοσοῦτου θησαυροῦ ἀναριθμήτου ὃν εἶχες, καὶ διὰ τί οὐκ ἐδούλευσας τὸν βασιλέα, ὅτε ἐμήνυσεν αὐτῷ ἵνα μετ' εἰρήνης καὶ ἀγάπης μοι δώσῃ τὴν πόλιν καὶ ἄλλον ἄντ' αὐτῆς τόπον δώσῃ μετ' ἀγάπης καὶ φιλίας, ἵνα μὴ τοσοῦτοι φόνοι ἀναμέσον ἡμῶν γενήσωνται; » (*) Ὁ δὲ ἀπο-

(*) Ἀκόμη καὶ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν ὁ Μωάμεθ εἶχε ζητήσει τὴν εἰρημικὴν παράδοσιν τῆς Πόλεως. Στὸ χρονικὸ τοῦ

κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ: « Ἐγὼ αἵτις οὐκ ὑπάρχω εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἀλλ' οἱ ἔνετοι καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ, οἱ ἔτασον τῷ βασιλεῖ ἵνα στόλον καὶ στρατὸν εἰς βοήθειαν αὐτῷ στείλωσιν. » Ὁ δὲ Ἀμηρᾶς: « Πολλὰ οἶδας, » λέγει, « ψεύδους ἐφευρήματα· τὰ νῦν δὲ καιρὸς ψεύδους οὐκ ἔστιν ἵνα βοηθήσῃ σοι. » Καὶ προστάξας ἐπὶ τὴν αὐριον ἐπὶ τὴν τοῦ Ξηροῦ λόφου ἀγορὰν πρῶτον κατενώπιον αὐτοῦ θανατώσῃ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, οὓς ποτε ἤγει τῷ βασιλεῖ ἵνα τὸν ἕνα αὐτῶν τιμήσῃ τῷ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ἀξιωματικῷ καὶ τὸν ἕτερον τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου, εἶτα καὶ αὐτὸν θανα-

λοῦκα ἀναφέρονται οἱ προτάσεις του καὶ ἡ ἀπάντησις ἢ κατ' ἐξοχὴν ἐλληνικῆ. ποῖ ἔδωκε σ' αὐτὸς ὁ Κομισταντῖνος. Ἴδου τὸ σχετικὸ χωρίο:

Ἀπαρτίσας σὺν τὰ πάντα, ὡς αὐτῷ ἔδοκε, καλῶς ἐπεμψεν ἔνδον λέγων τῷ βασιλεῖ « γίνωσκε τὰ τοῦ πολέμου ἴδη ἀπηρτίσθαι, καὶ καιρὸς ἔστιν ἀπὸ τοῦ νῦν πρᾶξαι τὸ ἐνθυμηθὲν πρὸ πολλοῦ παρ' ἡμῖν νῦν, τὴν δὲ ἔκθεσιν τοῦ σκοποῦ τῷ θεῷ ἀφίεμεν· τί λέγεις; βούλει καταλείπειν τὴν πόλιν, καὶ ἀπελθεῖν ἔνθα καὶ βούλει μετὰ καὶ τῶν σῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, καταλιπὼν τὸν δῆμον ἀζήμιον εἶναι καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ σοῦ, ἢ ἀντιστῆναι, καὶ σὺν τῇ ζωῇ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀπολέσεις, σὺ τε καὶ οἱ μετὰ σοῦ, ὁ δὲ δῆμος αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τῶν Τούρκων διασπαρῶσιν ἐν πάσῃ τῇ γῆ. » Ὁ βασιλεὺς δὲ ἀπεκρίνατο σὺν τῇ συγκλήτῳ « εἰ μὲν βούλει, καθὼς καὶ οἱ πατέρες σου ἔζησαν, εἰρηρικῶς σὺν ἡμῖν συνζῆσαι καὶ σὺ, τῷ θεῷ χάρις. Ἐκείνοι γὰρ τοὺς ἐμούς γονεῖς ὡς πατέρας ἐλόγιζον καὶ οὕτως ἐτίμων, τὴν δὲ πόλιν ταύτην ὡς πατρίδα. Καὶ γὰρ ἐν καιρῷ περιστάσεως ἅπαντες ἐντὸς ταύτης εἰσιόντες ἐσώθησαν, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντισταίων ἐμακροβίω. Ἐχε δὲ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀρπαχθέντα ἀδίκως κάστρα καὶ γῆν ὡς δίκαια, καὶ ἀπόκοπον καὶ τοὺς φόρους τόσους ὅσους κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν κατ' ἔτος τὸ δοῦναι σοι, καὶ ἀπελθε ἐν εἰρήνῃ. Τί γὰρ οἶδας εἰ θαρρῶν κερδᾶναι εὐρεθῆς κερδανθεῖς; Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶ οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ σὺ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν. »

τώσωσιν, ὡς καὶ ἐγένετο· καὶ οὕτω τὰ τοῦ Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ πέραις ἔλαβον. (*) Ἐἵτα προστάξας μετὰ ταῦτα ἐθανάτωσε πολλοὺς εὐγενεῖς ἄρχοντας, τὸν τῶν Ἑνετῶν ἄγγαρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἀσπάρχον τῆς Καταλονίας καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ. Ἐἵτα ἤθελεν θανατώσαι καὶ τὸν Κονταρίνον καὶ ἑτέρους εὐγενεῖς τῶν Ἑνετῶν, οἱ χρήματα δώσαντες καὶ ἐπαγγειλάμενοι τῷ Νογᾶν μπασιᾶ τοῦ ζῆν ἔχαρισθησαν. Καὶ στείλας ἐν τῷ Γαλατᾶ καὶ πολλοὺς πιάσας ἐθανάτωσε, καὶ πᾶσα ἡ αὐτοῖς ἐπαγγελία ἦν ἐπηγγελίατο εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑποτελεῖς ὤρισεν εἶναι. Τὸν δὲ Ἄλὶ μπασιᾶν στείλας ἀπέκλεισεν ἐν πύργῳ τινί, καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσε, δι' ἣν αἰτίαν εἶπομεν, ἦγουν διὰ τὸ λέγειν αὐτὸν τοῦ μὴ ἐγεῖραι μάχην κατὰ τῆς πόλεως, ἵνα μὴ οἱ τῶν ἑσπερίων αὐθένται Χριστιανοὶ συναχθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τῆς Εὐρώπης αὐτοὺς διώξωσι καὶ τὰς ἐξῆς, ὡς προγέγραπται. Ὁ θάνατος οὖν αὐτοῦ λύπην ἀμέτρητον παντὶ τῷ στρατῷ τοῦ ἀμυρᾶ ἐνέδωκε διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπὸ πάντων φιλούμενον καὶ εἰς πάντα καλῶς τὸν ἀμυρᾶν συμβουλευόντα.

ι'. Ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ γίνεται ἔτη βσμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τῆς πυργοποιίας ἔτη φ', καὶ ἀπὸ τῆς πυργοποιίας ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀβραάμ εἰς Χαναάν γην, ἐξ ἧς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν λαμβάνουσιν ἀρχὴν τὰ ὀνόματα, εἰσὶν ἔτη χις'. Καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἕως Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου ἔτη ατιμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου ἕως Αὐγούστου Καίσαρος ἔτη ψπζ', καὶ ἀπὸ τοῦ

(*) Τὰ σχετικά μὲ τὴν ἐξότιωση τῶν Νοταρᾶδων ἐπιτελῶς διαφορετικὰ ἐξισιοεῖ ὁ Δούκας. Πραγματικὴ αἰτία τῆς θανατώσεώς των ἦταν ἡ ἄρνηση τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ νὰ παραδώσει τὸ μικρότερο γινεῖο του σὺν χαρῆμὶ τοῦ Μωάμεθ.

Αὐγούστου Καίσαρος ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Φλαβίου τοῦ τρισολβίου καὶ αἰοδίου τε καὶ αἰμιγήστου, τοῦ μεταθέσαντος τὰ βασίλεια ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ποτε Βυζάντιον, ἦν αὐτὸς ἀνωκοδήμησε καὶ νέαν Ῥώμην ὠνόμασεν, εἰσὶν ἔτη τλδ'. Καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου τοῦ Χλωροῦ ἕως Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου ἔτη τε', ἐν οἷς χρόνοις ἦν καὶ ὁ τρισκατάρατος καὶ ψευδοπροφήτης Μωάμεθ, ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἰσμαήλ, ὃς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς τοῦ Κηδᾶρ φυλῆς τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Ἰσμαήλ.

ια'. Ἀπὸ δὲ Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ ὀγδόου βασιλευσάντος ἐκ τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων, ὃς ἐδασίλευσεν ἔτη δ' καὶ μῆνας δ', εἰσὶν ἔτη ωνζ'. Ἐδασίλευσε δὲ τὸ τῶν Παλαιολόγων γένος ἐν τῇδε τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων ἔτη ρστδ' καὶ μῆνας ι' καὶ ἡμέρας δ'. Καὶ ὑπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου ἤρξατο ἡ βασιλεία ἐν Κωνσταντινούπολει καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου πέραις ἔλαβεν. Ἐν τῇδε τῇ τριταλαίνῃ πόλει ἐπακράτησεν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ἔτη αρμγ' μῆνας ι' καὶ ἡμέρας δ'. Ποιήσας οὖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀλώσεως ὁ ἀμυρᾶς θρίαμβον καὶ χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν νίκην τὴν κατὰ τῆς πόλεως, καὶ κελεύσας ἵνα ἐξέλθωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι οἱ ὄντες κεκρυμμένοι ἐν τισὶ τόποις κρυφοῖς τῆς πόλεως καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι ὣσιν ὁμοίως καὶ πάντες ὅσοι ἐκ τῆς πόλεως ἐφυγον, ὡς προείπαμεν, διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου, ἕκαστος αὐτῶν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ διῶναι ἕκαστον κατὰ τὴν τάξιν καὶ θρησκείαν αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον ἦν. Ὅμοίως προσέταξεν ἵνα ποιήσωσι καὶ πατριάρχην ὡς σύνηθες ἦν κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν.

ἦν γὰρ προαποθανῶν ὁ πατριάρχης. Καὶ ἐκλέξαντες οἱ ἐν-
 τυχόντες ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὀλίγοι πάνυ ἕτεροι ἱερωμένοι καὶ
 λαϊκοὶ τὸν σφώτατον κύβ Γεώργιον τὸν Σχολάριον λαϊκὸν
 ἐπιθῆναι εἰς πατριάρχην ἐχειροτόνησαν, ὃν καὶ Γεννάδιον
 ἐπωνόμασαν.

Προϋπήρχε δὲ καὶ τάξις καὶ συνήθεια τοῖς βασιλεῦσι
 Χριστιανοῖς ἵνα δωροποιῶσι τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχῃ
 νεωστὶ δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαρ-
 γάρων ἐγκεκοσμημένον, καὶ ἵππον ἐκλεκτὸν ἐκ τῶν βασιλι-
 κῶν μετὰ ἐφιππίου καὶ ἐφειστρίδος βασιλικῆς ἐγκεκοσμημέ-
 νον πολυτελῶς· καὶ μετὰ χασδίου λευκοῦ καὶ χρυσοῦ σκε-
 πόμενος ἦν ὁ ἵππος. Καὶ ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ βασιλικοῦ
 μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου ἐξερχόμενος ὁ Πατριάρχης καὶ
 εὐφημούμενος ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἐπανέστρεφεν· καὶ ἡ χει-
 ροτομία ἐγένετο παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὡς τάξις καὶ νόμος
 ἦν. Ἐλάμβανε δὲ ὁ μέλλων γενέσθαι πατριάρχης ἐκ τῶν τοῦ
 βασιλέως χειρῶν τὸ δεκανίκιον τοιοῦτοτρόπως. Καθεζομένου
 τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ δίφρου, καὶ πάντα ἡ σύγκλητος
 ἱστάμενοι ἀσκεπεῖς καὶ ὀρθοί, καὶ ὁ μέγας πρωτοπαπᾶς τοῦ
 παλατίου ἐποίει εὐλογητόν, εἶτα καὶ μικρὰν ἐκτενήν, καὶ ὁ
 μέγας δομέστικος ἐψάλλε τὸ «Ὅπου γὰρ βασιλέως παρου-
 σία,» καὶ τὰ ἐξῆς. Εἶτα τὸ «Δέξα,» ὁ λαμπαδάριος ἐκ τοῦ
 ἐτέρου χοροῦ, καὶ νῦν τὸ «Ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν,» καὶ
 τὰ ἐξῆς. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ τροπαρίου ὁ βασιλεὺς ἀνίστα-
 το, ἔχων ἐπὶ τὴν δεξιὰν τὸ δεκανίκιον, ὁ δὲ ὑποψήφιος ἐρ-
 χόμενος, καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ ὁ Καισαρεία, ἐκ δὲ
 τοῦ δευτέρου ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης, καὶ ποιεῖ πρὸς
 πάντας μετανοίας τρεῖς, εἶτα προσέρχεται τῷ βασιλεῖ καὶ
 ἐνώπιον τούτου ποιεῖ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ προσκύνησιν.
 Καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ δεκανίκιον ὀλίγον ὑψῶν ἔλεγεν· «Ἡ ἁγία

Τριάς ἡ τὴν ἐμοὶ βασιλείαν δωρησαμένη προχειρίζεται σε εἰς
 πατριάρχην Νέας Ῥώμης.» Καὶ οὕτως ἐκ τῶν βασιλικῶν χει-
 ρῶν ὁ πατριάρχης ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν εὐχαρι-
 στίαν τῷ βασιλεῖ ἐδίδου. Εἶτα οἱ χοροὶ ἐψάλλον τὸ «Εἰς
 πολλὰ ἔτη, δέσποτα,» ἐκ τρίτου, καὶ ἀπόλυσις. Ὁ πατριάρ-
 χης κατερχόμενος μετὰ λαμπάδων ἐπὶ τὰ διβάδουλα καὶ εὐ-
 ρίσκων τὸν ἵππον ἡτοιμασμένον ἀνέβαινε ἐπ' αὐτόν.

Οὕτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος θέλων ποιῆσαι ὡς βα-
 σιλεὺς τῆς πόλεως, καθὼς ἐποίουν καὶ οἱ Χριστιανοὶ βασι-
 λεῖς, τὸν πατριάρχην προσεκαλέσατο, ἵνα συγκαθίσῃ μετ'
 αὐτοῦ τοῦ ἀριστήσαι καὶ ὀμιλῆσαι. Καὶ ἐλθόντος τοῦ πα-
 τριάρχου ἐδέξατο αὐτὸν ὁ τύραννος μετὰ μεγάλης τιμῆς· καὶ
 πολλὰ ὀμιλήσαντες ἀναμεταξύ, καὶ ἐπαγγελίας ἀμετρήτους
 ἐπηγγείλατο δοῦναι τῷ πατριάρχῃ. Ὡς δὲ ἤγγικεν ὁ και-
 ρὸς τοῦ ἐξελθεῖν τὸν πατριάρχην ἐκ τοῦ παλατίου, ἐκβαλὼν
 ὁ ἀμηνῶς δέδωκεν αὐτῷ δῶρον τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο δεκανί-
 κιον, καὶ ἐπαρεκάλεσεν αὐτὸν δεχθῆναι τοῦτο. Καὶ κατήλ-
 θε μετὰ τοῦ πατριάρχου ἕως κάτωθεν τῆς αὐλῆς, θέλοντος
 καὶ μὴ θέλοντος τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸν ἵππον εὐτρεπισμέ-
 νον ἔχων ἀνεβίβασεν αὐτόν, καὶ προσέταξεν ἵνα πάντες οἱ
 ἄρχοντες τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐξεέλθωσιν εἰς συνοδίαν τῷ πα-
 τριάρχῃ, καὶ οὕτως ἄχρι τοῦ σεπτοῦ ἀποστολείου συνώ-
 δευσαν αὐτόν, τινῶν προπορευομένων καὶ τινῶν ἐπομένων
 αὐτῷ. Αὐτὸ γὰρ τὸ τῶν ἀποστόλων τέμενος δέδωκεν ὁ ἀμην-
 ῶς εἰς πατριαρχεῖον. Τὸν δὲ περικαλλῆ καὶ θεῖον ναὸν τῆς
 Θεοῦ Σοφίας, τὸ περιβόητον κειμήλιον, τὸν οὐρανὸν τὸν ἐ-
 πίγειον καὶ τὸ ξένον ἄκουσμα, ἐποίησεν ὁ ἀλιτήριος εἰς
 ἴδιον αὐτοῦ προσκύνημα. Ὁ δὲ ἐν Βλαχέρναις θαυματουργ-
 γὸς ναὸς πυρπολημένος ἦν, ὡς προεγράφη. Ποιήσας ὁ πα-
 τριάρχης ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ καιρὸν ὀλίγον, ἔπειτα

θεωρῶν ὅτι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τῆς πόλεως οὐδεὶς ταλαίπωρος Χριστιανὸς ἐναπέμεινε, καὶ φοβηθεὶς μὴ τι ἐναντίον συμβῆ αὐτῷ διὰ τὴν ἐρημίαν, διότι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὐρέθη τις Ἀγαργνὸς πεφονευμένος ἐν τῷ τοῦ ναοῦ περιουλείῳ, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὁ πατριάρχης ἤτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου. Καὶ ἐδωρήθη αὐτῷ τοῦ εἶναι εἰς κατοικησιν· ἐν ἐκείνοις γὰρ τοῖς μέρεσιν ἐναπέμεινάν τινες ὀλίγοι Χριστιανοί. Τὰς δὲ οὐσας μοναχὰς ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ προσέταξεν ἀπελθεῖν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου προφήτου προδρόμου Ἰωάννου τοῦ ἐν τῷ Τρούλλῳ, ὅπου ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτημένου ἡ πενθέκτη ἁγία σύνοδος συνηθροίσθη. Παλάτιον γὰρ τοῦτο περιφανὲς τῷ τότε καιρῷ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἐγγὺς τῆς Παμμακαρίστου κατὰ τὸ εὐρειακὸν μέρος.

Οὗτος οὖν ὁ παμμίαιρος καὶ φθορεὺς τῶν Χριστιανῶν πονηρὸς ὢν καὶ πολύτροπος καὶ τῇ ἀλώσει ὑποκρινόμενος ταῦτα οὐχ ὑπὲρ εὐλαθείας ἢ καλοκαγαθίας αὐτοῦ ἐποίησεν, ἀλλ' ἵνα οἱ Χριστιανοὶ ἀκούσωσι τὰς ἐπαγγελίας συναχθῶσιν τε ἐν τῇ πόλει καὶ κατοικήσωσιν αὐτήν· ἢ ἐκ τοῦ καθημερινοῦ πολέμου ἡρημώθη, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀλώσει. Καὶ οὕτως ἐγένετο, καὶ τινες Χριστιανοὶ συνήχθησαν. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τινὰς ἀποίκους εἰσήνεγκε, κατ' ἐκείνην τὴν διάλεκτον λεγομένους σουργούνιδες, ἐκ τε τοῦ Καφᾶ Τραπεζούντος καὶ Σινωπίου καὶ Ἀσπροκάστρου· καὶ οὕτως τὴν πόλιν ἐκατόκησε. Ἔδωκε δὲ καὶ προστάγματα ἐγγράφως τῷ πατριάρχῃ μετ' ἐξουσίας βασιλικῆς ὑπογεγραμμένης κάτωθεν ἵνα μηδεὶς αὐτὸν ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ, ἀλλὰ εἶναι αὐτὸν ἀναίτητον καὶ ἀφορολόγητον καὶ ἀδειάσειστον τε ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, καὶ τέλους καὶ δώσεως ἐλεύθερος ἔσται αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν πατριάρχει εἰς τὸν αἰῶ-

να, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὑποτεταγμένοι αὐτῷ ἀρχιερεῖς.

BIBLION Δ'.

Ἀρχόμενοι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, περιέχον τὰς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ συγκλίσεις καὶ πολέμους ἀναμεταξὺ τῶν ἀδελφῶν καὶ δεσποτῶν, καὶ πῶς ὁ ἀμνηρᾶς ὑποτάξας αὐτοὺς ὑπέταξε καὶ τήνδε τὴν νῆσον, καὶ περὶ ὧν ἔπαθεν ὁ συγγραφεὺς, καὶ ἄλλας τινὰς ὑποθέσεις, ὡς κατὰ κεφάλαιον εὐρήσονται.

α'. Ἄλωθεὶς οὖν κἀγὼ καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκὼν ὁ ἀθλιὸς τέλος ἐξηγοράσθη τῇ πρώτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ς ς' ἔτους καὶ ἀπέσωσα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ Σπάρτῃ. Τῆς δὲ γυναικὸς μου καὶ τῶν τέκνων μου ἀλωθέντων ὑπὸ τινῶν γερόντων Τούρκων καλογνώμων ὄντων, καὶ παρ' αὐτῶν πάλιν πραθέντων τῷ πρώτῳ ἱπποκόμῳ τοῦ ἀμνηρᾶ, ὃς λέγεται τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ μεραχούρης, ὃς καὶ ἄλλας πολλὰς τῶν ἀρχοντισσῶν ἠγόρασε καὶ πολλοῦ ἐράνου ἐπέτυχεν δι' αὐτῶν, τοῦ δὲ κἀλλους καὶ ἄλλων χρηστῶν ἡθῶν τῶν τέκνων μου μὴ δυναμένων κρυβῆναι, μαθὼν περὶ τούτων ὁ ἀμνηρᾶς ἐπῆρεν αὐτά, δὸς τῷ εἰρημένῳ αὐτοῦ πρωτοῦπποκόμῳ χρήματα πολλά. Ἐναπέμεινε δὲ ἡ ἀθλία αὐτῶν μήτηρ μόνη μετὰ μιᾶς καὶ μόνης ἀνατραφείσης αὐτῇ, αἱ δὲ ἄλλαι διεμερίσθησαν.

ιδ'. Τῷ αὐτῷ δὴ φθινοπώρῳ, τοῦ ς ς' ἔτους δηλονότι, τελέως ἐπανέστησαν οἱ τῆς Πελοποννήσου Ἀλβανῖται κατὰ τῶν δεσποτῶν καὶ αὐθέντων αὐτῶν, καὶ τὸν Καντακουζηνὸν Μανουὴλ δεσπότην τάχα πεποιήκασιν, περὶ οὗ οὐκ οἶδα τί εἰπεῖν, πόθεν καὶ διὰ τί οὕτως ἐπεχειρίσθη. Τῷ δὲ Δεκεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθόντος πάλιν τοῦ Ἀμνηρῆ υἱοῦ τοῦ

Τουραχάνη, μετὰ στρατοπέδου εἰς βοήθειαν τῶν δεσποτῶν αἰτήσαι αὐτῶν, καὶ μικρὸν τι κακώσαντος τοὺς Ἀλβανίτας, καὶ τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ ἀδελφὸν χάριν λαθῶν ἐπανέστρεψεν. Ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ μηνὶ ἀνεῖλεν αὐτοχειρὶα τὸν φίλτατόν μου υἱὸν Ἰωάννην ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἀπηνέστατος ἀμνηρᾶς, ὅς δῆθεν ἐδούλετο τὴν ἀθέμιτον σοδομίαν πράξει κατὰ τοῦ παιδὸς χρόνων ὄντος δεκατεσσάρων καὶ μηνῶν ὀκτὼ παρὰ ἡμέραν μίαν κατὰ δὲ φρόνησιν καὶ ἡλικίαν ὧσάν πλειόνων ἐτῶν ἦν. Οἱ μοι τῷ δυστυχεῖ καὶ ἀθλίῳ γενέτη! Τῷ αὐτῷ δὴ Δεκεμβρίῳ ἀπῆλθον καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Λεοντάριν καὶ τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν τὸν πορφυρογέννητον προσεκύνησα καὶ εἰς τὴν δουλοσύνην αὐτοῦ προσεδέξατό με, καὶ τὸ χωρίον τὴν Κερτέζην εὐηργέτησέ μοι ἀργυροβούλλῳ. Καὶ πρὸς τοὺς δεσπότης Σερβίας τὸν συμπενηθερὸν καὶ γαμβρὸν αὐτοῦ ἤτοίμασεν ἀπελθεῖν με τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας δουλείας ὠφελίμους ἀνά τούτων. Καὶ ἐτοιμασθεὶς παρεγενόμην εἰς Μοθώνην, ἵνα διὰ πλευσίμου ἐκείθεν ἀπέλθω εἰς Ἐπίδαυρον τῆς Ἰλλυρίας κάκειθεν εἰς τὴν Σερβίαν καὶ ἐξεκότην τῆς ὁδοῦ διὰ τὴν γενομένην σύγχυσιν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἔνεκεν τῆς φυγῆς τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ, υἱοῦ Κεντηρίωνος τοῦ πριγκίπου, ἀπὸ τῆς τοῦ Χλουμουτζίου φυλακῆς. Ἐν τῷδε τῷ τοῦ καιροῦ διαλήμματι ὁ ἀμνηρᾶς ἀπῆλθεν κατὰ τῆς Σερβίας, καὶ τὸ Ὀμόβρυδον παρέλαθεν. Καὶ ἀπῆλθον ἐγὼ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Πάτραν, κάκειθεν διὰ τῆς Βοσιτίτζας διελθὼν πέραν εἰς Αἰτωλίαν, καὶ τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 5653 ἔτους ἐφθάσα εἰς τὴν Αἶνον, ἵνα καιρὸν τινα ἐκεῖσε διαδιβάσω ἀποκρύφως, ἕως οὗ ὁ ἀμνηρᾶς διὰ τοῦ τῆς Σοφίας μέρους ἐπαναστρέψῃ εἰς Ἀνδριανούπολιν, καὶ ἐλεύσμαι καὶ ἐγὼ, ἵνα τοὺς οἰκείους μου αἰχμαλωτισθέντας ἐξα-

γοράσω. Καὶ ἐλθόντος τοῦ ἀμνηρᾶ ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει παρεγενόμην καὶ ἐκεῖσε, καὶ παρὰ τοῦ πρώτου ἱπποκόμου τοῦ Ἀμνηρᾶ τοῦνομα Ἰμπραῖμ τζελεπῆ ἐξηγγόρασα τὴν ἐμὴν σύνευνον, οὐκ αὐτὴν μόνην ἀλλὰ καὶ τὴν μετ' αὐτῆς Χρυσοβεργίναν, καὶ ἐν τῇ Πάτρῃ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ μετ' αὐτῶν ἐπανέστρεψα, πολλὰ κακοπαθήσας καὶ καταναλώσας ἐν τῇδε τῇ ἀποδημίᾳ. Καὶ ὅτε ἐγὼ εἰς Ἀνδριανούπολιν διέτριβον, τῷ Ὀκτωβρίῳ δὴ μηνὶ ἦλθεν ὁ Τουραχάνης μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ πολλῶν στρατοπέδων εἰς βοήθειαν τῶν αὐθεντῶν καὶ δεσποτῶν, καὶ τοὺς Ἀλβανίτας παντελῶς ἐδούλωσεν τοὺς ποτε ἀφηνιάσαντας, καὶ τὸν ψευδοδεσπότην αὐτῶν ἐδίωξεν. Ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ τῇ 6' Ἰανουαρίου μηνὸς ἐγεννήθη τῷ δεσπότην κύρ Θωμᾶ ὁ κύρ Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος. Καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 5653 ἔτους ἀπέθανε Θάμαρχ ἡ καλὴ μου θυγάτηρ, αἰχμάλωτος οὖσα ἐν τῷ τοῦ ἀμνηρᾶ σεβέρκιῳ λοιμῷδε νόσῳ, οὖσα ἐτῶν 18 καὶ μηνῶν πέντε ἦν ποτε διὰ προστάγματος τοῦ αἰσιδίμου βασιλέως κύρ Κωνσταντίνου τοῦ αὐθέντου μου ἐδεδώκειν εἰς σύνευνον τῷ κληρονόμῳ καὶ αὐθέντῃ τῆς Αἶνου καὶ τῆς Ἰθώμης καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ὡς προέφην ἐν τοῖς πρώτῃν ἐπιβλήσις. Ἐγὼγε ὁ ἀθλίος οὐκ οἶδα τὸν ταύτης θάνατον. Οἱ μοι, οἱ μοι, τῷ ἀθλίῳ γενέτη! Καὶ τῇ κε' τοῦ Ὀκτωβρίου ἀπεστάλην πρέσβυς πρὸς τὴν τῶν Ἐνετῶν ἀριστοκρατίαν, δουκὸς ὄντος ἔτι αὐτοῦ τοῦ Φραγκίσκου Φούσκαρι ὑφ' ὧν εὐηργετήθη καὶ ἐτιμήθη διὰ χρημάτων τε καὶ γραμμάτων. Καὶ τῇ 5' τοῦ Ἀπριλλίου ἐπανέστρεψα εἰς τὴν Πάτραν, Θεοῦ καὶ μόνου βοηθείᾳ ἀλύξαμεν τὸ τῆς θαλάσσης κακόν, ὅπερ καθ' ὁδὸν ἡμᾶς εὔρε. Τῷ δὲ Ἰουλίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαθεν ὁ ἀμνηρᾶς τὴν Ἀθηνῶν πόλιν. Καὶ τῷ Ἰουλίῳ ἀπελθόντος τοῦ ἀμνηρᾶ εἰς Ἀλβανίαν σχεδὸν ἑάλω τὸ πλέον μέρος αὐτῆς. Τέλος κακῶς

ἀπεδιώχθη παρὰ τῶν ἐλθόντων εἰς βοήθειαν, τοῦ Ἰάγκου δηλονότι· καὶ Καπιστρανεῦ καὶ ἑτέρων ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν ἕς ἡττηθεὶς φεύγων ὤχετο, καὶ ὁ χρίσιμος ἐκεῖνος μπη-
λέρμπης Τουραχάνης ἀπέθανεν.

Γ'. Τῷ δ' Ὀκτωβρίῳ μηνί τοῦ 'Γ' 93' ἔτους ὁ ἀμη-
ρᾶς ἀποστείλας πρέσβυν πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημητρίου
ἤτει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, ἣν ἔσχεν ἐκ τῆς αὐ-
τοῦ συζύγου τῆς τοῦ Παύλου τοῦ Ἀσάνη θυγατρὸς, τοῦ
πατρὸς Ματθαίου· εἰ δ' οὐ, μάχη ἀνά αὐτῶν ἔσεται. Ὁ δὲ
περὶ τούτου τοῦ συνοικεσίου πρέσβυς ἐλθὼν καὶ πρὸς τὸν
δεσπότην κύρ Θωμᾶν εἰς τὴν Πόντικον εὐρισκόμενον τοὺς
ἔρκους τῆς ἀγάπης ἀπετέλεσε, καὶ τὰ μὴ φθάσαντα ἄστεα
δοθῆναι τῷ αὐθέντῃ αὐτοῦ ἔσχε κατὰ τὰς συμφωνίας, ὡς
εἰρήκαμεν, καὶ ἀπῆλθε. Κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τοῦ
αὐτοῦ ἔτους καὶ ὁ κλοκαγαθὸς Λυκάνης Νικηφόρος ἢ μάλ-
λον εἰπεῖν Πελοποννησιοφθόρος, λογιζόμενος εἶναι τῶν πρώ-
των καὶ πιστῶν ἀρχόντων τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου,
καὶ τινες ἄλλοι σὺν αὐτῷ τῶν Ἀλβανιτῶν καὶ Πελοποννη-
σιωτῶν, μὴ λογιζόμενοι ὅτι ἀπιμελοῦνται πράξει εἰς κα-
λίαν αὐτῶν πρόχειρον ὄκονόμου, ἔπεισαν τὸν δεσπότην
κύρ Θωμᾶν ἵνα μάχην ἐγείρῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ
κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἐπανάστασιν ποιήσῃ, καὶ φάγῃ τοὺς ἔρ-
κους ὡς λάχανα, οὗς πρὸ ὀλίγου μετ' αὐτῶν ἐποίησε. Καὶ ὁ
ἄλλος ἀγαθὸς ἀνὴρ Ἀσάνης ὁ Ματθαίος διὰ τὸ πρὸς τὸν
ἀμηρᾶν εἶναι ἀπεσταλμένος περὶ τοῦ εἰρημένου συνοικεσίου
τοῦ ἀνά τῆς τούτου ἀνεψιάς καὶ τοῦ ἀμηρᾶ ταῦτα οὐκ ἐγί-
νωσκεν. Ἐξελθόντος οὖν τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ εἰς τὰς ἀρ-
χὰς τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς Ἀρκα-
δίας, καὶ ἐνωθέντος μετὰ τῶν ἐργαζομένων κατ' αὐτοῦ ἢ

καὶ μάλλον εἰπεῖν τὰ κατ' αὐτῶν, ὡς ὁ λόγος προῶν δη-
λώσει, παρέλαβεν ἀπὸ μὲν τῶν Τούρκων τὰ Καλάδρυτα καὶ
μόνον ἐκ τῶν ἀστέων ὧν ἤλπιζον λαβεῖν, ἀ οἱ Τούρκοι κέ-
κτηντο, ἀπὸ δὲ τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου ἄπερ αὐτοὶ οἱ
ἐργάται τῶν κακῶν ἡγεμόνευον, Καρίταιναν λέγω καὶ ἄγιον
Γεώργιον, Βορδόνιαν, Καστρίτζαν καὶ ἕτερα ἅπαντα, ἵνα αὐθις
ἔχωσιν αὐτὰ οὐχ ὡς πρώην ἐκυβέρνηον, ἀλλ' ὡς αὐθένται
ἴδιοι. Ἐκατώρθωσαν οὖν οὐδὲν ἄλλο οἱ φρόνιμοι καὶ πρα-
κτικοὶ καὶ γενναῖοι ἄρχοντες ἢ μόνον ὅτι ἔσχον κατ' αὐτῶν
Θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητῆν καὶ αὐθέντην τῶν ἐπὶ γῆς ἰ-
σχυρότερον, καὶ οὕτως τὸ σκάνδαλον ἐποίησαν ἀνά τῶν ἀδελ-
φῶν καὶ αὐθεντῶν αὐτῶν, οὐκ ἐνωθυθέντες οἱ ἄθλιοι τοῦ
ἀψευδοῦς λογίου ὅτι πᾶσα βασιλεία διαμερισθεῖσα καθ' ἑαυ-
τὴν ἐρημοῦται, οὔτε τοῦ παροικιῶδους λόγου τοῦ πρὸς τοὺς
δύο οὐδ' Ἡρακλῆς, ἀλλ' ἐπανέστησαν καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς.
Καὶ τούτων οὕτως προβάτων πρῶτον μὲν ὁ Θεὸς παρείδεν
αὐτούς, καὶ τί ἔπραττον οὐκ ἐγίνωσκον, ἀλλ' ὡς τοὺς ἰχθύας
τοὺς ἔσω τῆς σαγήνης ὄντας καὶ ἀγνοοῦντας ὅτι πάντες μέλ-
λουςιν ἔλκεσθαι εἰς γῆν, ἐν ὅσῳ ἕως τοῦτο γένηται ἀλλή-
λως διώκονται καὶ ἀλίσκονται καὶ φθείρονται οἱ ἐλάττονες
ὑπὸ τῶν μειζοτέρων, οὕτως καὶ αὐτοὶ. Ὁ μὲν γάρ δεσπότης
κύρ Θωμᾶς παρέπιπτε καὶ ἐπολιόρκει τὰ τοῦ αὐταδέλφου
ἄστεα καὶ χώρας, Ζαρνάταν λέγω καὶ τὰ ἕτερα τῆς ἐπιτρο-
πικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ, τὴν Καλαμάταν καὶ ἄλλα ὅσα εἰς
χεῖρας εἶχεν ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ
κόλπῳ· καὶ συνεργὸν εὔρε πρωτοστράτορα τὸν ἀριστον Φραγ-
κόπουλον Νικόλαον, τὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην, Λέοντα τὸν
μεσάζοντα καὶ τὸν σύγγαμβρον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν
περιπόθητον γυναικοθεῖον, τὸν μάλλον Κυθωνίδην ἢ Τζαμ-
πλάκωνα ὀνομαζόμενον. Ὁ δὲ δεσπότης κύρ Δημήτριος πά-

λιν τὸ Λεοντάρι καὶ τὰ περίεξ αὐτοῦ ἐπολιόρκει· καὶ τὴν Ἄκωδαν, ὅς καὶ συνεργοὺς εὗρε καὶ αὐτὸς Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον καὶ τινα τούτου ἐξάδελφον, καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μπούχαλην Μανουήλ, οἱ ἐμέσαζον κατὰ τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ. Καὶ ὁ μὲν παρέλαβε τάχα τὴν Ζαρνάταν, ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς λέγω, καὶ τὸ Λεούκτρον καὶ τὸ πολὺ τῆς Μανῆς ζυγόν, ἔτι δὲ καὶ τὴν Καλαμάταν. Τοῦ δὲ δεσπότης κύρ Δημητρίου ἐρχομένου ἐκβῆναι ἐν τῷ Λεοντάρει, καὶ μαθὼν τοῦτο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, δραμῶν ἐπρόλαβε καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῷδε τῷ ἄστει· καὶ οὕτως ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἀπέμεινεν ἄπρακτος. Τοῦ δὲ Παλαιολόγου κύρ Γεωργίου καὶ τῶν Μπουχαλέων φυγόντων μόνων καὶ ἀπελθόντων σὺν αὐτῷ ἐπαναστρέφοντι εἰς Σπάρτην, ἔτι δὲ καὶ τὸ κάκιστον καὶ ἀνωφελέστατον τῶν Ἀλβανιτῶν γένος εὐκαιρίαν εὐρόντες τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀρπακτικῆς καὶ ἀδίκου αὐτῶν γνώμης ἀρμόδιον, τί οὐκ ἔπραξαν ἢ τί οὐκ εἰργάσαντο κακόν; Ἀπιστοῦντες γὰρ τρεῖς τοῦ Σαββάτου ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐθέντου πρὸς τὸν ἄλλον ἀπήρχοντο, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν κώμας ἢ ἄστεα, κάστρας ἔλεγον κατὰ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν τὴν βαρβαρίζουσαν, καὶ ταύτας εἰς κεφαλάτικα ἀπήτουν, καὶ οὕτως ποτὲ μὲν πρὸς τὸν ἓνα τῶν δεσποτῶν ἀπήρχοντο, ποτὲ δὲ πρὸς τὸν ἕτερον. Διὰ μέσου σὺν αὐτῶν παντὶ ἄρα εὐρίσκετο τῶν ἀθλίων τάχα Ῥωμαίων τε καὶ ἐτέρων Ἀλβανιτῶν καὶ συγγενῶν καὶ οἰκειῶν αὐτῶν πολλὰκις διήρπαζον καὶ ἠφάνιζον πάντα. Ἐγένοντο δὲ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ὅτι τίς αὐτὰ οὐ θρηγήσειεν; Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι οἱ ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Ἀμόκλῃ καὶ Πάτρῃ εὐρισκόμενοι, λαβόντες καιρὸν ἐπιτήδειον, τοὺς μὲν ἠχημαλώτιζον, τοὺς δὲ ἀπέκτεινον, τοὺς δ' αὐθέντας καὶ τοὺς ἄρχοντας κατεγέλων, βλέποντες καθ' ἑαυτῶν τὰ ξίφη ὠθοῦντας.

Ταύτας δὴ τὰς ἐργασίας ἐννοησάντων ἡμῶν ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ὄντων, ἐνθα δὴ καὶ ἐπράττετο τὰ ἑαυτῶν συμπεράσματα, σὺν ἡμῖν ἦν καὶ ὁ τῆς χρηστῆς βίβης καρπὸς Νικόλαος ὁ Μελισσηνὸς ὁ νέος καὶ ὄρφανός, ὃν ποτε ἐμελλον ὁ δυστυχῆς ἐγὼ γαμβρὸν ποιῆσαι μοι· Ὅς ἀναμέσον τῶν εὐοαυθενιῶν καὶ δεσποτῶν κακῶς καὶ αὐτὸς καὶ πικρῶς διέκειτο· ὁ μὲν γὰρ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἐπέμπευ αὐτὸν πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν· ὁ δὲ πάλιν ὁμοίως ἐποίησεν, καὶ οὐκ ἔπαυον εἰς πρὸς τὸν ἕτερον πέμπειν αὐτόν, καὶ οὐκ ἂν τὸ ζῆν αὐτῷ ἐδίδου, ἀλλὰ συναλλήλως αὐτοῖς ἐκράτειν πάντα ἐκείνου πράγματα, ἃ ἡ ἱστορία προεδήλωσε, τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· καὶ μᾶλλον ἢ ζωὴ αὐτοῦ ἀναμέσον τῶν τοιούτων σκανδάλων ἐκινδύνευεν. Ἡμῶν δὲ βλεπόντων τὰς τοιαύτας μεγάλας ἀκαταστασίας, καὶ τὰ αὐτῶν συμπεράσματα σκοπησάντων πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν κύρ Θωμᾶν τὸν δεσπότην ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, ἐξήλθομεν καὶ ἡμεῖς πλάσαντες αἰτίας τινάς, καὶ παρεγενόμεθα εἰς Πίδασον, ἣ νῦν Μοθώνη καλεῖται. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ χρήσιμος ἄρχων γνώσει τε καὶ πράξει καὶ γένει Γεώργιος ὁ Ῥαούλ, ὁ ἐπὶ μητρὸς θεῖος τοῦ, ὃν ἡ ἱστορία ἐδήλωσεν, Νικολάου τοῦ Μελισσηνοῦ τοῦ καὶ μελλογαμβροῦ μου, καὶ αὐτὸς ἀφείς τὴν αὐθεντίαν καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ κτηρίν τε καὶ περιουσίαν, παρεγένετο καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Μοθώνῃ, περὶ τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Καὶ καθήμενοι ἀμφοτέρωθεν ἐν τῷ λιμένι ἐκαρδοσκοῦμεν καθορῶντες τὸ τῆς τοιαύτης τρικυμίας τέλος, εἰ καὶ ὁ Θεὸς μακροθυμήσῃ, ἵνα οἱ ζῴντο ποτε συνήσωσιν, καὶ οἱ μωροὶ ποτε φρονήσωσι, καὶ ὁμόνοια καὶ εἰρήνη γενήσεται ἀναμέσον αὐτῶν, καὶ τοῦ Θεοῦ δεηθῶσι, καὶ ἐλεήσῃ μὲν αὐτοὺς ὡς ἐλεήμων Θεός, προστάξῃ δὲ καὶ τὸν δήμειον αὐτοῦ ἀμηρᾶν καὶ ἐάσῃ αὐτοὺς ζῆσαι πλείονα χρόνον·

τόπον γὰρ καὶ τάξιν ἔχει καὶ αὐτὸς πρὸς Θεόν, οἷαν οἱ αὐ-
τοῦ δῆμιοι πρὸς αὐτόν, οἷτινες πληροῦσι μὲν τὰ προστάγμα-
τα αὐτοῦ, εἰσι δὲ καὶ μισητοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι.

19'. Τοῦ οὖν ἀμνηρᾶ δουλώσαντος, ὡς δεδηλώκαμεν, τὸ
Λεοντάριον καὶ τὰ περὶ αὐτὸ, ἔτι δὲ καὶ τὸν ἅγιον Γεώρ-
γιον· ταῦτα γὰρ ἰδὼν ὁ Κροκόνητος, ἢ μάλλον εἰπεῖν Κρο-
κόδειλος οἰκειότερον, προσεκύνησεν καὶ αὐτὸς τὸν ἀμνηρᾶν,
τὸ δὲ κάστρον τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐ-
τοῦ δέδωκεν αὐτῷ· αὐτὸς δὲ ἔλαβε χάριν τούτων τό, Ἐλπί
ἢ μάλλον εἰπεῖν τὸ Ἡλί, καὶ τὰ ἐξῆς, τοῦτ' ἔστι, Θεέ μου,
Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες, ὡς εἰπεῖν μάλλον, Ἴνα τί
μὴ καὶ αὐτὸν ἐγκατέλιπες, τῶν προλεχθέντων κακῶν πρω-
εργάτην. Τούτων οὖν ἐκεῖσε γινομένων, ὁ δεσπότης κύρ-
θωμᾶς ἀφείκε τὴν Καλαμάταν καὶ περάσας εἰς τὰ περὶ τὴν
Κόσμαιναν καὶ τὸ Πεταλίδι, εἰσελθὼν εἰς τὸν Ἄδαρινον κά-
κειθεν εἰς τὸ Μαράθιν, προγενέστερον τῆς βασιλείου κατα-
λειψάσης τὴν Ἀρκαδίαν κάκεισε ἀπελευθέρωσε μετὰ τῶν
παίδων αὐτῆς καὶ τῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἀρχόν-
των. Ὁ δὲ ἀμνηρᾶς παρέλαθεν αὐτά, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν Καρί-
ταιναν, παρὰ τοῦ Σγουρομάλλη Παλαιολόγου καὶ γυναικα-
δελφοῦ τοῦ μεγάλου Λουκᾶνη, ὃς προαπέθανεν εἰς ἀπόπατον
διαβιβάσας τὴν ψυχὴν, ὡς ποτε ὁ Ἄρειος ἔπαθεν, ἅμ' ἐγκα-
τοις, καὶ περάσας κατῆλθεν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀνδροῦσαν καὶ
Ἰθώμην. Καὶ λαθὼν αὐτὴν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα ἀπῆλ-
θε θεάσασθαι καὶ τὴν Κορώνην, εἰτ' ἐκεῖθεν διέβη καὶ εἶδε
τὴν Μοθώνην, εἶτα τὴν Πύλον τὴν καὶ Ἄδαρινον. Καθ' ἣν
ἡμέραν καὶ ὁ δεσπότης κύρθωμᾶς ἐξῆλθε τῆς Πελοποννή-
σου· προητοίμασε γὰρ τινα πλοίαρια, καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ λι-
μένι τῷ παρ' Ἰταλοῖς καλούμενῳ Πόρτῳ λόγγῳ, ἵνα ἐκεῖ-

θεν εὐπλόωμον καιρὸν εὐρών εἰς Κέρκυραν ἀπέλθῃ. Ὁ δὲ
γένετο, καὶ τῇ κη' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἀπεσώθη εἰς Κέρκυ-
ραν. Εὐρόντες δὲ καὶ ἡμεῖς πλεῖσιμον ἀπαγόμενον ἐκεῖσε,
ἐμβάντες τῇ ια' Ἰουλίου διὰ τὸ ἐπιγενέσθαι· καὶ μετὰ τῶν
ἄλλων κακῶν θανατικῶν ἐν τῇ Μοθώνῃ, τῇ ε' τοῦ Αὐγού-
στου ἀπεσώθημεν εἰς Κέρκυραν, ἔχοντες τὸν σκοπὸν ἵνα ἀ-
έλθωμεν εἰς τὴν Κρήτην ἢ εἰς τὴν περὶ τὴν Θεσσαλονίκην
Βέβροϊαν, διὰ τὸ εἶναι κάκεισε καλλίστην μονὴν εἰς ὄνομα
τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἥνπερ ὁ τῆς μητρὸς μου πατὴρ ἀνή-
γειρεν ἐκ εὐθέρων. Τοῦ δὲ Ῥαοῦλ Γεωργίου καὶ τοῦ γαμ-
δροῦ αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς προαπελθόντων, ἐπαρώτρυναν καὶ
τὸν ἀναψιδὸν αὐτοῦ τὸν ποτε μελλόγαμδρόν μου Νικόλαον τὸν
Μελισσηνόν, αὐτὸς δὲ πάλιν ἐμέ· ἔτι δὲ καὶ τοῦ δεσπότη
μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκεῖσε παραγενομένου ἀπῆλθομεν χί-
μεις, προσμεῖναι ἐκεῖ ἕως οὗ ἴδωμεν τὸ μέλλον. Τοῦ δ' ἀ-
μνηρᾶ λαθόντος τὴν Ἀρκαδίαν, κάκειθεν διερχομένου εἰς τὰ
κάτω μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ λαθόντος πάντα τὰ ἐκεῖ-
σε, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἰσχυρότατον Χλομούτζην καὶ τὸ Σαντα-
μαρίν, ἃ ἐκέκτηντο τινες τὸ ἐπίκλην μπεγλερμπεῖδες, καὶ
αὐτοὶ φοβοῦμενοι εἶασαν πάντα κωφά, καὶ ἀπῆλθον καὶ αὐ-
τοὶ εἰς Κέρκυραν. Ὁ δὲ ἦλθε μέχρι καὶ Πάτρας κάκεισε
προσέμεινε. Καὶ τὰ Καλάβρυτα λαθὼν, ἔνθα ὁ ἡγεμονεύων
οὔτε τοῖς δεσπότηαις οὔτε τῷ ἀμνηρᾶ ἐφύλαττε πίστιν, ἀλλ'
οὐδ' εἰς Θεόν, ὡς νομίζω, αὐτὸς μὲν ὁ ἀμνηρᾶς ἔδωκε δίκην
ἀξίαν αὐτῷ· ἐλέπισε γὰρ αὐτόν, οἱ δ' αὐτοῦ πάντες, οἱ μὲν
ἀπετιμήθησαν τὰς κεφαλὰς, οἱ δὲ αἰχμάλωτοι ἀπήχθησαν.
Τὸ δὲ ἄστυ ὁ ἀμνηρᾶς καλῶς ἀσφαλίσάμενος καὶ παντὶ τόπῳ
ἀφείκε στρατιώτας, ἐγερθεὶς ἀπὸ τῆς Πάτρας διέβη εἰς τὰ
περὶ τὸ Σαλμενικόν καὶ Λίστραϊναν καὶ Βοστίτζαν· καὶ τὴν
μὲν Βοστίτζαν καὶ Λίστραϊναν ἔλαβε, τὸ δὲ Σαλμενικόν ἔ-

κράτησε μέχρι τινός τις Παλαιολόγος λεγόμενος τὸ ἐπίκλην Γραιτζας.

Τοῦ δὲ δεσπότη, ὡς εἶπομεν, πανοικί ἐλθόντος εἰς Κέρκυραν, προσήλθον αὐτῷ καὶ γράμματα ἀπὸ τοῦ πράκτορος τοῦ Ἀγγελοκάστρου διαλαμβάνοντα οὕτως, ὅτι τῷ ἀμυρᾷ ἄρεξις ἦν ἵνα προσέλθῃ αὐτῷ τις τῶν τοῦ δεσπότη ἀρχόντων, καὶ γενήσῃται συμβίβασις καὶ ἀγάπη ἀμφοτέροις, καὶ δοθῇ παρ' αὐτοῦ τόπος μετὰ τινων συμφωνιῶν τῷ δεσπότη πρὸς τὸ ζῆν. Συνδιασκεψάμενος οὖν σὺν τοῖς αὐτοῦ ὁ δεσπότης, ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν εἶναι ἵνα ὁ μὲν Ῥάλης Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν ἀμυρᾶν, ὁ δὲ γαμβρὸς αὐτοῦ Ῥαοὺλ Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν πάππαν, ἵνα ὁ μὲν καὶ ταῦτα καὶ τὴν εἰς Κέρκυραν τοῦ δεσπότη ἐπιδημίαν δηλώσῃ τῷ πάππῃ, ὁ δὲ ἴδῃ καὶ μάθῃ τίς ὁ τοῦ ἀμυρᾶ σκοπός. Οἱ καὶ ἀπηλθον, ὁ μὲν τῇ θ', ὁ δὲ τῇ ια' Αὐγούστου. Θανατικοῦ δ' ἐπιγενομένου καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν πόλιν ὁ δεσπότης καὶ ἡμεῖς ἀπήλθομεν ἐν τοῖς περιχωρίοις, ἐκδεχόμενοι καὶ τὰ τῶν πρεσβυτῶν ἀποτελέσματα. Ὁ μὲν οὖν Ῥάλης Ἰωάννης διελθὼν διὰ τοῦ Ἀγγελοκάστρου ἔφθασε τὸν ἀμυρᾶν εἰς τὰ περὶ τὴν Βεῤῥοίαν καὶ οὕτως προστάξαντος αὐτοῦ ὅ τε Ῥάλης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἐδεσμεύθησαν, καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ἠσφαλίσθησαν σιδήροις. Διαβιδάσαντες οὖν οὕτως δέσμοι, μετὰ τινας ὁδοὺς ἡμερῶν εἰς τοὺς περὶ τοῦ μαύρου ὄρους βουνοὺς ἠλευθέρωσεν αὐτούς, εἰπὼν ὅτι ἐγὼ ἐκδεχόμεν πλησίον τῆς Πελοποννήσου εὐρισκομένου μου ἐλθεῖν τὸν δεσπότην, ἢ στείλῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ ἀρχόντων, καὶ γένηται χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κάθηται, καὶ ζῆ. Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν γέγονε, πάλιν λέγομεν, γεννηθήτω, εἰ θέλει, καὶ ἀπελθόντος σου ἐλθέτω ὁ δεσπότης, ἢ ἐξαποστειλάτω ἵνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ᾧ καὶ ποιήσωμεν χρηστά. Ἐπιστρέψαντος δὲ

τοῦ Ῥαοὺλ ἀπράκτου τῷ Ὀκτωβρίῳ τοῦ 1293 ἔτους, καὶ τῇ ιε' Νοεμβρίου ἐμβὰς ἐν τινι τῶν Κερκυραίων πλείων ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς μετὰ τῶν πλείων ἀρχόντων αὐτοῦ διέβη εἰς τὸν Ἀγκῶνα, ἵνα ἐκείθεν πρὸς τε τὸν πάππαν καὶ τὸν δοῦκα Μεδιολάνων καὶ ἀλλαχοῦ ἀπέλθῃ, εἰς Κέρκυραν καταλείψας τὴν τε βασίλισσαν καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ καὶ τινας τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ οἰκειακούς καὶ οἰκέτας τῶν αὐτῷ ἐπομένων. Οὐ δὲ καμὲ πολλά διορισκόμενος καὶ ζητήσαντος ἵνα ἢ σὺν αὐτῷ ἀπέλθῃ ἢ ἐν Κερκύρᾳ μετὰ τῆς βασίλισσας μείνω, ἀρχων τοῦ ἔσπιτίου αὐτῆς ἐγὼ δὲ διὰ τε τὸ ἔλεος τοῦ τὰ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος Θεοῦ, διὰ τε τὴν λύπην ὧν ἐγέννησα, διὰ τε τὴν ἀταξίαν πάντων τῶν τοῦ οἴκου αὐτῶν ἀνήκοος ἐγενόμην εἰς τὰ ἀμφοτέρα. Ἄλλ' ἐπιμειναντός μου καὶ ἐτέρῳ καιρῷ ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ ὀνόματι Μολυδατινὰ ἐν ᾧ ἤμην, ὅτε καὶ ὁ δεσπότης ἦν ἐν τῷ Χλομῷ διὰ τὸν φόβον τοῦ θανατικοῦ ὡς δεδήλωται. Καὶ μετὰ καιρὸν δὲ κάθισμα ἐδρῶν τὸ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἡλίου πλησίον τοῦ ἄστεως, ἀπελθόντος μου ἐκαῖσε κατόκησα Σεπτεμβρίου ἕκτη τοῦ 1293 ἔτους. Κατέμενον μετὰ τῶν ἐμῶν, καὶ μόνον ἐδεόμην τοῦ Θεοῦ ἵνα ἡμᾶς ἐλεήσῃ καὶ ἐξοικονομήσῃ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. Διαβιδάσαντός μου οὖν ἐκαῖσε μῆνας πέντε, καὶ πρὸς τινὰ καιρὸν οὐδὲν ἐνοήσαμεν ἀναπαυθῆναι μετὰ τῶν ἐχόντων τὸ τοιοῦτον κάθισμα. Καὶ διὰ τὸ ἔξαι ἡμᾶς πλείονα τὸν πολυπλασιασμόν τοῦ καλοκαγαθοῦ φίλου καὶ πνευματικοῦ Πατρὸς Δωροθέου εὐρισκομένου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, ἐδρόντες καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν τριάκοντα δύο ἱερέων τοῦ ἁγίου Νικολάου κάθισμα τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ταρχανιώτου, παρελάβομεν αὐτὸ Μαρτίου ιε' τοῦ 1293 ἔτους, καὶ κατέμενον μετὰ τῶν ἐμῶν. Ὁ δὲ δε-

σπότης κύρ Θωμάς ψήσας εἰς τὸν Ἀγκῶνα κάκειθεν εἰς τὴν Ῥώμην οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν εἰ μὴ ὅτι ἔδωκε τῷ πάππᾳ Πίῳ δευτέρῳ ἐν τῷ ἅ' ἔτει τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου, κάκεινος αὐτῷ μόλις πρὸς τὸ ζῆν μετὰ τῶν αὐτοῦ ἐδωρήσατο τὴν μόνην καὶ ἀναγκαίαν τροφήν. Ὡς οὖν εἶδον οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Κερκύρᾳ ἀπομείναντες ἤκουσαν μὴ εἶναι οὐδεμίαν ἐλπίδα βοηθείας, διεσκορπίσθησαν, οἱ μὲν ἐνθεν οἱ δὲ κάκειθεν, κλαίοντες τὴν δυστυχίαν αὐτῶν. Τότε δὲ καὶ ὁ ἡγαπημένος μοι ὑπὲρ υἱόν, ὃ ποτε μελλόγαμβρός μου Νικόλαος ὁ Μελισσηρός, ὁ τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος υἱὸς τοῦ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, εὐρῶν νῆαν ἐμπορικὴν Κρήτα τοῦ Σοφολέου ὀνομαζομένου, ἐρχομένην ἐκ τῆς Ἑνετίας, ἐμβὰς ἐν αὐτῇ διέβη εἰς πόλιν Κυθωνίας ἐν τῇ Κρήτῃ τοῦ Ἀπριλλίου 14' τοῦ 1580' ἔτους, κλαύσαντες καὶ θρηγνήσαντες πρότερον ἡμεῖς περὶ τῆς στερήσεως αὐτοῦ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λίαν καλὸν πρὸς με. Ἐκεῖ δὲ γυναικί συζευχθεὶς πρεσβύτερος ἐγένετο, καθὼς ὕστερον ἔμαθα καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γράμματα ἔλαβον. Τοῦ δὲ δεσπότης κύρ Θωμά διαβιβάσαντος καιρὸν τινα ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπαναστραφθῆναι πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ἀγκῶνα, τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ βασιλίσσης τῆς Σερβίας ἐκεῖθεν ἀπελθούσης· καὶ διατρίψασα ἡμέρας τινὰς εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἐκεῖνος μὲν ἐδιέβη πάλιν εἰς Ῥώμην, ἡ δὲ βασίλισσα διελθούσα ἀπῆλθεν εἰς Ἐπίδαυρον τοῦ Ἰλλυρικῷ. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς ἡ βασίλισσα κακῶς διάγουσα ἐν Κερκύρᾳ, ἐληθθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τῷ αὐτῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει Αὐγούστου 15' ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων μονῇ, Ἰάσωνος λέγω καὶ Σωσιπάτρου.

Ὁ δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐξάρχος τῷ αὐτῷ δὲ, ἔπει ἀπελθὼν κατὰ τοῦ Σφεντιάρη παρέλαβε τὴν ἐκεῖνου περιδότηον πόλιν Σινόπιον ὀνομαζομένην, ἧ δὲ κατ' ἔθωσάμην. (Ὁ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα αὐτοῦ τόπον παρέλαβεν, ἔτι δὲ καὶ τὴν Κερασούντα καὶ τὴν Τραπεζούντα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Δαβίδ τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ ἐκεῖσε τότε βασιλευόντος, καὶ ἅπασαν τὴν περίχωρον αὐτῶν, τοῦ βασιλέως Τραπεζούντος λέγω καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἐκεῖσε ἀτυχῶν καὶ ἀνωφελεστάτων αὐθεντῶν καὶ ἀρχόντων, οὓς ἐξελεθὼν ἐκεῖθεν κατόπισεν αὐτοῦς ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει. ἐνθα δὲ καὶ ὁ τῆς Πελοποννήσου αὐθέντης ἦν, ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος, ὃ καὶ δέδωκεν ἔχειν εἰς ζῶαρχειαν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ τὴν μεγάλην Αἶνον, τὴν Ἀἴμνον, τὴν Ἰμβρον καὶ τὴν Σαμοθράκην. Τῷ δὲ τῆς Τραπεζούντος βασιλεῖ τῷ Κομνηνῷ κύρ Δαβίδ χωρὶα τινα δώσας ἐπὶ τὸ μαῦρον ὄρος κατόπισεν αὐτόν· ἐν δὲ καὶ μετὰ τινος χρόνου μικροῦ παραδρομῆν, εὐρῶν τάχα κατ' αὐτοῦ αἰτίαν τινα οὐκ ἀληθῆ, πάντα τὰ ἐαυτοῦ ὑπάρχοντα ἀφείλετο, κάκεινον πνιγμῷ ἐτελείωσε. Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ ἀμνηρὰς εἰς τὴν μεγάλην Βλαχίαν καὶ ἐδιόρθωσε τὰ κατ' αὐτὴν ἐκεῖσε ἐνεργούμενα, καὶ ἐπιστρέψας ἐποίησε στόλον, καὶ ὤρμησεν ὁ στόλος προστάγματι αὐτοῦ κατὰ τῆς Λέσβου, ἦν καὶ παρέλαβεν.

κβ'. Μαθὼν οὖν ὁ Πάππας τὴν ἔλευσιν τῶν ἀρχοντοπόλων εἰς Ἀγκῶνα ἐξαπέστειλε διὰ ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς καὶ βοηθείας τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως καὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Βησσαρίωνος, καὶ παρεγένοντο ἐν Ῥώμῃ, καὶ τὴν οἰκονομίαν ἦν ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶχε δέδωκεν αὐτοῖς πρὸς τὸ ζῆν, καὶ τὸν πρῶτον υἱὸν τὸν κύρ Ἀνδρέαν τὸν Παλαιολόγον δεσπότην ὁ πάππας τετίμηκε. Τῷ δὲ

ς ρ ο δ' ἔτει Ὀκτωβρίου ιε' καὶ ὁ πνευματικὸς πατήρ ἡμῶν καὶ ἀδελφὸς καὶ φίλος ἄριστος ὁ Δωρόθεος ἐν κυρίῳ ἐξεδήμησεν, ἡμᾶς δὲ κατέλιπε τὴν ἐκείνου λυπούμενος στέργησιν. Καὶ γὰρ ὁ ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνδεΐας, Ἀπριλλίῳ μηνί ἐξεληθὼν παραγέγονα εἰς Ἀγκῶνα τῆς 15' Μαΐου καὶ τῆ πρώτῃ πάλιν Ἰουνίου ἐξεληθόντος μου ἀπῆλθον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βιτέλλμου, ἐπεὶ ἐκεῖσε εἰς τὰ θερινὰ ἦν ὁ καρδινάλιος κύρ Βησσαρίων καὶ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῆ κλήσει, ὡς ἠκούσαμεν. Καὶ δι' ἡμερῶν ἐννέα ἐφθάσαμεν εἰς Ῥώμην, καὶ καταλύσαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν αὐθεντῶν ἡμῶν. Τότε καὶ ὁ μακαριώτατος πάππας διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλειος κύρ Βησσαρίωνος ἐξαπέστειλε πρὸς τοῦσδε τοὺς δεσπότας, κύρ Ἀνδρέαν λέγων τὸν δεσπότην καὶ κύρ Μανουὴλ τὸν αὐθεντόπουλον, ἵνα εἰς γυναῖκα δώσωσι τὴν αὐτῶν ἀδελφήν τινη ἄρχοντι ἐκ γένους Παρακιδίῳ πλούτῳ τε καὶ γένει καὶ λαμπρότητι διαπρέποντι. Καὶ τῆς συμφωνίας γενομένης ἡ τῶν μνηστρῶν ἱερολογία ὑπὸ τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως διετελέσθη. Ἡμεῖς οὖν οἱ τῆς νύμφης οἰκιακοὶ παρὰ τοῦ νυμφίου πλείστας φιλοτιμίας ἐλάδομεν, εὐφραϊνόμενοι ἐν τῇ χαρᾷ. Ἐνθα προσέμεινα ἡμέρας 15' καὶ τοὺς τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἐπισκεψάμενος τάφους καὶ πολλῶν ἄλλων ἁγίων, καὶ ἱστορίσας τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ, τῆς 15' Ἰουλίου ἐξεληθὼν ἀπῆλθον διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς Ἀγκῶνα, καὶ μικρόν τι προσμείνας διὰ θαλάσσης εἰς Ἐνετίαν ἀπῆλθον τῆς κη' τοῦ αὐτοῦ. Καὶ προσμείνας ἐκεῖσε ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Σταυροῦ ἡμέρας κς' ἕως τῆς κγ' Αὐγούστου, ὅθεν ὁπίσθε οὖν Θεῷ ἐξεληθόντες ἀπεσώθημεν ἐνταῦθα εἰς τὴν Κέρκυραν, τῆ πέμπτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 15 ρ ο ε' ἔτους.

Τοῦ δὲ 15 ρ ο σ' ἔτους Νοεμβρίῳ μηνί ἀπῆλθον καὶ γὰρ εἰς

τὴν ἁγίαν Μαύραν παρκινῆται τῆς βασιλείσσης κυρίας Ἐλένης καὶ πενθεροῦ τοῦ αὐθέντου τοῦ τόπου ἐκείνου κύρ Λεονάρδου, ἵνα καὶ τὸν τόπον ἐκεῖσε ἀναθεωρήσω, καὶ ὡς δεῖθεν ἀνεψιοῦ τοῦ μακαρίτου τοῦ αὐθέντου μου τοῦ βασιλέως κύρ Κωνσταντίνου καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παθόντος μου ζημίαν μεγίστην, ὡς ἐπροεδήλωσα ἐν τῷ λγ' ἔτει, ἵνα ἀπολαύσω τινὸς εὐεργεσίας ἐτησίου ὡς γέρων καὶ ἀσθενῆς καὶ πτωχὸς ἀπὸ τῆς ἀγχμαλωσίας. Ἐπαναστρέψας δὲ τῆς κδ' τοῦ αὐτοῦ, ἐντελεῖ πάντα ἰδὼν καὶ ἀπολαύσας, ἀνευ τοῦ ὑπερέχειν ἐν τῷ μαστραϊδιῳ γένει τὴν πᾶσαν ἀρχὴν αὐτοῦ· δεῖ γὰρ τοῖς ἀρχομένοις ἐξομοιοῦσθαι τοῖς ἀρχουσι. Καὶ τῷ Ἰανουαρίῳ μηνί τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ὁ τῆς Ἀλβαντίας αὐθεντῆς ὀνόματι Σκαντάρης τέθηγκε φυσικῷ θανάτῳ καὶ τὸ μὲν τοῦ τόπου καὶ τῆς αὐθεντίας παρέλαθεν ἡ αὐθεντία τῆς Ἐνετίας, τὸ δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ υἱὸς Τοῦρκος ὢν παρὰ τῷ ἀμνηρᾷ ἐστάλη παρ' ἐκείνου.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἡμίσεως ἕαρος τοῦ αὐτοῦ δηλονότι 15 ρ ο σ' ἔτους καὶ ὄλῳ τῷ θέρει διαβιβάσαντός μου κακῶς ἀπὸ τῆς συνήθους ἀσθενείας τοῦ ρευματισμοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κοσμικῶν μου φορεμάτων διαλυθέντων ἱερὰ ἐρασοφορήσαμεν τῆς πρώτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός, καὶ ἀντὶ Γεώργιος Γρηγόριος μετωνομάσθη, ἀντὶ δὲ Ἐλένη ἡ ἐμὴ σύγγενος Εὐπραξία, δεδωκότες πρῶτον τὴν εἰς Θεὸν τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ὀρθοδόξοις μεταλαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

κγ'... Τῷ δὲ θέρει τοῦ 15 ρ π γ' ἔτους ὁ τῶν ἀσθεῶν ἀρχων στόλον ἀποστείλας κατὰ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη τοῦ Εὐξεινίου πόντου, παρέλαθε τὸ μέγα πτολίεθρον τὸ Καρᾶν λεγόμενον τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν τῷ Ταυρικῷ. Τῷ δὲ θέρει τοῦ

... ἡ δὲ πρῶτος ἐπορεύθη κατὰ τῆς Βλαχίας μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1598 ἔτους ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Βλαχίας μάλλον ἠττηθεὶς ἢ ἠττήσας, καὶ τὸν μὲν μπεηλέρμπεην ἀφήκεν ἐν τῇ Σοφίᾳ πόλει, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς Ἀνθριανούπολιν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους τῇ πρώτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐπῆλθε μοι βρουματισμὸς εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα, καὶ ἐξῆλθέ μοι τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τσοσοῦτος χυμὸς, ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρεῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαθον· ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἢ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρους τε καὶ ἀσθενείας καὶ τῆς ἐνδεΐας. Οὐ μόνον γὰρ τῶν πολλῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἤμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀναγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς. Οἶμαι ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν τοιούτων καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία Θεοῦ χάριτι αἰτία μέλλει εἶναι εἰς τὸ συγχωρησαί μοι πολλὰ τῶν ὡς πρὸς αὐτὸν ἔπταισα· οὐδὲ γὰρ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ ἀμάρτημα οὐδὲ πράξις οὔτε ἄλλη πᾶσα κακία ἢ ἐγὼ οὐκ ἐπλημμέλησα ὁ ἀνάξιος καὶ ἀθλιός, κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ προαίρεσιν, θέσει τε καὶ γνώμῃ καὶ πράξει· ἐξαμαρτήσας ὡς οὐδεὶς ἄλλος πώποτε. Ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κωφὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὡς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σημαντήρια ἤκουον. Καὶ ἵνα εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν ἀπαλλαγῶ μετὰ τὸ παρελθεῖν τὰς ἐναπολειφθείσας μοι τοιαύτας ἡμέρας τῆς ζωῆς, ἐπελθόντος μου τοῦ θανάτου, τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀνδρῶν, ὡς ὁ θεὸς Ἰῶδ προσηγόρευσεν, ἐδεήθην οὕτως τοῦ Θεοῦ· «Ἄλλ' εἴ με, Σῶτερ, ἀνάγκη παθεῖν (τίς γὰρ οἶδε τὸ βάθος τῶν σῶν κριμάτων; τῆς μὲν σῆς φιλανθρωπίας οἶονεί μου τὰ πάθη ὀδευτομένης, τῆς δὲ δικαιοσύνης δρώσης

τὸ ἐαυτῆς), εἰς γοῦν τὸν ἐκδεχόμενον λήξιν τόνδε χρόνον δοῦναι δίκην ἐμοὶ παράσχου, ἀλλὰ μὴ εἰς τὸν μέλλοντα τὸν ἀπέραντον, ἐνθα οὐκ ἔστι πραγμάτων ἀποκατάστασις. Ἐνταῦθα τοῖνον ἀνακαθάρας, ἅπασι χρογράμενος τοῖς εἰς τοῦτο φέρουσιν, οὕτω τῶν τῆδε μεταστήσας ἀξιώσόν με τοῦ μὴ τῶν σῶν ἐκπεσεῖν με οἰκτιρῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τε καὶ φρικτῇ παρουσίᾳ σου.»

Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1598 ἡ ἀμνηστὸς ἀποστείλας πλείστον στρατόπεδον κατὰ τοῦ Ναυπάκτου, ἵνα παραλάβῃ αὐτόν, εἶτα εἰς τὴν ἁγίαν Μαύραν ἐπέλθῃ· ἔθεν βοήθειά Θεοῦ οὔτε τὸν Ναύπακτον παρέλαβε τῷ αὐτῷ ἔτει, οὔτε κατὰ τῆς ἁγίας Μαύρας ἦλθεν, ἀλλ' ὑπέστρεψεν ἄπρακτος.

Τ Ε Λ Ο Σ

τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ ἢ τοῦ χρονικοῦ βιβλίου, παρ' ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως ποιηθέν αἰτήσῃ τινῶν εὐγενῶν Κερκυραίων, παρακαλούντων με ἵνα μὴ σιωπῇ παραλείψω ἃ οἶδα ὀφθαλμοφανῶς καὶ ἤκουσα καὶ ἀνέγνωκα. Καὶ οὕτως ἔγραψα ἰδιοχείρως καὶ ἀπέδωσα ἀνὰ χεῖρας τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως κ. Ἐκτωνίου. Καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθῆ μοι διὰ τὸν Κύριον, εἰ ἔλαθέ τι τὸ γῆρας γὰρ τὸ ἐμὸν καὶ ἡ δεινὴ ἀσθένεια οὐκ εἴασέ με καλῶς διορθῶσαι. Ἐγράφη οὖν ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως κόσμου 1598 Μαρτίου κθ', Ἰνδικτιῶνος ἐνδεκάτης.

ἀγγαρος ἀγγελιαφόρος, ἀπεσταλμένος.
 ἀδελφότης ἀνεψιός-ά.
 ἀκουτίζω πληροφοροῦ.
 ἀλάστωρ καταστοιπεικός.
 ἀλύτικω (ἀλύξω, ἤλυξα) ξεφεύγω.
 ἀμαχος ἀκαταμάχητος.
 Ἀμύρας Ἐμύρης. Τὸν τίτλο αὐτὸν ἔφεραν οἱ ἡγεμόνες τῶν Τούρκων μέχρι Βαριαζήτ Α΄.
 ἀνήκωσι γίγνομαι δυνεισασκούμεαι.
 ἀοικητος ἀκατοίκητος.
 ἀποστολεῖον ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.
 ἀπροσπαθὸς χωρὶς πάθος.
 ἄριστον γεῦμα.
 ἀστάντης ἀγγελιαφόρος, ἀπεσταλμένος.
 ἄσχετος καταστρέφω, καθιστῶ ἄσχετο.
 γεννάδας εὐγενής, γενναῖος.
 δέχεται γίνομαι δεκτός.
 δῆμος λαός.
 διαθέω διατρέχω.
 διαμάρχαρος μαργαριτοστόλιτος.
 διαμψίς χωριστά.
 διασκοπάζω διασκοπεῖζω.
 διδάξουλον ἀσημένιος κηροστάτης ποῦ ἔκαιε κατὰ τίς τελετὴς μπροστὰ στὸν Πατριάρχη.
 δίδωμι δίκην τιμωρῶ, τιμωροῦμαι.
 διπλοῦς κίων τὸ Διπλοκίονιον, τὸ σημερινὸ Μπρειακτὰς τῆς Πόλης.
 δομέστικος ἀξίωμα τοῦχος τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ στρατοῦ.
 δρουγγάριος ἀρχηγὸς στρατοῦ ἢ στόλου.
 εἴθερα οἱ τρίχες τῆς κόμης.
 ἐκμαρτύριον ἀπόδειξη.
 ἐκσφράγισμα ἐπισφράγιση.
 ἐλέβολις, ἐλεβολτικός τηλεβόλο.
 ἐλεγμὸς μομφή.

ἐλέπολις πολιορκητικὴ μηχανή, ξύλινος πύργος συρόμενος μὲ τροχοῦς.
 ἐλλομαίνωμαι κακμεταχειρίζομαι, καταστρέφω, ἀλλοιώνω.
 ἐνωτίζωμαι ἀκούω, καταλαβαίνω.
 ἐξάλλομαι ξεπηθῶ.
 ἐξέλευσις ἀναχώρηση, ξεκίνημα.
 ἐξοδοί: καὶ φιλόδοξα τὰ δῶρα ποῦ τὴν ἀνάδοσή του.
 ἐπιξενόωμαι: ξενιτεύομαι, ζῶ στὰ ξένα.
 ἐφροστὸς σκέπασμα, σέλλα.
 ἐῶων περὶ αἰὶ ἢ δεξιὰ στὸν εἰσερχόμενον ἀκτὴ τοῦ Κερατίου.
 ἤϊων (καὶ ἡϊὸν) ἀκτὴ.
 ἰαννίτζαρος γενίτσασος.
 Ἰεγρία ἀρχαῖο ὄνομα τῆς Γεωργίας τοῦ Καυκάσου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἰσπανικῆς κερσονήσου (Καστελίας).
 καταλλάσσομαι συμφοιλόνομαι.
 κινάβαρι κόκκινη βαφή καὶ μελάρι.
 Κοντόσταυλος ὁ διοικῶν τοὺς φράγκους μισθοφόρους.
 Λαμπαδάριος (ὁ ἐπὶ τῶν λαμπάδων) ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα.
 λεπίζω γδέρων.
 ληῖζομαι ληλατῶ, ληστεύω.
 Λογοθέτης (μέγας) ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας.
 μαν(ι)άκιον περιδέραιο.
 μηνιθώδης καμωμένος ἀπὸ σκοινί.
 μεσασιτικὸν ἀξίωμα τοῦ μεσάζοντος (τοῦ ἐπιφορτισμένου μὲ τὴ διαβίβαση τῶν μηνυμάτων τοῦ αὐτοκράτορος).
 Μπάλλος Ἐνετὸς ἀξίωμα τοῦχος τὸν καιροῦ τῆς φραγκοκρατίας.
 μπαλαίστρα μηχανή γιὰ τὴν ἐκτόξευση βαρῶν βελῶν.
 μπασιάς πασάς.
 νοτάριος σημειογράφος, στενογράφος.

νοῦμιον (καὶ νουμίον) μικρὸ νόμισμα τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς.
 παθητικῶς μὲ πάθος.
 παραγίγνομαι παρενοίσκομαι.
 παρῆπομαι ἐρχομαι κοντά.
 παρήτημι: (παρήτην) παραλύω, ἀδυνατίζω.
 πέλιτη λόγχη.
 πριμικήριος ἀξίωμα τοῦχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου.
 προσπαλομαι προσκρούω.
 προσπελάζω πλησιάζω.
 προσυνίστημι ἀναφέρω, μνημονεύω ἐκ τῶν προτέρων.
 πρωτοστράτωρ ὁ πρῶτος τῶν στρατῶν δηλ. τῶν ἱπποκόμων τῆς ἀλλῆς.
 πτολιεθρον πόλη.
 πτώμα πείσιμο, βλήμα.
 Ρῆξ βασιληῆς, ρήγας. Ἔτσι ἀποκαλοῦσαν οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ξένους ἡγεμόνες, κυρίως τοὺς Δυτικούς.

σαγήνη δίχτυ, παρίδα.
 σεῖρὰ ἄλυσιδα.
 σοζομία παρὰ φύσιν ἀσέλγεια.
 σπυρίς καλάθι.
 συάχριον κυνήγι ἀγριοχοίρων.
 συγκοπή διακοπή, ἀναστολή.
 σύλλογος συζήτηση.
 τζαγκράτωρ στρατιώτης ὀπλιτισμένος μὲ βαρὸ τόξο (τζάγγρα).
 τιθηνῶ ἀνατρέφω.
 τίκανος γόφος, ἀσβέστης.
 ὑετὴς βροχή.
 ὑπαρξίς περιουσία.
 ὑπερόριος γίγνομαι φεύγω ἀπὸ τὴν πατρίδα μου.
 ὑποπτέω ἔχω ὑπ' ὄψη μου, σκοπεύω.
 χάσιον πολυτελὲς ὕφασμα.
 χοιράρα κυνήγι ἀγριοχοίρων.
 χρυσόβουλλος (καὶ χρυσόβουλλον) κείμενο σφραγισμένο μὲ τὴν χρυσοῦ σφραγίδα τοῦ αὐτοκράτορος.
 ψαφίζω μετρώ.

ΑΡΙΘΜΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ

Α'	1	Γ'	10	Ζ'	90	Θ'	900
Β'	2	ΙΑ'	11	Ρ'	100	Α	1000
Γ'	3	Κ'	20	Σ'	200	Β	2000
Δ'	4	Λ'	30	Τ'	300	Γ	3000
Ε'	5	Μ'	40	Υ'	400	Δ	4000
Ζ'	6	Ν'	50	Φ'	500	Ε	5000
Η'	7	Ξ'	60	Χ'	600	ΣΤ	6000
Θ'	8	Ο'	70	Ψ'	700		
	9	Π'	80	Ω'	800		

κ.ο.κ.

ΕΠΟΧΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

Οἱ Βυζαντινοὶ ἀριθμοῦσαν τὰ ἔτη «ἀπὸ κτίσεως κόσμου», ποῦ εἶχε ὀρίσθῃ ἀπὸ τὴν Ἑ' Οἰκουμένηκῃ Σύνοδο (680 μ. Χ.), ὅτι ἔγινε στὰ 5508 π. Χ. Ἐπομένως γιὰ τὴν ἐξέφραση χρονολογιῶν μ. Χ. ἀρκεῖ ν' ἀφαίρει κανεὶς ἀπὸ τίς βυζαντινὲς χρονολογίαις τὸν ἀριθμὸ 5508. Ἡ ἄλωση τῆς Πόλης ἔγινε λοιπὸν στὰ Ἑ'ΘΕΑ' (=6961—5508 =1453 μ. Χ.).

Τὸ βιβλίον τοῦτο τυπώθηκε τὸ Μάτιο τοῦ 1953
σὲ 2750 ἀντίτυπα ἐπὶ Τυπογραφεῖο ΦΑΝΗ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ καὶ ΚΩΣΤΑ ΜΙΧΑΔΑ μὲ
τὴν χορηγίαν τοῦ Συνδέσμου Ζωγραφειωτῶν
καὶ τῶν Συλλόγων : Κωνσταντινουπολιτῶν
(ἔδρα Καλλιθέα), Ἀποφοίτων Ἐθνικῆς Σχο-
λῆς Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου καὶ Κολλε-
γίου Ὀηλέων Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ χαρτί
παραχωρήθηκε ἀτελῶς ἀπὸ τὸ Κράτος, λόγῳ
τοῦ ἐθνικοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου. Τὸ ἐξώ-
φυλλο δῆμιεται στὴν εὐγενικὴ συμβολὴ τοῦ
Ζωγραφειώτη καλλιτέχνη ΝΙΚΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ.

Φιλολογικὴ ἐπιμέλεια : ΠΕΡ. ΕΜ. ΚΟΜΝΗΝΟΥ
Ἐκδοτικὴ φροντίδα : ΛΕΑΝΙΔΟΥ ΝΙΚ. ΜΙΧΑ